زاړه میرزایان
او زلمي لیکوال

(د بېلابېلو لیکنو ټولګه)

Ketabton.com

لیکوال

ملوک رغون

(c) ketabton.com: The Digital Library

زاړه میرزایان
او
زلمي لیکوال

لیکوال:

ملوک رغون

۱۳۹۴ال کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم: زاړه میرزایان او زلمي لیکوال

لیکوال: ملوك رغون

خپرندی: د افغانستان ملي تحریك، فرهنګي څانګه

وېبپاڼه: www.melitahrik.com

کمپوز: خاطر رغون

پښتی ډیزاین: فیاض حمید

چاپشمېر: ۱۰۰۰ ټوکه

چاپکال: ۱۳۹۴ ل کال/ ۲۰۱۵م

د تحریك د خپرونو لړ: (۱۱۵)

یادونه: د چاپ حقوق له ملي تحریک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسولیت لیکوال پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحریك یادښت

د افغانستان ملي تحریك د (۱۳۹۳ ل) کال په پیل کې له خپلو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه کړې وه چې د دې کال په بهیر کې به (شل عنوانونه) بېلا بېل دیني، علمي، ادبي او ټولنیز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې کوي. ملي تحریك دا ژمنه د یاد کال د کب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د یوې پرتمینې غونډې په ترڅ کې یې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې کړل. ملي تحریك په یاده غونډه کې ژمنه وکړه چې د (۱۳۹۴ ل) کال په بهیر کې به انشاء الله د خدای (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې کوي. طبیعي خبره ده چې دا اسانه کار نه دی، ډېر زیات زیار او زحمت ته اړتیا لري، خو ملي تحریك ټینګ هوډ کړی چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملي کوي. دا اثر چې ستاسو په لاس کې دی د همدې (سل عنوانونو) ژمنه کړو اثارو له جملې څخه دی، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحریك هیله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته کړي. ملي تحریك له ټولو هغو لیکوالو، ژباړونکو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندویانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهیر کې یې یو بل سره مرسته او ملګرتیا کړې او دا فرهنګي بهیر یې بریالی کړی، د زړه له کومې مننه کوي او کور وداني ورته وایي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هیله

د افغانستان ملي تحریك فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

رغون یو غیر نامتنازعه شخصیت

خاطرى كه خاطرې؟ دا په خوځښت مجله کې پر یوه شعري ټولګه د یوې په زړه پورې کره کتنې سرلیک و چې د ملوک رغون له نامه سره یې بلد کړم.
یو وخت د کلید اوونیزې ښه کش و پش روان و، په جلال اباد کې یې مسوول عزت الله ځواب و، وخت راغی چې کلید یې پر ښوده او پژواک اژانش ته لاړ.
له کلید څخه د ځواب په تلو، ډېرو ملګرو دا هوس لاره، چې د هغه ځای ناستی شي خو څو ورځې وروسته خبر شوم چې ملوک رغون د هغه پر ځای مقرر شوی.
هغه کس اوس رانه هېر شو، د ښاغلي رغون په اړه مې وپوښت، هغه وویل: په کابل پوهنتون کې استاد یو ن، استاد ازمون او رغون د یوه اطاق ملګري وو او هلته یې رغون ته ماما ویل چې تر ننه د ټولو ماما دی، د ننګرهار میدیوتیک غونډو ته مو رابللو، بس له هماغه وخته له رغون صاحب سره ښخې له نږدې بلد شوم. د دې بلدتیاپه بهیر کې د ښاغلي رغون پورې اړونده یوه پېښه رایاده شوه:
ډاکټرې تور پېکۍ الم په کونړ کې د ولسي جرګې لپاره ځان کاندید کړی و، هغه د خپل کمپاین لپاره هوډ لاره، چې خپله یوه شعري ټولګه چاپ کړي، میدیوتیک کې یې ضیاء الحق شمس ته د کمپوز لپاره وسپارله، یوه لیکنه پرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسدالله لاروي کړې وه، د بلې لپاره ښاغلي لاروي رغون صاحب تـه فرمـاېش ورکړی و، لاروي صاحب موږ ته وويل:
رغون يوه ليکنه راوړي او هغه هم کمپوز کړئ، همداسې وشول، رغون ليکنـه کړې وه، راغی او ليکنه يې شمس ته وسپارله.
د رغون ليکنه چې لاروي او ډاکټرې صاحب وليده، واره يې ورته رانغله، ځکـه رغون د هغې پر يو شمېر بيتونو د کره کولو تر څنګ يوه څېړنه هـم کـړې وه، چې ولې ښځمنې ليکوالې او شاعرانې خپل دروني احساس نشي څرګندولای؟ او ډاکټرې صاحب دا کتاب يوازې د ټاکنيزو هلو ځلو لپاره چاپاوه.
لاروي صاحب موږته وويل: چې د رغون ليکنه په کتاب کې مه اچوئ، که تاسو نه يې پوښتنه وکړه ورته ووايئ، چې ناوخته و او کتاب په تـرس کـې وتلـی و، نوځکه دې ليکنه پاتې شوه.
ما په اصطلاح ګوستاخی ته لاس اچولی، چې د رغون پر شخصيت لږ وغږېـږم هغه د ښاغلي بابرزي خبره ((د ښکلو مخ کې د يوې خبرې وس نه لرم))، توکل په خدای!
رغون په فرهنګي او ژورنالېستيکه برخه کـې د هغـو يـو شـمېر جنجـالي او متنازعو اشخاصو له ډلې نه دی، چې سهار او ماښام پرې د تبصرو تر څنـګ د احساس د خاوندانو د زړه خوږلو او اندېښنو سبب شوی وي او دا په دې چې:
الف: رغون د شهرت شوقي نه دی، شهرت هغه غريزه ده، چې لـه املـه يـې کېدای شي د شخصيت جوړونې په بهير کې ټکرونه رامنځته شي، نو همدا ده، چې په پايله کې يو جنجالي شخصيت رامنځته کېږې موږ اوس عملاً هم ګورو، په همدې فرهنګي او ژورنالېستيک ډګر کې يو شمېر مشران (کشران خو پـر ځای پرېږدو) چې د شهرت له پلوه ښه مشبوع هم دي بيا هم د اسـتعدادونو د پرمختګ او ودې مخه په يوه او بله پلمه نيسي، څو په ګانده کې لـه دوی ډېـر شهرت ترلاسه نه کړي او يا هم له دوی ښخه غوره شخصيت نه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب: رغون غوړه مال نه دی، غوړه مالي د نړۍ له نورو پرمختګونو سره ګام پر ګام مخکې تللې او عصري بڼه یې غوره کړې او دا عصري بڼه په مختلفو بڼو لیدل کېږي له یو ځانګړي مناسبت پرته، رغون د چارواکیو په دربارونو او دسترخوانونو نه دی لیدل شوی، هغه د هغو یو شمېر فرهنګي اشخاصو او ژورنالیستانو په خبر نه دی، چې له چارواکیو د فرهنګي او ژورنالیست په نوم په یوه او بله پلمه خپلې شخصي ګټې ترلاسه کړي.

ج: رغون ډله وال او ډله پال نه دی، ډلې او ډلګۍ جوړول لکه د یوې ساري ناروغۍ په توګه هرې خوا ته عام شوي، یو څو تنه راټول شي ډله او یا ټولنه جوړه کړي، په دوی کې چې یو تن پر ځان لږ اعتبار پیدا کړي، چې یره دوه، درې یو تن پر ځان راټولوی شم، نو ډز شي چې بله ډله جوړه کړي. زه خپله د ډېرو ډلو او ټولنو د جوړېدو مخالف نه یم، خو د ډېروالي تر څنګ د هغوی د کارونو او چارو څرنګوالی تر پوښتنې لاندې دی. نو رغون دا نه دي کړي، چې ځانته ټولنه جوړه کړي او یا دې د کومې ډلې له وفادارو اوسي. رغون د ټولو دی، هغه څوک نه تخریبوي او نه د چا خبرې پر چا سپاري.

د: رغون تکړه دی او اخلاق یې ښه دي، هغه داسې مصنوعي لیکوال، شاعر او ژورنالیست نه دی، چې لیکنه، شعر او یا راپور، ورته بل څوک ولیکي او یا دې ورسره په لیکلو کې څوک مرسته وکړي، که نه اوس داسې خبریالان لرو، چې مشهورو رسنیو سره کار کوي، مګر راپور په بل چا لیکي او شاعران لرو، چې شعرونه ورته بل څوک لیکي، دغسې اشخاص چې اوس یې هم موږ لرو له متنازعو شخصیتونو څخه دي خو رغون بیا داسې ندی، د رغون ټولنیز اخلاق ښه دي، هغه له خلکو سره ښه روغبړ کوي، هغه ځوانان دې ته نه هڅوي، چې د مشرانو-فرهنګیانو پر خولو ملنډې ووهي، او دې ته یې هم نه هڅوي، چې د پلانکي ځوان د پرمختګ مخه داسې ونیسه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا هم انسان داسې دی لکه بنیادم، کله نا کله له انسان څخه په سهوې او خطا سره داسې کارونه کېږي، چې هغه د بل چا نه وي خــوښ، کېــدای شــي چــې رغون نه هم کله داسې سهوه او یا خطاشوي وي .

((زاړه مېرزایان او زلمي لیکوال)) د ښاغلي رغون د هغو مقالو ټولگــه ده چــې هره یوه یې په خپل وخت او لا هم اوس د تجربــو لــه لېــږد او د پیغــامونو لــه ارزښته ډکه ده، ددې پر ځای چې زه یې کومې مشخصې مقالې ته نغوته وکړم ښه به دا وي چې بسم الله کړئ او خپله یې له لوستلو خوند واخلئ!

خپلې خبرې، رغون ته د اوږد عمر په دعا او په دې بیت رانغاړم.

لمن مې ډکه ده له کاڼو خوځوک نه پرې ولم

پــه عــادتونو کې دا یو عــادت د غـــره لـــرمه

اباسین بهیر

جلال اباد

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما دا ليکنې او شننې

وايي چې د هر ليکونکي انشا د هغه د فکر آيينه ده. زما د فکر، سوچ ،بيان، طرز و طريقه د همدې کتاب په بېلا بېلو ليکنو کې ډېره ښه پېژندلی شئ. زما دا ليکنې د شاوخوا شلو کلونو راهيسې څرګندونې، کره کتنې او شننې دي، چې په بېلا لېلو موضوعاتو مې وخت په وخت ليکلي دي. الفت صيب وايي: (د ليکلو فن ډېرې جګر خونۍ لري او ډېر ځله داسې کيږي، چې يو ليکوال يوه شپه په ويښه سبا کړي او يوه جمله پيدا کړي يا يوه ليکه هم ونه شي ليکلی. د يوه خيال يا فکر پيدا کول او بيا يې په ښه ډول بيانول، هغه ګران کار دی، چې نورو ته يې ګرانوالی او دروندوالی نه معلوميږي) د (زلمي ليکوال او زاړه ميرزايان) د کتاب ليکنې که څه هم تخليقي نه دي، خو کمې هم ترې نه دي. ما هم دا هره ليکنه څو، څو ځل ردوبدل، تغيرو تبديل کړې حتی ، کله، کله مې بيخي ټولې ليکنې ته تغير ورکړی، کلمې، جملې، لغات او روغ، روغ پاراګرافونه مې ورته بدل کړي دي. د دې کتاب ټولې مقالې د هېواد په بېلا بېلو مجلو، اخبارونو او کتابونو کې په مختلفو سرليکونو چاپ شوي. کله داسې هم شوي، چې يوه ليکنه په يوه مجله کې په يو نوم دوه يا درې مخه چاپ شوې، خو بل وخت مې هماغه ليکنه اوږده کړې او د عنوان په بدلون سره مې په بلـه خپرونه کې چاپ کړې. کله چې مې د خپلو خورو، ورو ليکنو د راټولېدو او چاپېدو تکل وکړ يو شمېر هغه مجلې او اخبارونه، چې زما مقالې پکې چاپ شوي وې پيدا نه کړې او يو څو ليکنې مې له دې کتابه پاتې شوې. څو نورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکنې مې هم په مستعارو نومونو چاپ کړې وې چې اوس مې په غوښتې ډول ونه غوښتل چاپ يې کړم. که څه هم چې ځېنو رازدارو ملګرو ډېر تېره، تېـره کړم، چې ورځه پرې سترګې دې سرې دي!! خو يو بل ملګري ډارن خان راتـه کړه، چې هلکه! سترګې دې سرې نه دي هسې نه، چې ځـان پـه دوه پښـيزو ځناورو مات کړې، غلې شه! ګونګی شه! کېنه!!

دا لیکنې چې مې کله د بېلا بېلو خپرونو را ټولولې او له سره کمپوزولې مخکې له کمپوزه مې پکې يو څه لنډون راوستی دی، خو اوږدې کړې مې نه دي. کلـه کله د لیکوال نه لیکنې پړی کېږي او دغه پړی کېدا د بېخوندۍ سبب کرځـي. نو هغه جملې، کلمې لغات او نور چــې بــې ځايــه، بــې خونــده او نــا مناســب ښکارېدل ترې مې ايسته کړل، خو زياتونې مې پکې قطعاً ونه کړې. د کره کتنو د ليکنو په برخه کې مې هم هېڅ ډول زياتی کمی نه دی راوستی. زما پــه دې کتاب کې ځېنې ليکنې داسې دي چې يوه له بلې زېږنده ده، د بېلګې پــه ډول ((چې پرې نه پوهېږې ته کناه د چا ده؟)) دا دهغې ليکنې په دفاعيه کې ليکل شوې وه، چې سرليک يې و ((مېړنۍ شاعري د ښـځينه احسـاس پـه وړانګـو کې)) چې دلته هم پرله پسې چاپ شوي ترڅو لوستونکي يې يوه په بله پسې پيوسته ولولي. يا دا بله: اول زده کړه بيا کوژده کـړه! يـا: اول سـواد زده کـړه خانيه!!) دا هم همدغه شان د يو ادبي بحث نه د راولاړې شوې موضوع په اړه د نورو د غبرګونونو په اړه ليکل شوي. يو بل شمېر ليکنې بيا داسې دي چې زمـا د شخصي ذوق او ښکلا پېژندنې د احساس آيينه يې ګڼلی شئ. يو څو نـورې بيا زما د سترګو ليدلی حال دی، يا هغه د بي بي سي د راډيوپه خبره د خبر تر پولې آخوا دي لکه: (د هر چا قضاوت د هغــه د پــوهې پــه انــدازه وي.) يــا (د خپلواکۍ د اتل په نوم لبسه) څه نورې لکه: (نوی کال له نويــو هيلــو ســره) او (خو... ډوډۍ ډوډۍ) دا هغه سرليکنې دي چې د ننګرهار د پــوهنې مجلــې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونچې لپاره مې لیکلې وې . د کره کتنو په اړه چې مې څه لیکنې کړې دا هــم د شعري ټولګو د بریو او نیمګړتیاوو په اړه زما د برداشتونو او نظریــاتو طــرزو طریقه او نیکې لاښوونې ګڼلی شئ. په تیر نږدې دیرش کلن ادبي ژونــد کــې مې په جلاجلا ځایونو کې کارونه کړي لکه دکلید راډیــو او مجلــې خبریــالي ، دننګرهار دپوهنې ریاست مطبوعاتي مســولیت او دکــونړ راډیــو اوتلــویزون آمریت مې دیادونې وړ دي . په دغه ځایونو کې مې هم ګڼ شمیر راپورنــه پــه بیلا بیلو مسایلو لیکلي او اړوندو ادارو ته مې ورکړي . چې دهغو لیکنــو چــاپ راته په دی کتاب کې مناسب ښکاره نه شواوهغه هم داوس له پاره پاتې شــوی نوره خپله لیکنه راغونډووم او د مننې په توګه د خاطر رغون نوم د دې لپــاره راوړم چې د دې کتاب د ټولو لیکنو کمپوز یې په غــاړه اخیســتی وو، د اکــرام رغون نه هم مننه چې په پوره حوصبله یې د دې کتاب ټولې پــاڼې لیکــه پــه لیکه کتلي او سمې کړي دي. د هېواد د وتلي شــاعر، لیکــوال او سیاســتوال استاد یون صیب څخه په ټول اخلاص او درناوي د زړه له کومي یوه نړۍ مننــه کوم چې د ملي تحریک له خوا د کتابونو د چاپ په لړۍ کې یې زما کتاب هم د چاپ په ګاڼه سمبال کړ.

په ټوله هیوادنۍ ،فرهنګي او شاعرانه مینه اومننه

ملوک رغون

کونړ اسد اباد

۱۰/۱۲/۱۳۹۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

شعرونه او شعارونه

وايي چې (شعر يوازې د شاعر د ا حساس بيا ن نــه دی، د هغونوروکسـا نــو د احساساتو بيا ن هم دی، چې، د شاعر سره پکې څه ناڅه شريک دي. خو شعر نشي ويلی) او همدغې پخې وينا ته په پام سره موږپه ډېرو مشاعرو کې ډېرى ګډونوال وليدل چې شاعران نه وي خو پورته پورته غورځي، لاســونه پړکــوي، شور جوړوي او د (بيا يې ووايه، بيا، بيا...) نارې وهي. که څــه هــم چــې دغــه شعرونه د شعر په واقعي ما نا شعرونه نه وي خو عوام په دې نه پوهيږي چې دا شعرونه د شعري ارزښتونو(ښکلا، تخييل،فکر، خيال، احساس او عــاطفې) لــه مخې څومره په تول پوره او کره دي. خو چې دکوم ګاونډي يا لرې هيواد نــوم په کې په بدو سره ياد شوی وي، يا د خپل هيواد د تيرو ناخوالوپــه اړه پکــې کومه خبره راغلې وي لکه زموږ ځينې شاعران چې کله، کلــه پــه همدغســې مشاعرو کې د دريځ پر سر د ګوتې په څنــدلو ســره د شــعر پــه عــاجزه ژبــه وايي(چې زه به يې دلته نثر شوې بڼه يا مفهوم راواخلم)(....زمــوږ پيغلــې پــه طورخم کې سرتورې شوې...زموږ په وينو هغو او دغو لوبې وکړې....پښتانه تباه او برباد شو...موږ داسې بې ننګه يو داسې بې غيرته يو...) نو بيا پــرې دلانــدې څخه د مشاعرې عوام ګډونوا ل ورچيغې کړي(واوا، واوا، ډېر ښه، ډېرښــه بيــا يې ووايه بيا....!!) خو دوی په دې نه پوهيږي چې شعر کنځلو ته نه ويل کيږي . خپله سپکه يا درنه او يا د بل سپکه او درنه په لوڅه ، ښــکاره او د عوامــو پــه شډله ژبه بيانول شــعر نــه دی. شــعر د ادبيــاتو يــوه برخــه ده، او ادبيــات د تصويرونو هنر دی، په هغه کې لوڅ او تبليغاتي افکار او مســايل بيــانول زيــان اړوونکي دي.د معاصر پښتو شعر تر ټولوســتر او بنســټيز معقوليــت تخييــل،

(c) ketabton.com: The Digital Library

انځور، عاطفه، احساس، هيجان، ښکلا او اهنګ دی.دا چې وايي د شعر ما ښې بايد د هنري ذوق د تسکين لپاره ودانه شي، نه د سرپناد اړتيا او سرسيوري د پوره کولو لپاره، نو په دغه ډول شعرونو کې چې وړاندې يې د مفهــوم يادونــه وشوه کوم هنري ارزښت او ذوق شته؟

په دې هم بايد زموږ ځوان پښتون شاعر پوه شي چې په هر ډول شعر کې يــوه مفکوره شته خو کوم شی چې د شعر نه شعر جوړوي هغه مفکوره يا ايـډيا نــه ده .مفکوره په عادي او ساده نثر هم بيانيدی شي. خو کوم شې چــې د شــعر ارزښت ټاکي هغه تخييل، عاطفه، ښکلا، احساس، هنــري ژبــه، فکــر، خيــا ل اواهنګ دی. که په شعر کې فلسفي،

ا خلاقي، مذهبي،سياسي....افکار او مسايل بيان شي ښه کار دی خــو د شــعر ارزښت د يادو شويو اصطلاحاتو له ليږد سره تړاو لــري او همدغــه تــوکي دي چې د ښکلا ارزښت او د هنريت حد ټاکي زموږ د زمانې ستر شعر پوه، ليکوال او کره وال ارواښاد محمدصديق روهي صيب په شعر او شاعرۍ کې د اخلاقواو فلسفي په اړه وايي.(علمي پرنسيپونه، تاريخي فکتونه اوفلســفي نظريــې پــه شعر کې راتلای شي خو د هغو شته والې د شعريت معيار نه ګڼل کيږي.علمي، اخلاقي او فلسفي مفکورې بايد (لومړی)شاعرانه شــي. د شــعريت تــا بعيــت ومني، په شعر کې جذب او الونيا شي او بيرته ځــان پــه هنــري ميـډيم کــې راڅرګند کړي)

د دې ټولو خبرو، نظريو او نقل قولونو د راوړنې څخه دلتــه موخــه يــوازې او يوازې يو ټکی دی .او هغه د اوسني پښتو شعر ښکلا ده اوبس. کلــه چــې پــه پښتو شعر کې د ښکلا او ښکلي يادونه کيږي نو څرګنــده ده چــې يــا د دغــو ځانګړتياو لروونکی دی ځکه خو ښکلی ورته وايو او ياپې نه لري ځکه پرې يــا د شعار نوم ږدو او يا ورته دعوامو کليوالو ســاده وزن شــوې عاميانــه خبــرې وايو.دشعر او شاعر په اړه کارپوهان وايي :شــعر پــه وزن لرونکــې ژبــې ســره

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمفکورۍ، تخييل، عاطفې ترکيب او تړون ته ويل کيږي.او شاعر هغــه څــوک دی چې غير عادي خبرې کوي خو د محاورې له سويې پورته وي.الفت صيب د شاعر په اړه ويلي دي(تاسې له شعر او شاعر نه حقايق مه غواړئ شعر حقيقت نه دی جمال دی)او چې داسې ده نو بيا خو شاعر يو ښکلی هنر مند دی چې د اخلاقي، مذهبي،علمي، فلسفي، سياسي مفکورود تصويرونو او تمثيلونو لپــاره د يو خوږ، ښکلي او شاعرانه طرز ځينې کار اخلي چې کېدای شي د ډيرو لپاره به عقلا ني او د منلو وړ نه وي خو په زړه پورې به وي او هغه چې نه يې مني هم خوند ترې اخلي او خوښوي يې. دغسې بيلګې زموږ پــه پښــتو شــاعرۍ کــې ښايسته ډيرې دي. اروانښاد سيف الرحمن سليم د پښتو اوسني شعر هغه وتلې استازې و چې يو وخت د يوسياسي بهير کارنده غړی هم و، چې ډيری شعرونه يې ښه پوخ او ژور سياسي رنګ او خوند لري. ده په خپل شعر کــې د وخــت د ګوندونو او سياسي مشرانو کړنې او خپلې نظريې داسې خوږې، شفافې، روانــې او شاعرانه وړاندې کړي چې نوره پرې تمامه ده که څوک د هغه د سياسي کړو وړو او سياسي ژوند څخه نا خبره وي نو لومړې خو ورته د هغه د شعرونو ما نــا، او (تحليل) ګرا ن دی او دويم پکې د هغه سياسي فکر او پيغام نه شي موندی.

وګورئ: منم رهبر پخپله مخکې لاړو- خو قافله خو يې په شا راوسته

څومره جونګړو ته دې اورورته کړ- چې خپل محل ته دې رڼا راوسته

يا: اوس خو قافله هم د رهبر سره رهزنه شوه- دا معاشره جوړې دځيلمې بــې ضميره ده

اويا: قافله دې هم منزل نه ځان خبر کړي--- کله کله رهنما نه لار خطا شي

دغسې فلسفي اوسياسي افکار د سيلم صيب په شاعرۍ کې ډير زيات دي.خو د شاعرۍ په ټولو ارزښتونو او معيارونو داسې په تــول پــوره او کــره دي چــې هيڅوک پرې د سطحي خبرو او شعاري ليکنو نوم نه شي ايښودی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کـــړي خـــبرې نن هغه د اتحاد
چې باني دی د دې شر او د فسا د
دې نه لويه بدبختي د چمن څه ده
چې ګلونه په ګلچين کړي اعتماد

وګورئ د لته هر څه د سمبولونو په ګل غوټيــو کــې ډيــر خــواږه او شــاعرانه شويدي کنه خبره په بشپړ ډول سياسي ده. مونږ پوهيږو چې دلته چمـــن څـــه دی.ګلونه څوک دي او ګلچين چاته ويل شويد ی. يا هغـــه څـــوک دي چـــې د اتحاد او ملي يووالي شعارونه ورکوي او د شر اوفساد د مخکښ اوښ مهار هم د دوی په لاس کې و. يا دی او که نوره هم خبره لږه راسپينه کړم نو زه خو وايم چې دا شعرونه يې په هر عصر کې معاصر دي. د ((خو)) ګوته پـــرې څـــوک نـــه شي ايښودلی. او که ووايم چې زمونږ د افغانانو اوسني حال ته يـــې ليکلـــي دي بده به نه وي لکه دا:

يو ورځ به راشي چې حساب به کيږي
يو ورځ په يار راله حساب راکوي
يارانو زه د ښار قاضي خو نه يم
ماله به ولې خدای عذاپ راکوي.

او يادا:

خرڅوي يې رهبران په سوداګرو
خدای دې مل شي د وطن او د ملګرو
څه خبر يې چې په کوم لوري دې بيايې
چې روان يې په ګډا اوپه سندرو

دغسې ژوره، رنګينه، ټولنيزه، سياسي، هنري او په ټوله مانا ښکلې شاعري او ښکلي شعرونه زمونږ په اوسنۍ شاعرۍ کې ښه پريمانه دي چې د هر يـــو بيـــت په شننه او مانا سره پرې يو بشپړ سياسي اد بي تاريخ ليکل کېدی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وگورئ دوه نور افغان نومیالي شاعران ښاغلی دروېش د را نی او رحمت شاه سایل څه وایي؟ یو وایي:

دا خلک ولې انتظار کوي د هغې ورځې
چې باچا مړ وي او وزیر په زولنو تړلی

او بل وایي:

ستا د یدن راته د خپل وطن نظام شو
وړی تړی مې ساتي په زولنو کې

د دواړو شعرونه ډېر ښکلي او ډېر خواږه دي. دا ځکه چې زموږ د زړونو خبرې دي. هغه خبرې چې موږ یا ببخي کولی نه شوې او یا مو دومره ښکلې نه شوې کولی. که نه هسې خو نوره خبره روښانه او واضح ده. په یو بیت کې خلک د اقتدار د خاوندانو د ظلم، بې عدالتۍ او بې ا نصافۍ خبره کوي چې د دوی ورسره هېڅ زور نه رسېږي خو په ځان د الله تعالی له رحمت او پر هغوی یې له قهره نا امېده شوي نه دي. او هغې ورځې ته انتظار باسي چې باچا یې مړ یا وژل شوی وي او وزیر یې په زولنو تړلی عدالت ته روان وي یا راځئ لږ نور هم د دغه بیت شننې ته ورننوځو! دلته شاعر له څومره لرې ځایه دا خبره د تخییل په وزرونو سپروي او وایي چې، دا خلک ولې د هغې یوې ورځې انتظار کوي... خو داسې نه وایي چې د دوی سره باچا او وزیر ظلم کړی او خدای به ترې یوه ورځ د دوی سره د شویو ظلمونو بدله واخلي. که دلته شاعر خبره په دویم ډول یا زموږ له خوښې سره سمه کړې وی نو دغه خوند به په کې بیا هېڅکله نه وای یا لکه د سایل صیب شعر، هغه همداسې نه وایي چې زموږ نظام خراب دی. موږ په کې ((وړي تړي کډه په سر او در په در ګرځو)) نوره خبره لوستوونکي او اورېدونکي ته پرېږدي یا په بله وینا هغه خبره خپل اشنا ته کوي خو په حقیقت کې د نظام چلوونکي په غوږ وهي او هغوی ته یې ور اوروي. زموږ اوسنی ځوان شعري بهیر که څه هم چې له پخوا ډېر ښه شوی او

(c) ketabton.com: The Digital Library

لا ښه روان دی خو هغومره تمه چې ترې کېده نه دی. زه په دې لیکنـه کـې د کمزورو شعرونو په اړه نه غږېږم د اوس لپاره د ځوانانو د فکري پیاوړتیـا پـه موخه د نورو هغو پخو او خوږو شاعرانو پر شعرونوخبرې کوم چې شعرونه یـې له هره اړخه په ټوله مانا پوره او کره دي. له هغوی بـه لـومړی د افغـان شـاعر ښاغلی درویش درا ني د ښکلې او خوږې شاعرۍ څو بیتونـه راواخلـم. دغـه ښاغلی وایي:

ستا د تندي تر خال چاپېره ولونه زلفې

ستا د ښکلا د ښار امیر په زولنو تړلی

زه خو وایم چې ډېر خوږ او ډېر ښکلی دی. د شعر په ټوله ما نا شعر دی. داسې شعر چې هم خوند لري او هم رنګ. هم د خیال او فکر منطقي تـړون لـري. او هم د الفاظو د ترتیب او بوڼلو دومره خوږ تسلسل چې سړی یـوې بلـې هغـې ښکلې او رنګینې د نیا ته د خیال او فکر پر وزرونو وړي چې ا نسا ني ذوق یـې تل په لټه کې وي. وګورئ په دې بیت کې الفاظو او مفاهیمو ته د کوم خیـال او فکر د لېږد لپاره دغه ډول منطقي ترتیب او هنري جوړښت ورکـړ شـوی دی. چې ټول مخ یا د مخ ټول حدود په کې د ښکلا د ښار په نوم، د دوو، وروزو تـر منځ د تندي خال په کې د ښکلا د ښار د امیر په نوم، بیا د خال یو خوا بل خوا ولونه، ولونه زلفې د زولنو په نوم یادې شوي او بیا په ټوله کې دا ټول د ښکلا د یو شین ټکي (خال) لپاره په څومره خواږه، شاعرانه او ښکلي تخییـل کـې را نغښتل شوي او انځور شوي. او بیا دا هر څه دومره په تـول پـوره او شـمېرلي بیان شوي چې که لږ څه ترې کم او یا پرې ورزیات شي د بیت د ښکلا ډول ته زیان اړوي. چې دې ته وایي د شاعر د فکر او خیال هغه هنر چـې ده ورپسـې کلونه،کلونه د زړه د سرو وینو په بیه خواري کړې ده. لکه چې وایي:

دغه هنر اسانه مه ګڼه درویښه یاره

د زړه په سرو وینو مینځل د غزل توري غواړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دغسې نور د ښاغلي درويش صاحب ګڼ شعرونه چې هر يــو يــې د مينــې، محبت او سياست په ډګرونوکې د ډېرو لويو، لويو ښکلاوو او ما نــاوو لرونکــي دي. وګورئ!

يوازې زه نه يم چې شونډې ښکلوم د ښکلو
د ګل د پاڼو سره دغه کار هوا هم کوي
چې ستا د سترګوپه لارستاوزړه ته ورسېږي
داهځه کړې ده درويش اودا به بياهم کوي

او يا دا نور:

بېلتونه دا ځل دې نو عمر دومره لنډ شه چې زه
په لمن اوښکې وچوم او جا نان بېرته راشي
چې يې سرې شونډې د يار کله هم ښکل کړي نه دي
تر دغو خلکو خو نو زه بيا په زرواره ښه يم

او يا يې په سياسي ډګر کې دا شعرونه:

مرغلـــــرې زورورو تـــــه ورپر يـــــــږدي
اوښکې خپـل کورتــه کمــزورې راوړي راشـــي
بېلتانه دې د هــر چــا پــه غــم شــريک کــړم
يــــار د بـــل درومــــي او زه ورپســـــې ژاړم
درويشه په دې کلــي کــې دی دا عجــب رواج
چې توری يوسړی وهي اوخــان دی بــل ســړی
وړي يې هسې هم غاصب همېشه وړي په زوره
کشکې دا ځل زموږ غنم وکړي د مــار ســرونه
تر سږ يتوب د زرو قدر يو پــه زره زيــات شــو
دلته واړه ښکاري درويشــه تــر دينــار ســرونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا هر شعر او د شعر هر یو بیت د همدغسې ښکلو خیالونو او تصویرونو سمندرونه دي. هر یو یې د یو کتاب خبرو خزانه ده. هر یو یې خپله، خپله ښکلا، خوند او مزه لري. وګورئ دلته هر ټکی او هر تصویر د تخییل په داسې خوم کې رنګ او پخوي چې د ښکلولو او لوستلو سره ترې د کشش د جذ بې ګوړې ځاځي. یا په بله ما نا هر ټکی یې د احساس د بیان لپاره ژوندي حرکتونه لري. او چې داسې ده نو ځکه یې موږ خوښوو او ستایو. که نه بیا خو ترې ځوان شاعر ښاغلی شاه سعود هغه احساس بېر ته اخلي کوم چې ده ټکو او لفظونو ته زموږ د احساس د راپارولو او ژوندي کولو لپاره ورکړی دی. لکه چې وايي:

جا نانه ته چې ور ته ښه نه ګورې
بس له سندرو نه نور لاس اخلم
شاعري نه کوم غزل نه لیکم
له ټکو بېر ته خپل احساس اخلم

د بېلګې په توګه د دراني صیب په شعرونو کې ((د غنمو وږي او د مار سرونه)) د ((زورورو مرغلرې)) او د ((کمزورو اوښکې.)) یا د سړیتوب بې قدر ري او د زرو او دینار زیاته قدر داني، یا د یار د بېلتانه په غم کې دومره محلولېدل او کړېدل چې بیا د نورو د بېلتانه پر مهال د هغوی په غم کې د هغوی سره دی هم ژاړي یا د عشق او ښکلا په پسرلو کې د ښاغلي رحمت شا سایل د احساس او عاطفې عالم ګیره شاعري چې په زړه کې لمبې لري او په لمبو کې بهارونه او بیا په دغو لمبو کې د هغه د یار د مسکو شونډ و ویښېدل او ځلېدل داسې قیامتونه جوړوي چې سړی وايي کشکې ما هم دا قرباني ورکولی شوی او دغو لمبو ته مې ورد نګلي وای څومره به ښه وای لکه چې وايي:

په زړه کې مې لمبې دي په لمبو کې بهارونه
موسکی شونډې دې لا په کې پیدا کړي قیامتونه

او یا دا چې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا پښتونخوا ده د ښایست ناوې، د مینې ناوې

دلته به هر سپرلي د ګل د اور جامې کولې

وګورئ!په دغو دواړو بیتونو کې څومره ښکلا پرته ده، څومره خیال پروازي په کې شوې ده. خو پوښتنه دا ده چې د کومې ښکلا او خوند لپاره شاعر دغه منظر کشي کړې ده؟ کومو، کومو ټکو ته یې عیني او ذهني انځورونه اغوستي دي. څه، څه یې د خیال په توپانونو کې شاعرانه کړي دي؟ بس زه په کې یوه خبره هم نه کوم. ټوله خبره تا ښاغلي لوستونکي او زلمي شاعر ته پرېږدم او زه خپل زړه ته د هغه د قناعت لپاره د علي ګل پیوند دا بیت ډالۍ کوم چې وايي:

زما د زمکې خلکو لاړم، ستاسو خپله زما خپله

یو خواړه اوبه خو نه دي، خوند او رنګ هم رانه غواړي

زه د دغو بیتونو شننه تا ښاغلي ته ځکه پرېږدم چې ته د همدغسې یوې ژورې مشاهدې او مانا کولو لپاره فکر وکړې هڅه وکړې. د یو ژور دایمي شعري فکري ریاضت لپاره سر په زنګانه شې او بالاخره یوه ورځ ته هم له ډېرې تحلیلي او فکري زده کړې وروسته قلم ته ګوتې کړې او هغه څه تصویر او ا نځور کړې چې، لا هم نا ویلي او نا لیکلي پاتې دي. سایل صیب زموږ د زما نې د پښتو شعر هغه سر لاری استازی دی چې زموږ ځوان شاعر کول یې په شاعرا نه پلونو پسې منډ اخیستی او په نیمه تروږمیو کې ورپسې پېلوځی په لاس ګرځي. خو فکر کوم چې لا تر اوسه ورته ډېره لاره پاتې ده. خو ښه خبره دا ده چې د رسولو لپاره یې هڅې پرله پسې دي خو بیا هم د هر چا په هر هنر کې خپل، خپل مقام وي که څوک د سایل صیب او د هغه د شعر سره مینه لري نو باور لرم چې یوه ورځ به ورسره خامخا یو ځای کېږي بیا به تري یا پاتې کېږي او یا به وړا ندې ځي خو زه دلته ځوان شاعر کول ته د دغسې یوې هیلې په هیله د هغه ښاغلي یو څو نور بیتونه هم ډا لۍ کوم:

(c) ketabton.com: The Digital Library

عشق مو کوو د پښتو رسم مو هم نه ماتوو
مونږه د لرې نه په سترګو ښکلولې سترګې
ما چې کوم بوټي ته کتلي اور يې هم اخيستی
ما دې د داسې انتظار په اور سيزلې سترګې
پټې دې داسې کړې چې لا ډکې ټوپکې دې کړې
داسې دې ولې ډکې، ډکې تورولې سترګې

د دې ليکنې له پيله مې دا خبره په زړه وه چې د با با، (د غزل د بابـا) مرحـوم حمزه با با شعرونه به په پای کې راوړم او اوس چې سايل صيب پـه دې بيتونـو کې د سترګو په اړه ډېره ښکلې خبره کړې نو د با با د سترګو په ياد شـعرونو ته مې تلوسه نوره هم زياته شوه او دادی ورمنډه مې کړه. چې وايي:
ستا له سترګو مې لوستل د سترګو زده کړل
اوس لوستل د خپلو سترګو هم رازده کړه
***

سترګې مې سترګو ته راپورته خو کړه
د زړه خبرې مې په سترګو کې دي
ستا د نظر هرې ادا ته رسي
داسې وزرې مې په سترګو کې دي
لوړې د حسن دې روزي شه اشنا
د عشق ژورې مې په سترګو کې دي

يا:

پاتې مې اسرې دي هغو سترګو ته
اوس مې ويښې شپې دي هغو سترګو ته
جار مې ترې د ژوند دا نه، دا نه کړله

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوښکې مې تسبې دي هغو سترګو ته
اوس مې ترې بېلتون لرې ویستی نه شي
سترګې مې نژدې دي هغو سترګو ته

او یا دا:

دا خو ته ولوله چې سترګو کې دي
نورې خبرې مې په زړه پا تې دي
ستا مې ښکلا زما دې زړه واخیستو
تا سره څه ما سره څه پاتې دي

با با د پښتو شاعرۍ او په ځا نګړي ډول د پښتون غزل د رنګینۍ لپاره دومره کار کړی چې له شمېره وتلی دی. بابا نه یوازې دا چې پښتو شاعري ښکلې رنګینه او اهنګینه کړې بلکې د شعریت معراج ته یې هم رسولې. د هغه په شاعرۍ کې یا د هغه د شاعرۍ په هر رګ، رګ کې د پښتون، پښتون نارې د ښکلا، ښکلا خبرې د ښایست، ښایست مرغلرې د خوند او رنګ نغمې او د شرنګ شرونګ سند رې دي.

لوی استاد علامه حبیبي صیب د بابا د غزل په باب لیکي ((زه د حمزه د هنر ښکلی او جامع مظهر هم د ده غزل ګڼم د ده غزل د اوسني پښتو ادب پر اسمان لکه روڼ ستوری داسې بر پښي...)) په ریښتیا چې بابا پښتو غزل ته نوی روح، نوی رنګ او نوې، نوې سا ورکړه. پښتو غزل یې نور هم ښکلی، رنګین او په ریښتینې مانا معاصر کړ داسې معاصر چې د نومونو الفاضو او اصطلاحاتو نیولې بیا تر جما ل، جلال او کماله پورې یې هر څه غیرتي، مېړني،پښتني او توریالي کړه او خپل اشنا، جانان، یار او دلدار خو یې په داسې نومونو ونازول چې بیا تر ننه پورې زموږ کشری کول لګیا دی تقلید کوي لکه نمر مخی، ګل مخې، پښتون حسن پښتنه ښکلا، د حسن سروه، د پښتو چینار، پښتانه بانه، پښتون عشق، پښتنه مینه... د دې نه علاوه یې ښکلې،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښکلې قافيې، رديفونه، روان او متحرک بحروونه او نور ګڼ هغه څه چې لا مــې د قلم ګوتې د هغو د رانيولو او ښکلولو لپاره وخت او شونتيا نه لري ، لکه چــې وايي:

سروه ته د حسن يې، چينار زه د پښتو يم
نه کومه ستا د قد قامت غلامي نه کړم

د پښتو شعر يو بل فن کار شاعر او سياستوال اجمــل ختــک د بابــا د شــعر او شاعرۍ په باب وايي ((حمزه په خپل شعر او فن کې ښه کامياب شــوی دی. او استاد منل شوی دی. استاد په روايتي مفهوم نه دی. په دې مفهوم چې څه يې وليکل هغه نورو ته نمونه شول)) هوکې په رېښتيا چې د بابا وينــاوې زمــوږ د ټولو لپاره په شعر او بيا په ځانګړې ډول په غزل کې د مشــالونو پــه مثــال دي وګورئ!

چې پسرلی په موسېدو ښکار ي ــ
ښکلي ځواني په وېښېدو ښکاري
پياله په سر ګلونه بيا راغلل ــ
د زړه دفتر په خورېدو ښکاري

بابا چې د پښتو غزل په ميدان کې کوم برياليتوبونه تر لاسه کړي دا داسې پــه اسانۍ نه دي موندل شوي.هغه چې هر څه کښلي د پښتون احساس د ناقرارۍ انجام يې دی. دمې او سا ايستلو ته يې وخت نه دی ورکــړی. او دا ځکــه چــې پښتون عشق لېونی کړی و. داسې لېونی چې تر ټولو هوښيار او د لــوی خــرد خاوند لکه چې وايي:

چې دې له سترګو پر بوتلی يمه
ايله دې زړه ته رسېدلی يمه
عشقه د پوهې نه هم ستا دی او چت

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې مقام ته رسېدلی یمه
ستا اننګو ته رسېد ل ګران وو
لکه د اوښکې څڅېدلی یمه

یا:

پلو دې د مخ اخلم پښتنې خو دا مې واوره
زمري غوندې به ګورې شرمېدل به پکې نه وي
حمزه د خپل خرد په بها ته یې پیدا کړې
د یار د کوڅې لارې ورکېدل به پکې نه وي

او یا:

ستا د ساده ساده نظره توبه
د سمندر غوندې ژور وختو
د زړه درزا مې بې سببه نه ده
د مرور اشنا خبر وختو

زما په عقیده خو د الله رب العزت کارونه داسې دي چې يو يې هم بې حکمتـه او بې معجزې نه وي. که چاته کم ورکوي او که زيات، خو په دغـو واړو، ورکـړو کې يې خپل غرض او خپل راز خوندي وي.چې له هغو بې شمېرو حکمتونـو او رازونو يې يو زموږ د پښتو شاعرۍ د غني او شهکاري کولو لپاره پر موږ حمـزه ولوراوه، غني خان يې راکړ، لوی استاد حبيبي يې راپېرزو کړ، اووه ستوري يې رابخشش کړه، ولسي ادب او په هغـه کـې يـې د پښـتو لنـډيو د تخليـق او پنځووني چل راوښود چې پر دې او هغې د نيا دواړو يې بايـد مـوږ مننـدوی، شاکر، ذاکر او اطاعت کوونکي و اوسو. خو دا مهال خبره د بابـا د خلقـت ده او هغه په خپله دا خبره ډېره ښه بيان کړې چې وايي:

حمزه د ښکلا راز يې چې په تا ظاهراوه
شايد ډېرې هستۍ به غزل خوانې جوړېدې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بابا هر يو غزل او د غزل هر يو بيت موږ ته د يوې لوړې شاعرۍ هنري عظمت او ښايست ډېرې وتلې بېلګې دي.لنډه دا چې په ټوله کې د پښتو معاصر غزل د بابا حمزه خان شينواري له شاعرۍ اغېزمن دی او د هغه ونډه په کې تر نورو ټولو هغو چې ځان ته ګوته نيسي ډېره زياته ده خو افسوس چې زموږ ځوان کول او اوسنی زلمی شاعر لا اوس هم په سطحه کې دی او د (ليلا ډېره ښايسته ده له مالوچو هم پسته ده)خبرو او ببولالو نه ځان نه دی ازاد کړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېرنۍ شاعري

د ښځينه احساس په وړانګو کې

خوبونه د ځوانۍ يې په يو رنګ ارمان يـــې يو وي
اوســـــــبړي په محـــــــــل که په کبـــړدۍ کې جينکۍ
په خــــــيال يـــې راوربړي د چا مــــــينه کې او ترې
منــــــــګي په لاره مات کړي په تادۍ کې جينکۍ
(وړمه سباعمر)

پښتنې ښځې دمينې او محبت په دنيا کې د نارينه وو په شـان ځانتـه خپـل ښځينه احساس او ژوره عاطفه لري. د درونــي خواهشـاتود تسـکين لپـاره د ښکلي او ناښکلي د خوښونې ډېر لوړ ذوق او منلې سليقه لري، او دا ځکه چې هغه د شاعر خبره: يو خواړه، اوبه خونه دي خوند او رنګ هم رانه غواړي. يـانې که يوزلمی د يوې پېغلې نه دا هيله کوي، چې:

خـــوره وره غــبـــړې تـــه راشـــــه
چې پـــه سرکو شـــونډو دې خوله ولګومه

نو يوه پيغله هم د خپل پېغلتوب دجنون له مخې له يوه زلمي سره د محبت او دلداری ارزو لري او ددغسې يوې مستۍ او شوخۍ هيله منه وي لکه چې وايې

ټينـــګه مې ونيسه په غـــــــــــيږ کې
د پېغلـــتوب ستـــړيا مې وباسه مــــيينه

د ښځينه احساس د دغسې ر ښتينې غوښتنې او ذوق بيان يوازې په پښـتني ولسي ادب کې د يوې بې نومه او بې نښانه شاعرې له خوا شوی او بس.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اوسنۍ معاصره ښځینه شاعرۍ کې چې هر څومره ژوندۍ شعري ټولګې چاپ کړو ، د هیڅ یو دغسې رښتینې ښځینه دروني احساس او ښکلا خوښووني ذوق په کې نه لیدل کیږي، خو په پښتو لنډیو کې ښځه په خپل ښایست کې ډېره ښه غوړېدلې، ډوبه شوې او کله کله خو په دغه عامیانه شاعرانه ښځینه بیان کې دخپل حسن د سمندر له تله داسې ملغلرې راوباسي، چې د نارینه سترګې پرې وبرېښوي او مفتون یې کړي او دا ځکه چې ښځې د پښتون ملت په هستۍ کې بس همدا وسیله (ښاېست او ښځمنتوب) د یوې اغېزمنې وسیلې په توګه وریاتې دی که نه نور خو یې د تاریخ په اوږدو کې تل د نارینه سالارۍ تر جغ لاندې پېړۍ، پېړۍ له کړاونو ډګ ژوند تېر کړی، خو یوازې پښتو لنډۍ دي، چې د افغان ښځو د دغه غمجن تقدیر سمه او دقیقه درجه بندي یې کړې او لایې کوښښ کړی، چې د ښځینه ژوند د تراژېدیو غم لړلی داستان د مسلط نارینه د ټولو کړو، وړو سره یو ځای د تاریخ پاڼو ته وخت پر وخت وسپاري، خو افسوس چې زموږ اوسنۍ لوستې مېرمنې، لیکوالې او شاعرانې د بیان او ازادۍ په دې دور کې د خپلو لوړو مسلکي او عرفاني پوهو او هوښیاریو سره، سره بیا هم نه شي کولای، چې د پښتنې ښځې د حقیقي دردېدلي ژوند دقیقه انځورګري وکړي، چې دا په ښځینه پښتو ادب کې ډېره لویه تشه ده.

که څه هم چې نارینه وو لوستو او نالوستو شاعرانو ښځه زیاته ستایلې ، خو د ښځینه شاعرۍ ستره ښېګڼه همداده ، چې په هغې کې ښځه په خپله ځان ستایې، او خپلې دروني غوښتنې او نورهغه څه ، چې هغه تړې اغېزمنه او اندېښمنه ده، په خپله بیانوي، خو څنګه یې بیانوي؟

دومره دقیق ، ژور او هنري چې ډېر ځله یې هغسې زموږ لوستې او مسلکې شاعران هم نه شي بیانولی، چې زموږ د دې لیکنې تر ټولو لومړنۍ پوښتنه او غوښتنه همداده، چې ولې زموږ لوستې شاعران او په ځانګړي ډول ښځمنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاعرانې د هغو نالوستو او بې نومه ښځینه شاعرانو په خبر د خپل دروني احساس د بیان ښه انځورګري نشي کولای، چې دغه کار بیا کله کله نارینه شاعرانو کړی، خوهغوی هم یوازې د ښځینه احساس له زرګونو ذرو څخه یوه، یوه ذره بیان کړې، چې لومړنی نوښتګر یې د پښتو ادبیاتو پلار خان بابا دی او له هغه را وروسته بیا تر ننه پورې کله کله نورو ډېرو زلمیو شاعرانو هم دغه کار کړی، چې کېدای شي دا به د دوی ټولو خپلې خوښوونې وي، چې د ښځینه احساس دروني غوښتنې وړاندې کړي، لکه ستر خوشال بابا چې د خپلې یوې ارتینې له اړخه وایې:

نوربه مخ په آیینه برابرنه کړم
نه به دواړه سترګې توري په رانجه کړم
نه به ماتې څنې په مخ پر ېردم
نه به لاندې باندې لب په پانو سره کړم
هغه یارچې چېرته وي خوشحال دې اوسي
دی دې خپله خوشحالي کا غم به زه کړم

بیانو د پېړیو، پېړیو راهیسې او په ځانګړي ډول زموږ د اوسنۍ پېړۍ شاعرانو د خان بابا په پله تلل پیل کړي او دغه د ښځینه ذوق او احساس دروني غوښتنې یې د هغوی له مورچله کړي، چې له خان بابا راوروسته به یې لومړنی ولسي شاعر اروابناد ملنګ جان راواخلو دی وایې:

نوی موسم نوی بهاردی
سینو مې وسپړل ګلونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

رانــــــه جــدا د مينې ياردی
ځکه مې ځي په مــخ رودونه
***
دا اوسني زلمي به څه کړم
چې ډول يې وي غيرت يې نه وي
خپل پېغلتوب به پرې ور نه کړم
چې ډول يې وي غيرت يې نه وي
سر مې له هغو زلمو ځار دی
چې په وطن ور کړي سرونه

اول خو په دې ټول پوهېږو، چې د پېغلو د سينو د ګلونو سپړلو موســم کلــه او ځنګه وي او بل دا چې يوازې د پېغلو سينې ګلونه سپړي که د زلميو سينې هم دغه کار کولې شي؟

په دغو دوو بيتونو کې د ښځينه احساس د بيان د ټولو ځانګړنو او سپړنو ســره سره دا سپړنې هم شته، چې د پښتنې مينې او محبت د چاپېريال د نورو ډېرو محروميو او ناهيلو انځورګري يې هم کړې ده.

همدا راز لکه څنګه چې د ملنګ جان اکثره شاعري وطني او حماسي ښه پوخ رنګ لري، نو د مينې او محبت د خبرو ترڅنګ يې دوطن د ازادۍ لپاره هــم د پېغلو د لښکرو په جوړېدا فکر کړی اود ښځينه احساس د څرګندولو په موخه يې بيا داسې هم ليکلي:

راځئ خوېندو چې جوړ کړو موږ د پيغلو ښه لښکر
خــونددزلـــمونه شته ، نه په کـــــوز او نه پــه بر

يا:

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه د وطن لوريم دبانګه زلمو ياره يم
ورک دې کـــــه بشــــــرله مـــا

له ملنګ جانه چې راتېر شو اروابناد الفت صيب د پښتو ادبياتو په تاريخ کــې هغه پېځم ستوری دی ، چې لوی استاد پوهاند علامه حبيبــي صــيب ورتــه د انساني مينې شاعر نوم ورکړی و . هغه دژوند په هرډګر کې ښې په تول پــوره ليکنې اوشاعري کړې ، چې په شاعری کې يې د ښځينه احساس دځرګنــدولو ډېرې ښېلګې شته، چې دلته به يې يوازې دا دوه بيتونه راواخلم :

اختيار مې د ځان نشته دی د جــبرپه مذهب يم
داد مـــې خـــــپلې خوښـــې اورضا ته نه پريږدي
هېڅ نه شمه ويلی چې په کوم کور کې به سوځم
زمـــا د زړه لاليه څـــوک مې تاته نـــه پريــــږدي

که څه هم د مشرانو لپاره ددې شعر تفسير او تفصيل ته اړتيـا نشـــته ، خــو د کشرانو لپاره به دومره ووايم ، چې الفت صيب د هغو ليکوالو له ډلــې څخــه و ، چې د پېغلو او زلميوخوښه يې د ژوند دملګري په غوراوي کې تــر هــر څــه د اسلام په رڼا کې غوره ګڼله او بيا په ټولو ټولنيزو چارو کــې د پېغلــو او زلميــو خپلې خوښې ته پر ښودل ، خو يې ددغسې وينــا وو مهــم ټکــي وو او دغــه پورتني بيتونه ، خو يې د هر پلار لپاره د پند او نصيحت ډېر ښـــه درس ګڼلــی شو او د يوې لور د رينښتني ښځينه احساس د انځورګری ښې ښېلګې يــې هــم بللی شو.
همداشان ځوانيمرګ مصري خان خاطر افريدی يو له هغو شاعرانو څخه دی، چې په ډېرو غزلونو کې يې ضرور يو بيت دوه د ښځينه احساس د بيان خــواږه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري او دغه خواږه او خوږې خبرې يې بيا په رښتيا دومره خوږې بيـان شـوي، چې هغه د نصرالله حافظ صيب خبره:

که دا خبرې د خـــــوراک شی وی
حافظ به ستا ټولې خوږې خبرې

لکه دا لاندې بيتونه:

خلک پرې تېر شــــوي د سرونو نه
خوله رانه خاطرپه تشه خوله غواړي

***

خاطـــــــره زه د تانه چـــاوړې يم
واربه دې راشي که لږ واردې وکړو

***

ډېر يــــې غريو نيولي راکتلي دي
لږه به خاطـــــــر ته په خندا شمه

د خاطر افريدي په دې بيتونو کې هم د وضاحت او سپړنې لپاره څه نه دي پاتې شوي او د شاعرۍ پر ټولو خوږو پوره او کره دي، خـو بيـا هـم دربغـه چـې د خوارک شی نه دی!!

که له اروابښادو شاعرانو را تېر شو، نو زموږ د نن په ژونديو کې هـم ښـه ډېـر زلمي شاعران شته، چې د ښې خوږې، هنري، نوښتيزې او لوړې شـاعرۍ تـر څنگ يې دخپلې ځوانۍ د زلميتوب تجربې او خاطرې په دومره لـوړه هنـري، نازکه، مهينه او اهنگينه ژبه بيان کړي، چـې د هـر ذوق لرونکـي لوسـتونکي هنري تنده ډېره ښه ماتولی شي، چې د دغې ډلې لـومړنی شـاعر بـه محمـد صديق کاوون توپاني صيب راواخلو، دی وايې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا د ښـــــــيښو او ښاپيـــــرو وطـــــن دی
دلتــــــه بــې ځايه اندېښــنې مـــــه کوه
غبرګ کې مې نيسه ښکلوه مې شونډې
ته هـــــــم زلـــــمی يې بهانې مه کوه

ترکومه ځايه، چې زه خبر يم دا شعر د کاوون صـيب د ژونـد د يـوې ژونـدۍ خاطرې انځورګري لري، چې په کوم بهرني هېواد کې د سفر پر مهــال ورســره مخامخ شوی و او يوې بهرنۍ پېغلې ترې د يوې خوږې شـېبې او ناســتې پـر مهال همدغه غوښتنه کړې وه، چې په ځواب کې يې کاوون صيب ښه ښـکلی اوږد نظم ليکلی، چې موږ ترې دلته د خپلې ليکنې لپاره همدادوه خواږه بېتونه رابېل کړل ، چې ديوې نوتاندې پېغلې د ښځينه احساس او غوښتنې ډېره ښه او خوږه بېلګه يې ګڼلی شو . د هغې بهرنۍ پېغلې غوښتنې اوهيلې ته په پـام سره که زموږ د پښتنو پېغلو او زلميو ميينتوبونه او بيا په دې کې د دوی د ژوند نور اړخونه په نظرکې ونيسو، نو بې له شکه چې زموږ هره پېغله او هـر زلمــی دغسې غوښتنې او هيلې لري، خو هغه د سايل صيب په خبره، چې:

په خوله مې مهر دی ويلی نه شــــــــم
په سترګو، سترګو کــــــــې سلام واخله

يا :

د پښتــــــــنوالــــــې درونـــــه پتـــه
زما په خوله دې لاس نيول ګونګه دې کړمه

او دې ته ورته په زرګونو نورې خبرې، چې زموږ د کلتوري محـدوديتونو پـوره پوره عکاسي او انځورګري پکې شوې، چې نور يې نو عيـان تـه د بيـان اړتيـا نشته، خو هغه څه چې نه زموږ کلتوري ارزښتونو ته زيـان اړوي اونـه پکـې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتنې پېغلې حيا او ښکلاته څه تاوان رسېږي، بيا ولې نا ويلــي او پــټ پــاتې شي؟
لکه داسې يو څه، چې ځوان ا و تاند شاعر ښاغلی شــفيق الله شــاداب يــې د خپلې درخو له اړخه وايي:

يه د ګيلې نه دې قربان شمه خو څه وکړمه
پرون په تلوکـــــې در کتلو ته راجوړه نه شوم
والله چـــې ډېره د ارمان په لمبو وسومه خو
شــادابه زه دې خپلولو ته راجوړه نه شوم

چې ماته پرې هغه د يوې بلې پېغلې يوه خوږه وينا را په زړه شوه چې وايي:
مينه کې ستا نه کمه نه يم
کم عقله نه يم چې پرې کلي خبرومه

او بالاخره زموږ په ټوله پښتنه مېړنۍ شاعرۍ کې دغسې ډېــرې بــې شــمېره بېلګې شته، چې د ښځمنې مينې د بيان او اظهار ښې په زړه پورې نمونې يــې ګڼلی شو، خو له بده مرغه چې زموږ د معاصرو ښځينه شاعرانو پــه هــېڅ يــوه شعري چاپي ټولګه کې داسې الفاظ ا و مفاهيم نشته، چې د ښځينه احساس او ذوق په رنګ، رنګ شوي وي او که په يو ګل پسرلی کېږي، نو بيا خو يو څــوک شته، چې دغه کار يې کړی او لا دومره خوږ او ښکلی يې کــړی چـــې د پښـــتو لنډيو اتلان ورته هم کله کله د مانا او نازک خيالۍ په ډګر کې سر ټيټوي، چـــې هغه د پښتنې شاعرۍ او ليکوالۍ وتلې او نوميالۍ څېره آغلې حسينه ګــل ده. هغې د مينې او محبت په دنيا کې خپله شاعري د انساني ژوند د نورو اړخونو د بيان ترڅنګ د ښځينه احساس د بيان په ډګر کې هم دومره پــه زړه پــورې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

رنګینه کړي، چې له ډېرې رنګینۍ او خوږلنۍ ورته د لوستلو پر مهال د ســړي زړه اوبه اوبه کېږي او نه شي کولای، چې یوه شېبه یې هم د خوږو یادونــه لــه زړه نه وباسي، چې ډېرې ښې ښېلګې یې د هغې په ازادو شعرونو کــې پر ېمانــه موندلی شو، خو دلته به یې یوه ښکلې غزله ددې لیکنــې د ښــې پــای لپــاره راوړو، چې لیکي:

ښه په ښکاره او ښــه پــه نــړه مــــــــــې کــړي
دومــره مــې ښــکل کــړې چــې اوتــره مــې کــړي
زه د فـــــن کار لالـــي په فـــــن کـــــــې اوســم
ساز تــه مـــــې وســپاري سنــــــدره مې کــړي
پته مــې نــه کــړی شـــــــــي پــه زړه کــې اشــنا
پــه خـــــوله مــې راولــي خـــــبره مې کــړي
چــې دا یــې زور دی او کـــــه اور د مــــــــــینې
لــکه تــوده تبـــــــه شــېبره مــــــــــې کـــړي
د قربـــــــت هـــــــره حوصــله مــې مـــړه کــړي
د یو نــازکې لمحـــــــې وېــره مــــــــــې کـــړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په جنسي مسايلو کې د خوشال بابا تجربې او لارښوونې

وايي چې ((په اوبو کې مخ پورته تګ قوت او جرات غواړي او د اوبو له جريان سره موافق تګ مړه کبان هم کولی شي)) مانا دا چې د وخت د نابرابريو، ظلمونو او ناروااوو په وړاندې د اعتراض غږ پورته کول او هغه غندل قوت او زړورتيا غواړي او برعکس يې په روانو اوبو کې د مړو کبانو موافق تګ ته ورته دي. دا د ټولنيز ژوند د نا انډوليو او بې عدالتيو لپاره له طبيعت څخه يوه ژوندۍ بېلګه وه، خو د انساني ژوند په نورو اړخونو کې هم داسې ډېر څه شته، چې هر څوک يې د بيان او ليکنې لپاره منطقي دلايل او زړورتيا نه لري. دغه ناويلې خبرې د ښځې او نارينه يا ښځې او مېړه د کورني، جنسي او عشقي ژوند ځينې داسې کيسې او پېښې دي، چې هغه د چا بزرګ خبره، د شپې هر څوک ډارېږي خو، څوک يې وايي او څوک يې نه. خو د پښتو ادب پلار ستر خوشال بابا په خپلو ويناوو، ښوونيزو پندونو او شعرونو کې د جنسي مسايلو په اړه ډېر ګټور نصيحتونه او مسايل وړاندې کړي چې تر دا مهاله هم پخواني او هم اوسني ليکوال او شاعران د دغه ډول ارزښتمنو ويناوو له بيان او اظهار څخه عاجز وو او دي د بابا له کتابونو او ويناوو دا ډېر ښه څرګندېږي چې د ژوند په ډېرو بېلابېلو خواوو کې يې پوره، پوره تجربه لرله، د خانۍ او سردارۍ ژوند يې تېر کړی. له پلار نيکه څخه خان او سردار پاتې شوی لکه چې وايي:

په اباوو په اجداد خان و سردار يم

کار نامې لرم د جنګ او د جدال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خان بابا په اړه ډول، ډول اقوال موجود دي. د ده د (۲۶) زامنو، له (۲۰) زیاتو ښځو او د ګڼ شمېر وینځو یادونه هم شوې او د یوه فوق العاده استعداد په لرلو کې خو یې هېڅ (خو) نه شته، لیکلي کتابونه یې هم زما د اورېدلو له مخې تـر (۲۵۰) پورته ښودل شوي. د څو اتیا کالو په شاوخوا کې یې ژوند کړی. د ده له ویناوو او شعرونو دا ډېر ښه څرګندېږي، چې ډېـر ((ینـده)) عشـقي، ښـکلا پالونکی او ښکلا خوښوونکی و او په جنسي تعلقاتو او مسایلو کې د علمـي او نظري ډېرې لوړې تجربې خاوند و، دی د شعر په ژبه د جنسي لارښوونو لپـاره ګڼ شمېر شعرونه لري، چې دلته به یې د شعر او شاعری لـه نـړۍ څخـه یـو شمیر شعرونه او بیتونه د بېلګواوشننو سره یو ځای وړاندې کـړم لکـه چـې وایې:

پــه هفتــه کــې صــحبت یــو ځلــه بایــده دی
کـــه هـــر څـــو دربانـــدې عشـــق وي زورور
د صــحبت پــه کــار کــې ډېــر فکــر بایــده دی
څـــورب اس شـــي پـــه یـــوه ګـــوزار ډنګـــر
د زړې ښـــځې صـــحبت دی لکـــه زهـــر
هـــر ســـړی دې ځنـــې وکانـــدي حـــذر
د هغـــې ښـــځې صـــحبت لکـــه دارو دی
چـــې یـــې لـــور نـــه وي زوولـــې یـــا پســـر
که دې لاس په بکـره بـر شـي پـرې یـې مـه ږده
کـــه دې ځـــای شـــي پـــه هغـــه جهـــان ســـقر
د مـــخ رنـــګ تـــازه کـــوي صـــحبت د بکـــرې
ورکـــوي ســـســـتي د تـــن درد، د کمـــر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بابا د خپلو ټولو جنسي کړنو او تجربو د اعتراف تر څنګ په خپله هم په دغه کار کې دومره پر مخ تللی، چې د نورو ډېرو له وسه پوره لېرې او آخوا کار دی، خو بیا هم هغو ته چې د دغه کار ډېر لېوال دي د جنسي لوبغاړیو د زیان او تاوان په اړه داسې یوه نادره وینا هم لري:

د شهوت په نغوته مه ځه شهوت اور دی
په دا اور د ډېرو سوي دي کورونه

یا:

د صحبت په کار کې ډېر فکر بایده دی
له صحبته پیدا کېږي خیر و شر

د بابا د ویناوو او شعرونو نه دا هم ډېر ښه څرګندېږي چې په نفسي او جنسي خواهشاتو ډېر مئین و، سره له دې چې د عملي کار پر زیانونو یې هم ښه خبر و، خو بیا هم پر زړه یې ارمان نه دی پرېښودی او څه چې یې زړه غوښتي، هغه یې تر سره کړي. لکه چې وایي:

زه د (غ) د لاسه چاوو ته فریاد کړم
لمونځ زما له لاسه ووځي چې (ک) یاد کړم
په درست کال به مخ ناولي(ک) ته پروت وم
په حېرت شم چې په یاد هغه فساد کړم
کله لس کله زیات کم کله تر شلو
د دخول ویل وچاوو ته تعداد کړم

خو د دغو ټولو کارنامو او یادنامو سره،سره بیا هم بابا وایي، چې:

د زړه مینه یې په ښکلو ماته نه کړه
خوار خوشال به د دنیا نه دا ارمان وړي

یا:

(c) ketabton.com: The Digital Library

که هزار کاله شېخي کوې خوشاله

چې ښه ښکلی درنږدې شي خوله يې ښکل کړه

اروانښاد استاد محمد صديق روهي د بابا په اړه د هغه د کلیاتو د دویم ټوک پــه سریزه کې لیکي: ((خوشال د پښتنو لپاره یو اخلاقي ایډیال ګڼل کېږي. خان د لمونځ اودس او روژې ډېر پابند و ډېر ریښتینی صـاف ګـو، سـړی و اګـر کـه جنسي جذبات پرې ډېر غالب وو خو د هغو د تسکین لپاره يې نا جایزه طریقې نه وې استعمال کړې. په حرم کې يې وینځې هم وې، خو د دې لپـاره د هغــې زمانې د معاشرت حالات ذمه وار وو. خان ډېر تورزن، شجاع او خود داره سړی و او همدا راز په کتاب، سرود او ښاېست ډېر مئین و.)) د خپلو جنسي کارنامو په اړه چې خان بابا کومې یادونې او کیسې کړې، د هغوی د لا روښانتیا لپاره دا هم وايي:

لــــه پردیـــو مــــې توبــــه واړه پــــه خپلــــو
د ځوانیــــه حــــال بــــه هــــم درتــــه پــــه یــــاد کــــړم
چــې مــلا بــه بانــګ نمــاز وی مــا بــه (ک ...) غــو
د روژې پــــه ښــــه ثــواب بــــه يــې نــا ښــاد کــړم
ورځ و شــپه راتــه مــخ ختــټ وي لــس پینــځلس
ګــوی مګــوی ویــل لــږ نــه دي چــې يــې يــاد کــړم
نه په حیض، نه پــه نفــاس لــه مــا څــوک خــلاص وو
څــه د (غ) ناســازې چــارې پــه فریــاد کــړم
چــې مــې (غ) دا هســې بــد دی ګومــان مــه کــړه
ځکــه خــدای پــه ډېــر اولاد کــې بــد اولاد کــړم

بابا چې د ځوانۍ د لېونتوب په وخت کــې د جنســي، عشــقي او نــورو خونــد اخیستو په اړه څه کړي هغه هم د نــورو د هغــو ســره ډېــرې ژورې او جــوتې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ببلوونې لري، خو په پيرۍ او بوډاتوب کې هم ورپسې ډېر ځوانان او پــه تېــره اوس مهال ځوان کهول نه شي رسېدى، خو بابا د ځوانانو ياد او حــال هــم لــه خيال و انده نه باسي او وايي:

زه چې زوړ يم دا مې حال دی

د ځوانانو به څه حال وي

درسته شپه د (غ) د لاسه

درازي په ما مهال وي

ورځ و شپه مې دا فکرونه

که واده مې کال په کال وي

تر اوو ياو کالو تېر شوم

واويلا مې ښه جمال وي

نوره خپله ليکنه رانغاړم خو ټولو کشرانو لوستونکو ته يوه خبــره کــول اړينــه گڼم او هغه دا چې که د خان بابا د عاشقانه نظرياتو او تجربو نه د گټې او خونــد اخيستنې سره مينه لرئ، نو د هغه ټول کتابونه لږ تر لږه يو ځل خامخا ولــولئ خو په ځانگړي ډول يې د شعرونو دويم ټوک له ياده مه باسئ. د دې ليکنــې د ښې پای لپاره د بابا دوه، د بېلابېلو موضوعاتو په اړه ښــکلي شــعرونه را اخلــو چې يو يې د يوې ښې او نامي ښځې بېلابېل صفتونه بيانوي او بل يــې د يــوې ناکاره ښځې د ناکاره خويونو يادونه ده:

ښــــځه ښـــــکلې ښايســـــته پـــــاکيزه بويـــــه

چـــې يـــې پـــلار نيکـــه لـــه ځايـــه معتبـــر

شـــــــــرمناکه، پـــــــــرده پوښـــــــــه دلاوره

اراســـته پـــه عقـــل و هـــوښ پـــه ښـــه هنـــر

نـــه وهمـــي نـــه وسواســـي نـــه بدمعاشـــه

نـــه يـــې مينـــه پـــه دنيـــا نـــه زر زېـــور

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر مېرمنـــې وينځــه ښــه ده پــه ښــه خــوی کــې
نــه مېــرمن چـــې نــه يــې خــوی وي نــه بشـــر
کـــه دا هســـــې محبوبـــه پـــه لاس کېـــوځي
لـــه وجـــوده يـــې پيـــدا شـــي ښـــه بشـــر

او دا هماغه....

ته چې سر له دېوال هسـک کـړې سـړی ګـورې
د(ک) تـــاو نښـــې دې نشـــته تـــر دا نـــورې
کـــه دې زړه د(غ) پـــه عشـــق نـــه وي بـــايللی
د واده پـــه ويـــر ځـــه هـــر لـــوري تـــه خـــورې
پـــرده پوښـــې بـــه ضـــرور وځـــي نمانځـــه تـــه
ســـترګې وازې پـــه بـــازار ګرځـــي ســـرتورې
يـــا يـــې نبـــت د کاســـيری يـــا د مېـــړه وي
هره کونــډه چــې لاس ســره کــه ســترګې تــورې
پـــه هغـــې بانـــدې ګـــواهي د بـــدی ولـــه
چې يــې ګشــت پــه نــورو خونــو خپــل ورپــورې
د مېـــړه پـــه ړيـــره نـــه خانـــدي نـــو ځـــه کـــا
چـــې د بـــل ســـره خبـــرې کـــا خمســـورې
د خوشـــحال ويـــل بـــه بـــې مضـــمونه نـــه وي
چېـــرې نـــه چـــې يـــې مزاقـــو ســـره شـــمورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاطری که خاطرې؟!

څو ورځې مخکې مې د اسداباد په ښارکې د یو کتاب پلورنځې مخې ته په یو کتاب ګوتې سترګې ونښتې، چې ښه غټ پرې په غټ لیک لیکل شوي وو (خاطری) او د دې لیک لاندې بیا یو غټ چشمکي تصویر په کتاب پورې نښتی و، چې په لومړي سر کې د دغه عکس په لیدو سره سړی داسې اندي لکه چې خاطری همدا دی! ؟

د عکس لاندې لیکل شوي: لیک شیرزمان صادق کونړی.

کله چې مې دغه د خاطري کتاب لاسته راوړ. لاندې باندې مې ورته وکتل، لړلیک او پر کتاب لیکل شوې سریزه او څه نورې لیکنې مې ولوستې، نو په دې پوه شوم، چې دا خاطری نه خاطرې دي، خو د کتاب پر مخ دغه سرلیک په غوښتي یا ناغوښتي ډول همداسې په همدغه د خاطری په مانا ځلېږي.

دغه کتابګوتی خاطری د ۱۳۸۱ ل کال د زمري د میاشتې په ۳۰مه نېټه د شیرزمان صادق کونړی لیکنه په نوم د ۱۰۰۰ ټوکو په شمېر له چاپه راوتلی، چې ټول ټال په کې ۵۷ لیکنې په بېلو، بېلو نومونو چاپ شوي.

په دغه کتابګي باندې یو مشهور لیکوال نشتر صیب لومړی سریزه لیکلې او بیا وروسته د نشتر صیب پر لیکنه باندې د کتاب لیکونکي هم د یاداشت په نوم څه لیکلي. نشتر صیب د خاطری د سریزې په یو ځای کې لیکلي، چې د صادق صاحب شعر خو په رښتیا د یوځانګړي ارزښت کیف لري، صادق صیب په خپل شعرکې ډیره ژوره محتوا لټوي ...

خو د کتاب لیکونکي د نشتر صیب ځینې خبرې رد کړي او لیکي: (دغه کومه سریزه چې نشتر صیب زما په شعر شاعری‌لیکلې ده، زه له حقیقته لرې بولم ...

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه فقط دومره کولی شم، چې قافه او جمله بندي په ډېر مشکل برابـر کـړم او بس...) دا چې شعر هغه احساس او عاطفه په انسان کې روزي. چې ژوند پـرې ولاړ دی، هیله پرې ژوندۍ ده، د ژوند سره مینه په کې نغښتې، نو د همدغسې ویناوو د لا پخلي لپاره نوموړی خاطری ما په ډېر غور ټکي په ټکي او لیکه پـر لیکه له پیله تر پایه ولوست، خو دا چې ((په دیوان کې یو غزل د انتخاب وي)) نو ما هم د خپلې شعري سلیقې له مخې دغه څو بیتونه ترې غوره کړل چې:

ماترې دواړه لاس د مینې تاو راتاو کړل

لکه خورمه وه د ګل خوره وره شــــوه

په رښتیا سره، چې د مینې او محبت خبرې کـه هـر څـومره سـاده او بـې ساخته وي، هغومره ښې وي او په سړي ښې لګي او بیا خو چې په کومه خبـره کې د مینې او محبت جلوه وي، هغه که په هرعبارت وي، شـعر دی او همـدغو خبرو ته شعر ویل کیږیاو صادق صیب لیکي :

غماز زموږ په کور او کلــي کې دېره وهلې

په خوب ویده زما په غیږه کې جانان وژني

نو خبره لا خوږه، لا مینه وړې او په زړه پورې شوه او د مینې پــه غیــږه کــې د ویده جانان وژنه هغه څه دي، چې ریښتنی انځور زموږ سترګو تــه دروي، کــه څه هم چې دا به هغه غماز نه وي، کوم چې موږ یې پېژنو او نه به هغــه جانــان وي چې زموږ په ظاهري خیال او اند کې ځای لري، خو بیا هم خبره د جانان ده او د جانان خبره هر ځای کې چې وي، د مینــې، ســتاینې او خواخــوږۍ وړ ده دغسې ډېر میین او میینان په ویدو وژل شوي خو په خوږه غیږه کــې وژنــه او هغې ته په غېږ، غېږ کتل دا ډېره ګرانه او سخته خبــره ده دغســې د ســترګو لیدلي حال ته زړه ټینګول، د کاڼي زړه غواړي، خو دلته په خپــل ټــول خونــد سره راوړل شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو د دي ټولو ښکلاوو، ځانګړتیاوو او ماناوو سره، سره بیا هم د انسان روح او ذوق نورو ښکلاوو. خوندونو او رنګونو ته اړتیا لري او دغسې د یو بـل روحـي تسکین او تسل لپاره نور شیان دي. نورې ښکلاوې او اړتیاوې دي، څکه چـې: ((یو خواړه اوبه خو نه دي، خوند او رنګ هم رانه غواړي)) نو د همدغې اړتیـا او ضرورت پر بنسټ په همدغه خاطري کې یو ځای داسې هم لولو:

سپرلیه راشه دې زمـوږ خزان وهلــــــي کورته
چې لږه ساه در پکې اوباسو او رنګ واخـــــــلو
او ستا د ښــــکلا په نوي دور کې قدم پورته کړو
د خپل باقي نیمګړي عمر نه څه خـــوند واخلو

خو زموږ د زمانې یو نومیالی شاعر او لیکوال لیکي :
((شعر د زړه غږ دی او د زړه غږ د منطق له غږ څخه ډېر قوي دی، که یو شاعر د نورو په شان هر چا ته او هر شي ته سر ټیټوي او په فکر کـې یـې د بغـاوت جذبه نه وي موجوده، له هغه نه د ښه شعر هیله نه شې کېدای، شاعر ته دا هم نه ښایې، چې د زاړه منطق درس د عقل له زاړه بوډا څخه واخلي او په زړه لاره په زاړه فکر پسې لاړ شي، د شاعر نظر باید د نورو غوندې نه وي او هرڅه پـه بل شان او بل رنګ ووینې، څکه چې د شعر او ادب دنیا بېله ده. شاعر باید په هر څه او هر وخت کې زړه ته رجوع وکړي او ډېر حساس زړه ولـرې، شـعر او ادب د بشر علایق، د دین او مذهب سره ټینګوي، هغه څه چې انسان د مادیت د غلامۍ او بت پرستۍ نه ســاتي شـعر دی عارفانــه ذوق، انســاني عاطفــه او حکیمانه شعور د شعر په نغمو وده کړې)) خو افسوس، چې:

جوداني قدر یولعل پکې پیداشي
نور همه واړه د تورو کاڼو غردی

نو دلته همداسې شوي او همداسې وشول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غیر له دغو څو بیتونو، چې ما ترې د ښو بیتونو په نوم غوره کړي او هغه هم په ټول شعر یا غزل کې همدغه یو، یو بیت و، نور ټول کتاب هسې هغــه، دغــه د ژوند د تجربو عادي خبري دي، چې د شعر په نامه وړانــدې شــوي او پلــورل شوي دي.

داسې نمونې او بېلګې، چې نه پکې شعري نوښت او ابتکار شــته او نــه هنــري تخیل، نه خوند لري او نه رنګ، یوازې او یوازې تکراري، سر ســري خبــرې او لاپې شاپې، چې:

ای مــل شــوی د افغــان ســتر قهرمــان ولـــسه
ای په تاریخ کې ازموده پــه درســت جهـــان ولســه
لکه وجود د لاســو ګــوتې پــه یــو شمـــیر و رونــه
د یــو ټاټوبــي یو واحــد ملت پــه څیــر ورونـــــه
وسله یې واخیسته ورور یې مړ کړو ځان یې مــړ کــړو
تاریخ یې وواژه ستر لوړی نوم نشیـــــان یې مړ کــړو
نو دا خو اسلام نه دی پښتو نه ده او غیرت هم نــه دی
نه کوم نوښـــت دی نه میړانه شــجاعت هــم نــه دی
خوشې عبس پــه چــوپړی د بــل د پــاره ورونـــــو
خالي ســرونه تـــش کالبـــوط پــه دغــه لاره ورونــو

او دغسې نورې په لسګونو بېلګې. چې هېڅ په لوستلو او لیکلو نه ارزي او غیر له دې نه، چې یوازې او یوازې وزن لري او کله، کله یې هغه وزن هــم مــات او نیمګړی کړی او خبره یې نوره هم خرابه او بې خونده کړې. لکه دا:

(c) ketabton.com: The Digital Library

کلـــی مـــې وژاړم کـــه کـــور کـــه وران کابـــل وژاړم
خلکـــه یـــو ځلـــې وژاړم کـــه پـــه ځوځـــل وژاړم
یو خواته یو ورور شهید پروت بل خواته بل ورور شـهید
څـــه وکـــړم یـــو تـــه وژاړم کـــه دا بـــل وژاړم
چونتي تالا شـوی تور پېکـی پـــکې د مـور وسـوځېد
زه یـې ویښـــتان کړمـــه راټـول کـه یـې اوربـل وژاړم

او زه یې په کوم کوم شعر وژاړم او په کومه یوه به یې څه خبرې او څه ولیکم، خو ټول په ټول همدغسې در واخلئ او موټی د خروار په نوم یې وګورئ ټـول هسې هغه دغه لیکل شوي، هېڅ داسې څه په کې نه تر سترګو کیږې، چې زړه پرې خوږ شې، هنري او شعري تنده پرې ماته شي. دا د شـعر لیکلـو او شـعر لوستلو نه د انسان زړه توروي. او دغسې په شعر او شاعرۍ باندې ملنډې وهل او په شعر او شاعرۍ پسې وروسته اوازونه کول دي، چې څو نورو بېلګو ته یې ستاسې حوصله غواړم، چې د ګناه په شعر، کې یې د لیلا په تور څنګه وژلی؟!

په تــــور د میــــنې د لیلی مــــې وژني
خلـــکه پـــه ظلـــم ناروا مـــې وژنـــي
وطـــن خو مـــور ده کونړی صــــادقه
د خپلې مور سه په دې وفا مې وژنـــــــــي

×××

دغـــه کنـدې دا کورونه دا د یار کلی دی
د ډېر پخـــوا نه مشهور مـزادار کـــلی دی
زه خو ورځمه که غماز مې لارې بندې نه کـــړي
زموږ د دواړو کلی دی د چا د پلار کلی دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

×××

وګورئ د وزني او سېلابي نیمګړتیاوو، سره، سره نورڅه لري؟ آیـا د ماشــومانو خبرې نه دي؟ عامیانه باندړه والې ویناوې نه دي؟ هسې ســاده، شـډلې، ګـډې وډې او بې مانا جملې نه دي؟ نو، چې داسې ده، دغسې خبرو، قافیو او ردیفونو ته شعر ویل ظلم دی، په شعر او د شعر په سپېڅلې مانـا ملنــډې وهــل دي، د شعر نه د لوستونکي او اورېدونکي د زړه د مینې سرېدل دي او بیا یې په فقهه په شعر! کې دې دعوا ته وګورئ، چې:

شعر لیکل غزل او اقسام لیکل زما کار دی
فقهه او ایات حدیث اجماع دا د ملا کــار دی

د پښتانه په نوم شعر چې:

پښتــــو هغسې نه ده او نه پښتو سره خایږي
کنه په زیر او پېښ او هم په زور کې مې پښتو ده

دا خبره خو به یې ښځي یوې خوا ته کړو، چې املایي خوا یې څنګه ده؟
خو د دې پوښتنې ځواب نغد غواړم، چې دا بیت څه مانا لري؟ زه نه پوهېږم نــو دلته شاعر څه غواړي او دا یې څه... په ډانګو وهلي دي. نه یوازې دا بیت، تــول (شعر) یې دغسې بې مانا او بې مفهومه دی او که دغه نیمګړی وزن ترې لــرې کړو، نو بیا هسې عادي نثر او ورځنۍ خبرې دي. لکه دا:

(میرنی) په پټه وکړکـــــــــی ته ما اشنا په تیګو ولـــی
یوه ورځی نده هر وخت کښې ما دا په تیـــــــګو ولی

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه وايمه اى خدايه هغه د شرميږه مړه شـــــــه
چې څوک به څوک په لمسه د بل چا په تيګو ولی

ښه نو! اوس تاسو پرېکړه وکړئ او د مانا او نوښت خبره يې يوې خواته پرېږدئ ياد بيتونه پرکومه ژبه ليکل شوي؟ دا د پيريانو ژبه ده که پښتو، که پښتو وي، نو د دې څلورو واړو کرښو نه څه مطلب؟ ليکونکی يې څه غواړي،بيان کړي کومه مانا رسوول غواړي، چې نه کاميابيږي، خو دا چې ګونګ د ګونګ په ژبه پوهيږي، نو کېدای شي چې دا يې ګونګيانو ته ليکلي وي او هغوی به پرې ښه پوهيږي.
هی هی وطنه، وطنه ګران وطنه، له تا قربان وطنه، زمونږه ځان وطنه، افغانستان وطنه، د
اتلونو کور يې، د هرافغان وطنه... د وطن سپيڅلې کلمه او د دغې کلمې سره د زړونو رښتينې مينه په خپل ځای خوږه، درنه او د ستاينې وړده، خو په دومره سولېدلو او کارېدلو ماناوو او الفاظو نه، چې ګرانه وطنه او ځان وطنه قربان وطنه... بلکې په داسې يوه ژوره مانا او مفهوم بايد راوړل شي او وکارول شي، چې هم خوند ولري او هم رنګ لکه:

تيل يې وچيږي خپلې وينې په کې زر واچوئ
چېرې مړه نه شي د جونګړو مو ډيوه مـلګرو

او يا دا چې:

تاته راشمه زړګـــــی زما فارغ شي
بې له تا مې اندېښنې د زړه مارونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو زمورِ د خپړنې او کره کتنې د شاعر شعرونه ((خاطری که خــاطرې؟!)) نــه یوازې، چې د نن ورځې شاعر نه دی، بلکې هغه د پېړیو، پېړیو پخوانۍ عنعنه یې هم نه ده یاده او نه پرې پوهېږي. د خاطري د کتابګي په اکثرو شعرونو کــې هېڅ ډول شعري او هنري تخیل نشته هېڅ ډول ښــکلا، صــمیمیت، او شــعري واقعیت پکې نه لیدل کېږي چې په دې اړه یو نومیالی لیکوال او شاعر لیکــي، چې: ((د نن ورځې ناوړه او زیان لرونکي کتابونه نه یواځې دا چــې د یــو ځــل لوستلو ارزښت هم نه لري، بلکې د سوځولو وړدي.))

او دغه ډول شعرونه هم باید وسوځول شي ځکه چې دغه شعرونه په لوستلو نه ارزي باید شاعر یې وپوهول شي که (شاعر وي) چې دغه خبرې شعر نه دی او هغه چې رښتیا هم شاعر دی نو باید د ښه او بد بشپړ او نیمګړي توپیر وکــړای شي. نو اوس پوره پوه شو چې دغسې شــعرونه دغســې شــاعران او دغســې کتابونه په پښتو کې ډېر زیات دي، چې د یوې پاڼې لوستل یې هم ارزښت نــه لري، لکه دا:

د هر بد خوا په خوله کې سوک ورکوي
د غــــــــــيرت ډک دا د زلمو وطن دی
دا هغه شان د ننګیالووطـــــــــــــن دی
او ډېر له پخوا د پښتـــــــنو وطـــــن دی
او خبــــره رانه هـــــــــــيره شوه
رښتیا کونړ د مــــــــــيړنو وطـــــن دی

اوبیاهغه د زرین انځور صیب خبره، چې شعر که نثر، شعر که تاریخ، شــعر کــه جغرافیه!؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دغسې نورې ډېرې ببلګې لکه د مجاهدشعر، چې:

ما په غيرت کې ټول جهان پيژني
زه غزنوي يم بت شکن مجاهد
او سوی لمبو يم لوغړن مجاهد

يا دا:

نه په مجموع نه په خصوص کې ښه دی
په زانله زانله يګانه مې سر شــــــــو
په ســــــــرنوشت چې زمونږ لوبي کوي
پـــــدي ويب او بهـــانه مې سرشو

دغه ټول شعر! هداسې ببولالې او ګډې وډې دي هېڅ مانا اومفهوم نه لري
يا دا:

چې پوهول او خلص ليکل کوي د شعر ژبه ده
شرميږي نه رښتيـا ويل کوي د شــــعر ژبه ده
وړه جمله کې انعــکاس ښايې د اوږد مـــــطلب
چې سوچ ژړا او خندول کوي د شـــعر ژبه ده

ټول شعر يې همدغسې درواخلئ يوولس بيتونه لري، چې ټول يې همدغســې: په ديواله مې سر ښکاره کړ، هغې ويل څه کړې ما ويل ته څه کړې ميينه ! پــه نامه ټوکې ټکالې دي، چې ماته پرې هغه د يو ښــوونکي او زده کــوونکي د زده کړې کيسه را په زړه شوه، چې يو ښوونکي کــوچني ماشــوم تــه د قرانکــريم

(c) ketabton.com: The Digital Library

(لاریب فیه) کلمه تکرار وله، خو د ماشوم ژبه پرې نه چلېــده او ویــل بــه یــې (لالاپې پېرې) نو ښوونکي ورته وویل چې خدای دې غرق کــړه لالا خــو پــرې خود پوهېږي ته پرې نه پوهېږې . دلته هماغه نکل تکرار شوی، چې د شعر ژبه خو همدغسې ده چې سمندر په کوزه کې ځایوي، خو ستا ژبه او ته داســې نــه یې او د شعر په نوم ورځنۍ عامیانه خبرې وړاندې کوې، د املایي غلطیو ســره، سره د نورو ژبو په لغاتو کې هم ډېر ماهر دی چې د خپلــې پــه ((ســپېڅلې)) شرمېږي او د نورو ژبو په ((مقدس)) ویاړي. په پای کې د خــاطري پــه املایــي اړخونو یو ځغلنده نظر تېروو او ګورو، چې زموږ لیکوال څر نګه ګلان کرلي دي.

ناسم

تېکي

خاپری

خاییسته

خذان

یو زلي

پیخ

ویختان

زانله

چه

کښې

د پردیو لغاتو برخه: متاع، لحظه، فلاح، صلاح، شجاع، اظهــار، خونینــه، مقدس انعکاس، صلحه، خلص... او دغسې نور په سلګونو درواخلئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پای کې په دې هیله، چې شبېر زمان صادق کونړی د ښه نــه ښــه شــعرونه ولیکي او خپل ولس، ژبې او ادب تــه یــې وړانــدې کــړي. د خوشــال بابــا او عبدالقادر خان ختټک په یو، یو بیت خپله لیکنه ختمو وم :

منت به یې وړمه په سپینه ږیږه
که وړکی راشي راته څه وښايي

(خوشال)

چې و ماته زما عیب پېشکش راوړي
د دې هسې یار له خدایه په غوښته یم

(عبدالقادر خان ختټک)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځینتوب په قامت سترې نه دي څه دي؟

د درې، څلور کالو به ووم، چې د ترحم او عاطفې ملکې (مور) مـې رانـه د تـل لپاره سترګې پټې کړې. په دومره کم عمر کې خو دا طبیعي خبره ده، چې یـو ماشوم په هېڅ نه وي خبر. بیا شاو خوا څلور لسیزې وروسته د مـور و پـلار د هغه مهال خاطرې او یادونه زړه او ذهن ته رواستل څه اسانه کار نه دی. خو بیا هم څه لږ و زیات خواږه ترخه مې د خپلې خوږې مور لکه د تېر شـوي خـوب لیدل اوس هم تر سترګو، سترګو کېږي... په لوڅو پښو له ګودره منګي، له غره لرګي او له پټیو بروټـې راوړل... د مـالګې او مـرچ سـره سـپور وچ سـوکړک خوړل... جامې په ایرو کې مینځل... په شاتوري کټ یا وچه ځمکه شپه تېـرول او خوب کول. دا د غربت د زمانې د انسانانو کیسې، کړه، وړه او خوراک څښاک وو، چې زما د پرېښتې مور په شان د لکونو میندو ژوند ورسره تېـر شـوی. د غربت له زمانې وړاندې د جاهلیت زمانه لا بدتره او لا د غندنې وړ ده. په هغـه زمانه کې په عمومي توګه د ټولې نړۍ خلک، خو ((عرب)) په ځـانګړي ډول د ناپوهۍ او جهالت په ډېره لویه تیاره کې اوسېدل. دا یوه داسې زمانه وه چـې د پېغمبرانو او وحې سلسله غوڅه شوې وه او ښځو په ډېرو سختو شرایطو کـې له کړاوونو ډک ژوند تېراوه. په تېره، تېره د عربو ښځو، هلتـه د اسـلام څخـه وړاندې ښځې د چا نه خوښېدې. د لوڼو زېږون ورته ډېر لوی شـرم ښـکارېده. هغوی به یې د نفقې، خوراک څښاک او یا د جاهلي غیرت لـه وجـې ژونـدۍ ښخولې د جینۍ پیدایښت به یې دومره بد ګاڼه چې ګویا په کور کې یې یو لوی قیامت برپا او قایم شوی، د قهر، غذب او کرکې څپې به وې چې یـوه پـه بلـه پسې به تکرارېدې. د پیدا شویو نجونو د پلرونو رنګونه به څو، څو ورځې تـک تور او په بده ورځ وو. د کرکې او کینې ډک به له نورو پټ ګرځېدل. لـه ډېـرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوسې غم او اندېښنې په دومره سرګردانه وو، چې د ژوند کولو به يې زړونه تور وو. وروستی پر پکړه به يې بيا دا وه چې پيدا شوې ماشومه ژوندۍ پر خاورو ومنډي. دا کار يو عام دستور و، وياړ به يې ګانه. د قيس بن عاصم التيممي په نوم يو عرب خپلې اته لورګانې ژوندۍ ښخې کړې وې. وايي کله يې چې خپله وروستی لور ښخه کړه وروسته يې ورپسې په خپله هم ډېر وژړل. هغه نو بيا د څلور پينځه کالو به وه خبرې يې کولی شوې. د ښخېدو کيسه يې داسې ده چې لاس مخ يې ښه ورله پاک ومينځل. پاکې جامې يې ور واغوستې. سترګې يې ورله تورې کړې بيا يې په دې بهانه د ښخېدو ځای ته روانه کړه چې ګوندې د ماما ګانو کره يې بوځي. پلار يې په غيږ کې واخيسته روان شو. کله چې ټاکلي ځای ته ورسېد، ودرېد! په ځمکه يې کېنوله د خاورو په کيندلو يې پيل وکړ دغه وخت ماشومه پوه شوه. ژړا يې پيل کړه، ويل يې د ماما ګانو کره نه ځم... زه بېرته خپلې مور له ځم... نې،نې ما مې مور له بوځه... مور له مې بوځه، زه مې مور له ځم!! خو د هغې معصومې ژړا، زاري او منت بې ګټې وو. هغې خپله مور بېرته هېڅکله ونه ليده!! د هغې ماشومې جينۍ خو به څو شپې ژړا فرياد او پر ژونديني ښخېدل وو تېر شوي به وي اما د هغې مور زړه به هغه ګړۍ څومره څړيکې کړي وي او څومره به سيويدلی وي. چې وروستی لور يې په زور له سينې بېلېده او په دې هم پوهېده چې بېرته يې هېڅکله بيا نه شي ليدی. او په دې هم پوهېده چې په ژوندوني يې تر خاورو لاندې کوي...!! کله چې مې دا کيسه د لومړي ځل لپاره اورېده ما هم ورته ښه ډېر وژړل. تر ډېره مې روحيات ګډوډ وو. سترګو ته به مې بيا بيا اوښکې راتللې او چې اوس هم کله هغه کيسه را په زړه شي بې اختياره مې په سترګو کې اوښکې ډنډ شي. نه پوهېږم چې عرب به ولې دومره سخت زړي او بې رحمه وو!!! زما دوه لوڼه (تلوسه او هيله) دي چې تر زامنو راته ډېرې ګرانې دي. د دواړو په پيدايښت کې مې هېڅ ډول خفګان نه دی احساس کړی. په افغاني

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنه کې تر لوېو زامنو ته خلک ډېر خوشالېږي. خو زما خوښې يو تر بل تېره وه. خو زموږ په کلي کور او په عام ډول ټول کونړ او حتا ټول افغانستان کې د نجونو په پيدايښت خفګانونه همدا اوس د عربو له زمانې څخه کم نه دي. دلته هم څو ورځې د پيدا شوې جينۍ په کور کې د خواشينۍ يوه غمګينه فضا جوړه وي. مور ته يې د سپېرې او بدبختې خطابونه کېږي. روغتيا ته يې سمه توجو نه کوي. له زېږون وروسته په دويمه ورځ بيا خوارکۍ په ناروغ صورت د کور مزدورۍ او اخلي پخلي ته متې رانغښتې وي. د عربو خو منطق دا و چې نوم پرې د ښځې دی. لور يادېږي. زوم به يې پيداشي. جامه او نفقه به يې څنګه کېږي؟ خو دلته د نفقې مسله چاته نه ودرېږي. د زوم ولې شرم څه خاصه خبره نه ده. د ميرات او ميراث مسله يې ډېره مهمه ده د سبا ورځې د ګټې او تاوان خبره زړه ته نيسي وايي لور د پردي کور پانګه ده. او زوی مې د ميراث وارث جوړېږي. تربورانو ته مې مټ قوي کېږي ملاتړ مې زياتېږي د کور د نفقې د پيداکولو مسووليت يې تر غاړې کېږي خو لور پردي کور ته ځي. د بل کور پرې ودانېږي. په افغاني ټولنه کې د ښځو پر وړاندې لا ډېرې ستونزې پرتې دي. د دې ستونزو او کړاوونو علتونه خورا زيات دي. زموږ ټولنه د نورو په پرتله په ټوله مانا يوه وروسته پاتې ټولنه ده. دلته يوه پېغله تر واده وړاندې حتا د ژوند د ملګري د ليدنې او خوښوونې حق هم نه لري. په دوغومره مهمه مسله کې بيا هم هر څه په پټو سترګو او نا ليدلي ډول د مور او پلار په خوښه سر ته رسېږي تر هغې پورې چې د واده ټول مراسم ختم شي بيا نو په دويمه يا درېيمه يو بل په تکه توره شپه کې د لاټېن رڼا ته خېرژه، خېرژه ووينې. دغه وخت نو بيا داسې ډېر شوي چې يا يې مېړه دومره بدرنګه وي چې د ليدو نه وي او يا يې هم مېرمن تر تبۍ توره او هسې دغه وي په هر حال! تېر به تېر ته پرېږدو خو دا چې خبره رانه پړی نه شي زما د دې ليکنې موخه د افغان پېغلو د ژوند ستونزو راسپړل او يا دول دي او په دغه برخه کې افغان ښځې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېرمنې د ښېشمېره ستونزو سره لاس او ګرېوان دي چې دلته به يې يو څو په يو، دوه، درې سره يادې او تحليل کړو.

۱ـــ د افغان پښغلو د ژوند ستونزو تر ټولو غټ لاملونه په بدو کې د نجونو ورکول، په ماشومتوب کې ودول، وړې نجونې واده کول، په ډېرو پيسو وړې لونه خرڅول، د غټې او وړې تر منځ پيسې اخيستل، په ډېرو پيسو بوډاګانو ته ورکول او د خور لور په سر زياتې پيسې اخيستل دي چې دغه هر څه بيا د هغوی په ژوندانه کې ډېرې بدې پايلې لري. ان کله کله خو يې د ژوند په بيه تمامېږي او د مرګ کومې ته يې سپاري. ډېر په کې داسې هم شوي چې لوی، لوی پتنې او دښمنۍ ترې جوړې شوي او بيا يې لسګونه کلونه دوام کړی بيا د دغو نويو دښمنيو د پای ته رسولو او روغو جوړو لپاره نورې وړې نجونې يو بل ته په نويو بديو کې ورکړل شوي چې د هغوی ژوند هم تر مرګه پورې په پښغورونو، ستوغو سپورو، وهلو ټکولو او نورو کړاوونو کې تېرېږي. بوډاګانو ته د وړو نجونو ورکول او ودول پر نورو ډېرو روحي او جنسي بدمرغيو سربېره يوه بله بد بختي هم لري او هغه هاغه وخت رادبره شي چې عمر خوړلی بوډا سر وخوري او پښغله کونډه يې له څو بچيو سره در په در او خاورې په سر د ايرو په ډېرانه خوار و زار پاتې شي.

۲ـــ بل افغان پښغلو ته ميراث نه ورکول او کونډه خپل ميراث ګڼل دي. دا دواړه مسلې په افغاني ټولنه کې د بابا دمه تر دې دمه د اسلامي احکامو خلاف رارواني دي چې نه ورته ملاصيب، نه ميا او نه کوم بل بزرګ د الهې احکامو او نبوي احاديثو په رڼا کې پاملرنه کړې. ښاغلی مولانا هم خپلې لور ته په مال دولت کې برخه نه ورکوي او ميا يې هم. ملا هم خپله کونډه اينګور په کور زړوي او اخونزاده صيب يې هم. هغوی چې زموږ مذهبي او ديني لارښوونکي، د ايمان او عقيدې ايډيالونه او د يقين جوړونکي دي. خو افسوس چې (بل ته مسلې کړي او ځانله پرې حملې کړي) هغوی نه خپلې خور و لور ته په خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

مال دولت کې په حق ورکولوقایل دی، او نه خپل مقتدي ولس تــه دا واضــیح کوي چې په اسلام کې هره خور لور د پلار په مال دولت کــې حقــداره ده. نــه خپله کونډه خپل اختیار ته پر ږدي او نه ولس په دې پوهــوي چــې کونــډه د اسلام په مقدس دین کې میراث نه ګڼل کېږي.

۳ د ښځو ناپوهي یوه لویه بدمرغي:

بله تر ټولو غټه بدبختي د افغان ښځلو او مېرمنو د دیني او عصري زده کړو نــه لرل او بې سوادي ده. په اسلامي احکامو نه پوهېدل دي مــذهبي، کلتــوري او قبیلوي محدودیتونه دي. د غیرت او ناموس په نوم بې شاهده او بــې اســناده وژنې او مهر نه ورکول دي.

۴ــــ اقتصادي او پوهنیز توپیرونه:دا هغه مسله ده چې افغان ښځلې او کــورنۍ یې وروسته له واده کولو ورسره ډېرې په مشکل کــې وي. ډېــر ځلــه لــه واده وروسته هغه وخت کورنۍ ژوند د بې خوندۍ او بد رنګۍ سره مخامخ شوی چې ځینو مسایلو ته په کې له وړاندې توجو نه وي شوي. لکه د جینــۍ او هلــک د کورنۍ تر منځ اقتصادي توپیرونه. او په زده کړو کې د کم و زیات سواد او بــې سواد مسله. که له واده وړاندې دغو ټکو ته ټینګه پاملرنه ونــه شــي نــو بیــا د جینۍ او هلک په روان ورځني ژوند کې دغه خبرې ډېرې ښکته پورته کېــږي. د ښځې په توګه یو وایي: ته څه د خوار لور یې، پــلار دې ټــول عمــر د نــورو غلامي کړې هغه بله وایي: ستاسې د خوارو به زما پلار څه سود کړي وو چې زه یې درکړم یا دا: ته بې سواده یې په خبره نه پوهېږې. او یا دا چې: مــا فاکولتــه لوستې. یا: خاوند به مې یې خو زده کړې مې تر تا لوړې دي چې بالاخره خبــره بېلتون او طلاق ته ورسېږي.

۵ــــ په خپلوکې خپلوي: په ښتنو کې دا خبره ډېره کېږي چې زوی تــه مــې خپله خورزه یا وریره غواړم. یا یې ورسره واده کول غواړم، ځکــه چــې ډېــره ښایسته ده، راته ګرانه ده. یا نه غواړم چې هغه پردي کورته ووځي. یا مې زوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته پردی ځکه نه کوم چې پردی رانه زوی پردی کوي، یا پــردي راســره بیــا دا غریبانه ژوند نه تېروي. یا مو پرده پوښي نه کوي. یا: خپله لور خوري ته ورکوم وراره د ماما او کاکا زوی ته یې ورکوم ځکه چې خپل باید نور هم خپــل شــي. که څه هم د یوې خوانه دا ښه نظریات دي خو تر ټولو ښه ورته نه شــو ویلــی، ځکه چې په خپلو کې د ټولو دغسې خپخیو پایله تر پایه خوږه نه وي. ډېرو ته خپله خوږه وربېره ګرانه خورزه او د لالا، کاکا قدرمنه لور له واده وروســته یــوه داسې توره بلا شي چې خوږ کور او خوندور ژوند ورته لــه مصــیبتونو ډک او د زهرو ګوټ کړي. دلته هم ټولو پلرونو ته ښه ســوچ کــول پــه کــار دي ځکــه پښتانه دا هم وایي: (د خپلو نه پردي ښه دي) د خپلو سره تونده تېزه نه شــې ویلی او پردیو ته هر رنګه خبره ورګرځولی شې. که د خپلې ســره خبــره لــږه زیاته سخته شوه نو خوږه خیخي په لویه بدنېتی بدله شي. خو که پــه پــردی خور و لور د خاوند په کور کې څه سخته سوخته وي او خبره یې تر پلرینې هم ورسېږي خو د هغوی خپلې خورلنې ته د زړه د یوې تسلی لپاره ځــواب دا وي چې: (پردی کور کول او خوړل ګران کار وي لورې! ګوزاره ورسره کوه دا هر څه ورو ورو سمېږي، دغه کور اخر ستا دی او تا ته پاتې دی)

۶ ژورې کورنی سوتونزې: افغان پېغلې او مېرمنې ځینې نــورې ژورې کــورنی ستونزې هم لري چې د زیاتې توجو وړ دي. خو دا هغه ستونزې او کړاوونــه دي چې پښتنو ته یو عادي کار او بې اهمیته شی ښکاري خو له دې ناخبره چــې د کړاوونو او سختیو په دغو لمبو کې د پښتنو مېرمنو او پېغلو ســته وســوځېده. لکه په ښځو تر حده زیات درانه کارونه کول. د زیاتو اولادونو زېږون. روغتیا ته یې نه پاملرنه. د جامې او خوراک څښکاک غم یې سم نه خوړل. د کور په چارو او بچو ساتنه کې ورسره نه مرسته او په ټــولنیزو کــارونو کــې یــې د ګــډون مخنیوی دی. هسې خو په ټوله کې پښتانه ډېر مېلمه پال او ډوډي مار دي خو ښځې خوارکی یې تل د مېلمه پاللو پر مهال وږې او بې برخې پاتې کېږي که په

(c) ketabton.com: The Digital Library

کور کې یې د مېلمنو لپاره غوایان او ګډان هم حلال شي خــو ټــول د مېلمنــو لپاره دېرو ته وړل کېږي. او ښځو خوارو ته ترې هېڅ نه پرېږدي یــا نــه پــاتې کېږي. همدا شان ښه خواړه او توده ډوډۍ تل د خاوند او بچو لپــاره ســاتي او ځانله وچه ، سړه او سپوره خوري. همداراز تــر ځــو چــې د خــوراک ښــاکه غورځېدلې او د کټ شوې نه وي د روغتیا غم یې نه کېږي. د کور یا سارا د کار او خدمت پر مهال به یې یو بچې په شا پورې بل په غېږه کې او دریم به یې پر خېټه وي. خو بیا به هم بوخته وي او د کور مزدوري به کوي. په کال کلونــو بــه چرته ښه جامه وانه غوندي څنګه اوربل به ونه کړي یو بچی به یــې لا یــو کلــن شوی نه وي چې بل یې ور تر غاړې کړی وي خو افسوس چې زما زده کــړی او نا زده کړی پښتون فکر کوي چې ښځه یا په کور ده یا په ګور!! خو پــه دې نــه پوهېږي یا یې لا تر اوسه دا نــه ده درک کــړې چــې پښــتنه افغانــه غیرتــي، حیاناکه، مېړنۍ او توریالۍ ښځه د نړۍ د ټولو ښځو په څېر د احساس، وجدان او لوړ ذوق مېرمن ده. هغه سړی او ناسړی ډېر ښه پېژني. د ښکلي او ناښکلي، د ښه او ناښه، مناسب او نا مناسب لپاره معیارونه او قضاوتونه لري. خو:

د پښتنوالې درونه پته

زما په خوله دې لاس نیول ګونګه دې کړمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعاګانې، دعاګانې

خرڅوي یې رهبران په سوداګرو
خدای دې مل شي د وطن او د ملګرو

د هغه وروستۍ خبرې، وروستۍ وینا او وروستۍ وصیت همدا و، همدا یې وویل،هو...همدا...همداسې...بیا یې ایسته را ایسته وکتل آخوا، دېخوا یې مخ واړاوه، ټولو لرې نژدې شیانو ته یې ښه په ځیر ځیر وکتل هر څه یې له سترګو تېر کړل، بیا یې یوه اوږده ساه وایسته، په څه لرې سوچ کې ډوب شو. ښه ډېر وخت همداسې یوې ژورې لرې نقطې ته ځیر و.
بیا یې سترګې په بله کړې، په کوټه کې ټول شته شیان یې یو ځل بیا له سترګو تېر کړل. بیا په څه ژو ر سوچ کې لاهو شو. او د زلمیتوب کلونه یې پر زړه شول. د خپل ولس د ازادۍ لپاره یې د ځوانۍ د مهال مبارزې او هلې ځلې د وروستي ځل لپاره پر ذهن تېرې راتېرې شوې... د هغه له غمجنو سوچونو او مړاوو فکرونو داسې څرګندېده، لکه دا یې چې د ژوند وروستۍ شېبې وې.
هو، وروستۍ شېبې... وروستۍ...! دا د ۱۳۸۵ لمریز کال د کب د میاشتې اتلسمه د جمعې مبارکه ورځ وه چې خدای بخښلي سیف الرحمن سلیم ته الله رب العزت ورکړه او له دې خاورینې نړۍ څخه یې د تل لپاره ر خصت کړ، هغه پوره ۷۷ کاله وړاندې د ۱۹۲۹زېږدیز کال د اپرېل پر څلورمه د پېښور، د داودزیو د سیمې د ګلوزو په کلي کې د سید جلال الدین په کاله کې دې نړۍ ته سترګې پرانستې وې او دا دی نن یې مور ټول د تل لپاره یواځې کړو. خو زما په زړه او ذهن کې به یې دغه ویناوې تل، پاتې وې چې ویل به یې:

خرڅوي یې رهبران په سوداګرو
خدای دې مل شي د وطن او د ملګرو
چې سبب د بدبختۍ درته بیان کړم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما خبرې ته خو پر برېدئ بختورو!
څه خبر یې چې په کوم لوري دې بیایي
چې روان یې په ګډا او په سندرو.

او همداسې په سلګونو او زرګونو نورې وزن شوې ژورې خبرې او ويناوې چې د هغه د فکر او خیال پوره، پوره پېغام په کې لېږدېدلی دی. همدا راز د هغه ښاغلي په ډېرو شاعرانه ويناوو کې بيا، بیا د رهبر او رهبرانو د ناوړه کړو وړو خبره شوې او ډېر ځلې یې پر هغوی خپله بې باوري ښودلې ده چې دا به ضرور له هغه سره د شویو پېښو د تاریخ یو ټکی وي. خو یوه خبره بله هم د سلیم صاحب د شعري ویناوو په اړه د پام وړ ګڼم او هغه دا چې که هغه د هر رهبر په هکله خبره کوي، خو زما له انده د نړۍ د ټولو رهبرانو د کړو وړو او سیاستونو انداز یو وي او د سلیم صاحب ویناوې هم د هغوی په هکله د کاڼي کرښې دي او په هر عصر کې معاصردي .

همدارنګه دی هغو نورو ته هم، کوم چې په پټو سترګو په قافله ورګډېږي، خو د خپل سفر له انتها او منزل نه ناخبره وي، وايي:

قافله دې هم منزل نه ځان خبر کړي
کله، کله رهنما نه لار خطا شي
که زما په وینه کېږي، نو ترې ځار شه
خو کلۍ د دې چمن دې په خندا شي

او یا دا:

رهبره! خدای دې نه کړي چې کاروان ته زړه کې غل یې
بس دې باندې مې پوه کړه چې تر کومه به یې مل یې

د سیف الرحمن سلیم ټوله شاعري دغه شان ښکلې، خوږه او رښتینې ده، او د هغه د ژوند د تجربو ډېره ښه ترجماني یې ګڼلی شو، ځکه هغه چې هر څه د اقتدار د خاوندانو او یا د سرکار د کړو په اړه ویلي، هغه د هر لیدونکي او کتونکي د سترګو لیدلی حال دی.

لکه دا کاڼي کرښې:

منم رهبر په خپله مخکې لاړو

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو قافله خو يې په شا راوسته
ځومره جونګړو ته دې اور ورته کړو
چې خپل محل ته دې رڼا راوسته

يا لكه دا:

اوس خو قافله هم د رهبر سره رهزنه شوه
دا معاشره جوړې د څېلمې بې ضميره ده
نه وايم ناصح ته چې لږ خپل ګريوان کې وګوره
ما له ترې حيا راځي په مخ يې سپينه ږيره ده

نو سليم صيب د خپل ژوند په اوږدو کې د ډېرو له خوا ډېـرې شـوې نـادودې ليدلې وې او دى به دې ته ډېر ځوربده چې ولې دغه ظالمان د سزا په تخته نه ځړول کېږي، نو بيا به يې وويل:

پښتانه د پښتونخوا درانه ښاغلي
د مغلو سېلاب يوړل لکه خلي
زمانه را پسې توره په لاس ګرځي
لکه ما يې چې وي پلار، نيکه وژلي
ما په دار کړئ چې منصور خلکو ته ياد شي
مودې وشوې څوک په دار نه دي ختلي

او دا يې بيا د هرې ناخوالې د کېدو پر مهال د زړه خبرې شوې چې تل بـه يـې ويلې، لکه:

بدو ته يې ښه وايه، ترخو ته يې خواږه وايه
دلته که دا نه وايې، نو غلی شه څه مه وايه
چا سره چې تللی يم، په لاره يې لوټلی يم
زړه مې راته وايي، رهبرانو ته اوس غله وايه

او دا يې هغه مهال وويل کله چې پاکستانيو جابرانو د نـاولو زنـدانونو د تـورو تمبو شاته کړ او له خپلو سوچونو سره يواځې شو. اروابناد د زندان عمـر هـم ټول په تيارو کې تېر کړی و، خو بيا يې هم د زړه درزا غلې نه شوه او له خپـل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولس او وطن سره يې مينه لا هماغسې ناړامه او سرشاره پاتې شوه .هېڅ ډول مايوسۍ ته يې پر ېښنبوده چې همدغه مهال يې بيا دا هم وويل:

د چمن مړاوي ګلونه به تازه کړم
لا زړګوټي کې مې وينه څو قطرې شته
دا کېدی شي چې اظهار يې زه ونه کړم
خو زړګي کې زما ډېرې ولولې شته

د نړۍ د يو ستر ليکوال او کره کتونکي (ميتوارنلډ) خبره ده چې وايي: ((بشريت به په پرله پسې ډول دا درک کړي چې موږ بايد د ژوند د تفسير لپاره، د اطمېنان او پايښت لپاره شاعرۍ ته رجوع وکړو.))او چې داسې ده،نو خدای د بخښلي سليم صاحب په شعر او شاعرۍ کې د ژوند د اطمېنان او پايښت لپاره هر هر څه شته، هغه له انساني ژوند سره د ډېرو تړلو مسايلو په هکله، لکه د نورو شاعرانو ډېر څه بيان کړي، خو يوه ځانګړنه چې د سليم صاحب شعر له نورو بېلوي، دا ده چې دې يې ډېر هنري، خواږه، عاميانه او انځوريز بيانوي. بله داچې سليم صاحب يو مهال ډېر ښه سياسي مدبر او د محکومو پښتنو تر ټولو ډېر عاطفي خواخوږی و چې خپل اورني احساسات يې دپښتنو او له هغوی سره د شويو ناروااوو پر وړاندې د سياسي لېډرانو د تېرايستونکيو خبرو او کړنو په غندنه کې د نورو سياسي ليکنو تر څنګ د شعر په هنري ژبه هم ډېر ښه بيان کړي.خو لکه د نورو ډېرو هغو پښتنو شاعرانو چې په يوه سياسي بهير پورې تړلي وو، ډېر شعرونه يې د هنريت پر ځای شعاري شوي وو يا يې شعاري کړي وو، خو اروابناد سليم صاحب خپله سياسي نيوکه او سياسي خبره د شعر په ژبه دومره هنري کړې چې اوس هم ډېرو بې سياسته شاعرانو ته هم خوند ورکوي او نه دا چې ترې شعاري شوې نه ده لا يې خوږه او خوندوره کړې ده لکه:

ملګرو زه د ښار قاضي خو نه يم
ماله به ولې خدای (ج) عذاب راکوي

يا:

نه وايم ناصح ته چې لږ خپل ګريوان کې وګوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما له ترې حيا راځي په مخ يې سپينه ږيره ده

او يا:

دې نه لويه بدبختي د چمن څه ده

چې ګلونه په ګلچين کړي اعتماد

نو اوس د هغه د دغه پورتنيو ويناوو څخه په دې ډېر ښه پوه شو چې د هغه شعر په دومره قوت، هنريت، خوږوالي او سادګۍ سره يې هر څوک نه شي بيانولی چې د هغه د دغسې خوږو، ساده، عاميانه خبرو ځو بېلګې به د هغه په مينه وړو او عشقي شعرونو کې هم ولولو، لکه:

زلفې خورې کړه، ماله خوب راځي

تورې تيارې کړه، ماله خوب راځي

ستا د خوږو، خوږو نغمو لوېتې

په ما خورې کړه ماله خوب راځي

د رقيب ذکر باندې مه سېزه ما

ژبه ترې پر ېکړه، ما له خوب راځي

چې مې ګيله د شونډو پاتې نه شي

دا هم ويدې کړه، ما له خوب راځي

يا:

ته يې، تنهايي ده، ستا د مينې ګرمه غېږه ده

ولې راته وايې چې ويده شه، نور څه مه وايه

يا دا:

له مودو پس درله راغلی يم، راغاړه وځه

نن خو دې خپله رابللی يم، راغاړه وځه

د خوشالۍ نه غمازان سره تر غاړه وتل

زه چې يې مرګ ته اوس ترلی يم، راغاړه وځه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په پای کې به د دغه وتلي، نومیالي شاعر، لیکــوال او سیاســتوال روح تــه د دعا د لاسونو په لپه کولو سره د هغه د یو ښکلي غزل په راوړلو دا لیکنه راټوله کړم، اروا دې ښاده وي.

د وړو، وړو خـــــدایانو دې بنـــــده کـــــړم
لویــه خدایــه! زه بــه چــا، چــا تــه سـجده کــړم
ملګرتیــا کـــه څـــو رنـــدان را ســـره وکـــړي
دا حـــرم بـــه یـــوه لویـــه میکـــده کـــړم
د وصــال د شــپې بــدل بــه دې خــلاص نــه کــړم
ټــولې شــپې کــه د خپــل عمــر شــوګیره کــړم
شـــیریني د پېغلتـــوب دې پېغلـــې غـــواړم
خولــه بــه ســتا پــه عنــابي شــونډو خــوږه کــړم
چې موسکی شي، لږ یې ښکل کړي، بیا یې ر اکړ ي
ســل تــوبې بــه هغــه جــام نــه صــدقه کــړم
قافلـــه د پســـرلي دې پـــه دې راشـــي
خپل ژونــدون بــه یــې پــه لاره کــې ډیــوه کــړم
لېونیـــان راســـره کـــوره پـــورې لاړل
هوښـــیارانو نیمـــه لاره کـــې دوکـــه کـــړم

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې پرې نه پوهېږې ته، ګناه د چا ده؟

ښاغلی فضل کریم کاموي صاحب! زما د(مېړنۍ شاعري د ښځینه احساس پـه وړانګو کې) لیکنې په اړه مې ستا لیکنه ولوسته، د سېد محی الدین هاشمي د لیکوالۍ فن کتاب څخه چې دې د لیکوالۍ د معیـارونو لپـاره کـومې وینـاوې راوړي خوښې مې شوې او ما هم خپله هغه لیکنه د همدغو ارونو له مخـې پـه غوښتې (شعوري) ډول کړې ده خو هغه د خوشال بابا خبره ((چې پـرې نـه پوهېږې ته ګناه د چا ده؟))
او دا لیکنه هم د هماغو ارونو غوښتنو او نورو نومونو په رڼا کـې د دې مـوخې لپاره چې لومړی ته او بیا ستا په شان نور کم سواده او بې سـواده تـرې پنـد واخلي او څه ترې زده کړي . ښاغلی کاموي! له هر څه وړانـدې کـه د سـواد د کچې په لوړولو کې دې پر نورو د نیوکو تر څنګ د زده کړې لړه هڅه ورزیاتـه کړې نو په راتلونکې کې به بیا (س ک و) په (ص) نه لیکې او د منطق تومن به دې هم پوره وي او دا په دې مانا چې ته د مېړنـۍ (د نارینـه شـاعر لـه خـوا) ښځمنه (د نارینه له خوا) شاعرۍ او ښځمنې شاعرۍ تر منځ بېلوالی نه شـې کولی او که بېلوالی دې کولی شوای نو د مېړنۍ (د نارینه له خوا شوې) شاعرۍ ته به دې د حماسو، کارنامو، غیرت او شجاعت شاعري نه ویلې!! بل ښـاغلیه، ستا د بېسوادۍ او ناپوهۍ دویمه نادره بېلګه د تاریخي میوندي ټپې یادونه ده چې ته... بېړا یې د یوې مېړنۍ شاعرۍ ډېره ښه بېلګه ګڼې (!) حـال دا چـې د دغې ټپې ویونکې معلومه ده او هېڅکله په زبات نه شې رسولی، چې ویـونکی یې نارینه شاعر دی. خو د دې لنډۍ:

ټینګه مې ونیسه په غېږ کې
د پېغلتوب سترړیا مې وباسه مېینه

د ټولو نښو نښانو، الفاظو او جوړښت څخه دا له ورایه څرګندېږي چـې د یـوې پېغلې له خوا ویل شوې او خپل ښځینه احساس یې په کې ډېـر ښـه بیـان او ځلولی دی. خو دا چې ته (پوهاند کاموي !!) پرې نه پوهېږې او نه یې پېژنـې دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو بیا ستا خپله سوادنۍ ستونزه ده. بل د ژوند په ټولو چارو کې د نړۍ د هــرې ښځې د احساس او عــاطفي کچــه د ســواد او نظــر خاونــدانو تــه ډېــره ښــه څرګندېږي او په تېره په تخلیقي لیکنو کې خو یې هر لفظ خبرې کوي خو پــه دې شرط، چې د لیکوالۍ پر ارونو د پوهېدنې ســره، ســره یــې د فکــر و انــد ژوروالی او پخوالی هم بلوغ ته رسېدلی وي. او زما هغه لیکنه هم د هغو پېغلــو یا مېرمنو لپاره کړې وه چې په لیکنو کې یې د ښځینه او نارینه احساس توپیر نه شي کېدای په تېره شعر او شاعرۍ کې، لکه ستا پوهاند کاموي (!) په لیکنه کې دا بیتونه راغلي دي:

اوښکې مې خورې شوې پر بڼو باندې
سپینې، سپینې راغلې اننګو باندې
څوک چې وطن ته خدمت نه کوي
دا ځوانان دې کېني په کورو باندې

دا شعر که د کوم نارینه شاعر وي نو د ټولې بې خوندۍ سره، سره یې په دویم بیت کې د وزن ستن هم شاعر له خپل سواده ځار کــړې ده او کــه د ښــځینه احساس او عاطفي پر خبره یې خبرې کوو نو بیا خو به هېڅــوک، هېڅکلــه دا ثابته نه کړي چې دا یو ښځینه شعر دی او ښځینه احساس په کې بیان شــوی دی. ښځینه احساس دې ته وایي چې د هرې لیکنې په تېره د شعر د هر لفــظ، جملې او کرښې نه د هغې د ترکیب، ترتیــب او جوړښــت لــه مخــې ښــځینه احساس په هماغه لومړي لوست کې په بشپړ ډول څرګند شي او اغېز خو یــې پر ښځو څه چې په نارینه وو هم ډېر ښه ښکاره وي د بېلګــې پــه ډول دا دوه لنډۍ چې یوه یې د ښځینه او بله یې د نارینه احساس ډېرې ښــکلې بېلګــې بللی شو:

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
که نه منګي لاندې خوله کله ورکومه
چې چېرته سره لوپټه وینم
یوه شېبه منډه د زړه پسې وهمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بله د پوهاند كاموي صيب زما د ليكنې په اړه د اسلامي ارزښتونو خبره ده. په دې كې هېڅ د شک ځای نشته چې ښځو د (بابا ادمه تـر دې دمــه) د نارينــه سالارۍ تر جغ لاندې پېړۍ، پېړۍ د کړاوونو ډک ژوند تېر کړی او تېروي يې او که زما د دې ليکنې نه په اغېز سره د نړۍ ټولې ايمانداري ښځې د دغه تلپاتې ستم او کړاوونو ډک ژوند څخه د اسلامي عدالت او ارزښتونو په رڼا کـې امــان بياموي او خپلو شرعي حقونو ته ورسېږي نو بيا خو به زما هغه ليکنــه د ټولــو هغو ښځو لپاره چې نسل پر نسل يې د نارينه سالارۍ د مــلا مــاتوونكي غيــر اسلامي پيټې لاندې ژوند کړی، له وياړه ډكه يوه ليكنه وي او زه بــه پــرې تــل افتخار كوم.

بل د اسلام سپېڅلي دين ته، د الله رب العزت حكمونو ته او د خوږ نبي كــريم (ص) اسلامي لارښوونو ته په عمل او نظر دواړو كې د پوره، پوره درناوي په لرلو سره ما هېڅكله دا نه دي ويلي او نه به يې ووايــم چــې ښــځې دې د اســلامي احكامو له درناوي او رعايت پرته پړي وشلوي او نورې دې له څلــورو دېوالونــو راووځي.

نه، هېڅكله هم نه. زه وايم داسې دې ووايي:

په شرعي نكاح مې واخله

په بې دينۍ مې خوا له مه راځه ميينه

او يا:

په زړه مې ډېره راوربړې

خو د الله د وېرې نه درځم ميينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مجنون په رنګه کلک عزم پکار دی

د ښاغلي استاد شاعر او ليکوال محمد يوسف غېرت د هغې ليکنې په وړانـدې دا ليکنه د يو اغېز په ډول کوم، چې د ننګرهار مجلې په تېره ګڼه کې (له ځانه سره مکه) تر سليک لاندې چاپ شوې وه.
که مخامخ موضوع ته راشم، نو وبه وايم چې د دغسې پوښـتنې او غوښـتنې د هر حساس انسان د زړه تل يادي پېښې وي او هر وخت يې په وړاندې له ځانه سره همدغسې ځوابونه او سوالونه لري، چې ولې دې داسې وکـړه او ولــې دې ونه کړه.
زما داستاد غيرت د ليکنې دغه طرز ډېر خوښ شــو او يــو ډول نوښــت راتــه ښکاره شو، خو دا به هم ووايم، که په دغه ليکنه کې د هرې پوښتنې د ځــواب لپاره لا ښه او ځواکمن ځواب موند ل شوی وي، نو [غوړي،لا غوړي] خو بيا هم له دې وروسته ښاغلی غيرت صيب کولی شي، چې د خپل ژوند سره د ډېــرو نورو دغسې ټولو مسايلو په اړه د ليکنې يوه ځانګړتيا ځانته خپله کــړي، چــې په دې ترتيب سره به دی په حقيقت کې د خپل ژوند تېر شوی تاريخ ثبــت او بيان کړي او هم به کشرانو ته يوه نوې لاره پرانيزي، خــو پــه دې شــرط، چــې ټکرونه، عوامل او مسايل هغه د چا خبره د ارسطو په منطق رد او د ســقراط د بيان د استدلال په زور يې تايد کړي او ژبنۍ خــوا يــې هــم دومــره خــوږه او انځوريزه کړي، چې ډېری لوستونکي په کې هم ځانونه ويني او هم ترې خوند واخلي، خو زما خبره هم د دې مانا نه لري، چې دغه ليکنه يې الله (ج) مه کــړه کمزورې او بې خونده ده. دا هم د ده د فکر او احســاس يــوه ښــه انځــورګري کېدی شي او دا ځکه چې د نړۍ يو ستر ليکوال (شوپنهاور) وينا ده، چې وايي: (د هر ليکونکي انشاء د هغه د فکر آينه ده، که غــواړئ، چــې د يــو ليکــونکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

حقیقي ارزښت ځانته معلوم کړئ نو دې ته مه ګورئ، چې ده په څه موضوع کې فکر کړی دی یا د ده د فکرمحصول څه شی دی.) دی زیاتوي: ((د یو مؤلف او لیکونکي د مقام د پېژندلو لپاره همدغه کافي ده، چې موږ پوه شو ده څه راز فکر کړی دی او د فکر کولو طرز یې څنګه دی؟)) د ښاغلي غیرت صیب د لیکنې څخه همدا ټولو ته څرګندېږي، چې دی څه شي او څه دې ته اړ کړی، چې هېواد ته راستون شي او د نسبتاً د سوکاله ژوند پر ځای د کړاوونو ډک ژوند ته غاړه کېږدي. په هر حال هر هغه څه چې په تقدیر کې وي، په بلـه نه اوړي. انسان ته چې الله رب العزت وړاندې څه پېښوي او څه یې په تقدیر کې وي، هغې ته د ورتګ لپاره اراده او تلوسه ورکوي، تر څو ژر تر ژره ورسېږي. باور لرم، چې استاد په دې خبره پوره، پوره ایمان لري او زه هم د ده د ژوند په تقدیرونو کې نورې خبرې نه کوم، یواځې د دوو ټکو خبره ورته کوم، چې د ژوند په تودو سړو کې دومره سوچ فکر کول نه دي په کار، څه چې په تقدیر کې وي هغه که څوک وغواړي یا نه ورته رسېږي، دویم دا چې حقیقتونه باید قبول او ومنو او په هر څه د پوهېدلو هڅه ونه کړو او نه د عقل په خوښې پسې ډېر وګرځو، څکه هغه د (اناتول فرانس) خبره ((عقل هغه قوتونه په سړي کې وژني چې ژوند پرې ولاړ دی، هر څومره چې عقل زیاتېږي هغومره اراده ضعیفه کېږي.)) هغه دا هم وایي: ((زه ډېرې پوهې له ژوند څخه عاجز کړی یم، ډېر فکر د سړي قوت او مقاومت کموي.)) او چې داسې ده، نو بیا خو!!!

د خدای (ج) په لوی کرم به کېږي
په عقل ګرانه ده زما د اشنا مینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بزګر کرکټر او فلسفي غړېدا

ځيني خبرې او خاطرې تر مرګه پورې له سرې نه هېرېږي. ۱۳۶۱ لمريز کـال و د ستر خوشحال بابا په لېسه کې د اتم ټولګي زده کوونکی وم چـې یـوه ورځ راته د پښتو ښوونکي په ټولګي کې کورنۍ دنده د لنډې کيسې ليکل راکـړل. په لومړيو کې نه پوهېدم چې څه وليکم او څنګه يې وليکم؟ له څه شېبې سوچ وروسته مې پرېکړه وکړه چې د هغو افسانوي يا فولکلوريکو کيسو څخـه يـوه وليکم چې اروابښادې ترور به مې راته په کوچنيوالي کې کولې هغه ترور مـې د پلار خور وه. د پلار و مور تر مړينې وروسته مې د هماغې تـرور د شـفقت تـر سوري لاندې رالوی شوم. هسې خو هغې ماته ډېرې کيسې کړې وې خـو دا د يوه بوټي انسان د ژوند کيسه وه چې د يوه چينار لاندې پروت و. د چينـار پـه هغه لويه ونه چې دغه بې لاسو، پښو انسان يې تـر ډډ لانـدې شـپې ورځـې تېرولې يو ښامار اوسېده. او تر همدغې ونې لانـدې د (اوو) بادشـاهانو خزانـه ښخه وه... يوه ورځ داسې راځي چې يو مرغه له کوم لوري راځي او پـه چينـار کې کېني. بيا يې پر هغه ناروغ سترګې لګي ورته ګويا کېږي. خبـرې ورسـره کوي. بيا ورته لارښوونه کوي چې يو څوک پيدا کړي، ددې ونې پاڼې راوشکوي ويې ټکوي بيا هغه ټکېدلې پاڼې او له هغوی راوتلې اوبه دغه ناروغ تېرې کـړي نو دی به روغ شي. بيا دې د دغه لوی چينار ونې ته اور ورته کړي کلـه چـې د چينار ونه وسوزي هغه به په کې هم وسوزي مړ به شي خزانه به تـرې خلاصـه شي بيا دې د دغې ونې پېخ وسپړي او خزانه دې تر لاسـه کـړي... همداسـې وشول. خو د يوې ښکلې پېغلې په لاس چې هغه هم د يو بادشاه لور وه خو بيـا د هغه ناروغ د ژوند ملګرې شوه. د هغې کيسه داسې وه چې د باچـا دوه لونـه وې کله چې پېغلې شوې يوه ورځ يې پلار له دواړو پوښتنه وکړه چې تاسې يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بخت خورئ که په تخت؟ يوې وويل زه يې په تخت خورم بلې وويل زه يــې په بخت خورم. هغې چې تخت غوښــته د يو باچا زوی ته يې ورکــړه او هغــې چې بخت يې ياد کړی و پلار يې همدغه بوتی ته حواله کړه څکه چې د پلار له خوښې خلاف خبره يې کړې وه. دا کيسه نوره دلته پر بېږدم. او خپلــې لــومړۍ کيسې ته ګرځم کله چې مې د کورنۍ دندې په نــوم ليکلــې کيســه د پښــتو ښوونکي ته ورکړه له ځان سره يې يوړه، څو ورځې وروسته يې بيا بېرته راکړه او غوښتنه يې وکړه چې په ټولګي کې يې ټولو ته واوروم زما له لوستو وروسته يې وويل ښه کيسه يې ليکلې وه. هلکو چکچکې ورته وکړئ... له همغې ورځې راهيسې مې له کيسې لوستنې او کيسې ليکنې سره مينه پيدا شــوه. داســې وخت هم راورسېد چې د کابل پوهنتون د ژبو او ادبيــاتو د پــوهنځي د پښــتو څانګې د څلورم ټولګي محصل وم چې د افغانستان د ليکوالو د ټولنې له خوا د ځوانو ليکوالو او شاعرانو د هڅونې او تشويق لپاره کــانکور اعــلان شــو. هغــه کانکور ته ډېرو ځوانو ليکوالو او شاعرانو خپل شعرونه، طنزونه او لنډې کيسې وړاندې کړې وې چې د هغوی له ډلې نــه د پښــتو څــانګې محصــلين محمــد اسماعيل يون او لال پاچا ازمون هم وو په شعر کې يون صيب لومړۍ درجــه او په طنز کې لال پاچا ازمون او په لنډه کيسه ما (ملوک رغون) لــومړۍ درجــه جايزه واخيسته. دغه جايزې شل، شل زره افغــانۍ وې چــې د يــو تلــوېزوني پروګرام له لارې علان او راکړل شوې. اوس چې څه باندې شل کالــه کېــږي او هغه د الفت صيب په خبره د څه ليکلو په رنځ اخته يم د ځوانو ليکوالو د پنــد او عبرت لپاره مې خپله کيسه وکړه خو په ټولــه کــې مــې دا ليکنــه د لنــډې کيسې د ځوان ليکوال او ليکوالې د زده کړې په موخه پيل کړې چې زما د شاو خوا پينځه ويشتو کلونو د زده کړو او تجربو محصول يې ګڼلی شئ. زما اســتاد به ويل، لنډه کيسه د ټولنيز ژوند هينداره ده د ملتونو د تېر حال او راتلــونکې تاريخ دی. د ټولنيز شعور او پوهې، ځيرکتيا او هوښياری لپاره ښه درس دی د

(c) ketabton.com: The Digital Library

عملي ژوند د تجربو د غني کولو استاده ده. د احساس او عاطفې د لېږد او زده کړې ښه ښوونکې ده. د لنډې کیسې لیکوال د خپل چاپېریال انځـورګر دی او د انځورګرکار انځورګري ده، نه عکاسي. دی د خپلې ټولنې د پېښو علتونه پـه هنري ډول څرګندوي. هغه واعظ او نصـیحت نـه کـوي دسـتور نـه ورکـوي. فرمانونه نه صادروي، قضاوتونه او پرېکړې نه کوي. منطق او فلسفه نه بیـانوي. خو په لنډه کیسه کې یې د احساس او عاطفې له اظهاره یې لوستونکي خپلـې تجربې غني کوي، د پېښو له ژورو سره اشنا کېږي، منطقي تسلسل تـرې زده کوي. عواطف یې راوېښوي او نړۍ لید یې پراخوي. زما د استاد په وینا په لنډه کیسه کې د پېښو سره د پېښو مطابق چلند کول. مانا لرونکـي الفـاظ ټاکـل، لنډې لنډې جملې جوړول، بې اړتیـا خبـره نـه اوږدول. راښـکونکی تلوسـه، معقول تصادف، ډراماتیک یون، اوج او بیا داسې پای ورکول چې لوسـتونکی و نه انګیري چې تېر ایستل شوی. زموږ استاد چې پـه کیسـه لیکنـه او کیسـه پېژندنه کې لوړه پوهه، ښه تجربه او کره وړتیا لرله ویل به یې، لنډه کیسه یـو حکایت دی چې خیال او حقیقت سره نغاړي. تلوسه او خوند سره یو ځای کوي او د یوې ژورې مانا او پیغام په لور یون کوي. دا مهمه نه ده چـې برسـېرنه وي که ژوره د انسان په اړه وي که د حیوان خو داسې افکار په کې نغښـتل شـوي وي چې لوستونکی تر لوستو وروسته په یو ژور سوچ کې لاهو کړي. یا یې ډېر خفه او یا خوشاله کړي. د یو بریالي هنر پیاوړتیا او کامیابي په همدغه ټکي کې پرته ده. خو لا تر ټولو مهمه موخه یې دا ده چې لوستونکی د تراژیدي کیسو د کرکټرونو په څېر د ټولنې د نورو دغسې بېشمېره بې وسو وګـړو مرسـتې تـه راوبولي. د ترحم، زړه سوي، عدالت، انصاف او قضاوت جذبه یې پیـاوړي کـړي پند او عبرت ترې واخلي. استاد به دا هم ویل چې د یوې لنډې کیسې لپـاره د یوه ښه ښکلي نوم ټاکل هم ډېر ارزښت لري. دا نوم باید د یوې یـا دوو کلمـو زیات اوږد نه وي. ښه نوم هغه دی چې لنډ، ښکلی او د ښې مانا لرونکـی وي. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیسې د پېښې سره ډېر نږدې خو هنري ترون ولري. داسې چې لوستونکي ته د کیسې تر پایه نتېجه په لاس ورنه کړي.د استاد په خبره د کیسې د روحیــې سره سم د کرکترونو غوراوی پکار دی او هماغسې څېررو تــه د ورتــه نومونــو پیدا کول هم اړین دي. بیا په کیسه کې د هغوی غــړول هــم بایــد د هغــوی د پوهې، تجربې، ټولنیز ژوند د ښاري او کلیوالي چاپیریال او فکري نړۍ لید لــه مخې په پام کې ونیول شي. مانا دا په کیسه کې یــو بزګــر کرکتــر فلســفي او عالمانه ونه غږول شي. همداشان یو کار پــوه، عــالم یــا ښــوونکی د یــو عــام نالوستي او کلیوالي وګړي په څېر سرې او شډلې خبرې ونه کړي اســتاد بــه دا هم ویل چې په لنډه کیسه کې د کرکټرونو د خبرو منطقي جوړښت استدلال، د الفاظو او کلماتو یو له بل سره تسلسل او خپلوي، د پوهې کچه، په منلي ډول د کیسې د اتلانو لنډه لنډه پېژندنه لکه: لوړ، ټیټ، تور، سپین، ښایســته، بــې ډوله، خویونه عادتونه، ټولنیزه راشه درشه، پــه خلکــو کــې ګرانښــت او نــور امتیازي ټکي یې هغه څه دي چې د کیسې ښکال، خوند او تلوسه زیاتوي. هغه به موږ ته ویل که چېرې تاسې د لیسه لیکنې استعداد او پــوه پیــدا کــړه او د ذوق پټو غریزو مو دې ته لېوال کړئ چې لنډې کیسې ولیکئ نو په کیسه کــې د کرکټرونو د غږېدا وختونه او ځایونه لکــه ســهار، غرمــه، مــازیګر، ماښــام، ماخوستن، پسرلی، منی، ژمی، ګرمي، یخني او نور له یاده مه باسئ د کیسې د پېښې د چاپیریال او مکان په اړه هم باید ډېر په هنري ډول وضاحت ورکړئ او دا پوښتنه روښانه کړئ چې دا کیسه په کلي، ښار، ولسوالۍ ولایت مرکز او یــا په کوم بهرني هېواد کې پېښه شوې که څنګه؟ د استاد په خبره په کېسه کــې د پېښو په وړاندې د کرکټرونو رواني یا سیکالوجیک حالتونه بایــد پــه ډېــره ځیرکتیا او پاملرنې سره وکتل شي. مثلاً د یو چا پلار مور، خور، ورور مــري یــا مړي وي او ستاسې د کیسې اتل ترې په همدغه شېبه کــې خبر بــږي د هغــه خبر بدل د خبرو حالت یې د خفګــان انــدازه یــې د روحــي او روانــي حالــت

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرګندتیا او نورې هغه خواوې يې چې يو غم ځپلی یا غم لیدلی انسان يې لري باید په ډېرې ژورتیا او ځیرکتیا سره لیک او بیان شي یا همدغه شان پر یو بل چا چې ستاسې د کیسې اتل دی د خوښۍ یوه شېبه راځي یـا د یـوې ډېـرې خوشالۍ سره مخ کېږي د هغه په څېره کې دغه خوښي او خوشالي داسې بیان شي لکه څنګه چې يې حق دی او څنګه چې ده. هغه به دا هم ویـل د خپلـې کیسې په پای کې تل هڅه کوئ چې پایله تر وسه وسه لوستونکي تـه داسـې وړاندې کړئ چې هغه یو ټکان وخوري زړه يې درز وغورځېږي او د ځان سـره ووايي اخ دا څه وشول؟ خو دا هم په یاد ولرئ چې د کیسـې پایلـه دې هــم د پېښو سره سمه منطقي او د منلو وړ وي او کله چې ستاسـې کیسـې اوج تـه رسېږي دا هڅه هم وکړئ چې کیسه ژر پای ته ورسوئ او نوره لکـۍ ورپسـې ورونه تړئ ځکه چې له یوې خـوا کیسـه بـې خونـده کېـږي او د بلـه پلـوه لوستونکی تیار خور مه اموخته کوئ پر پرېږدئ چې هغه هم د کیسـې پـر پـای سوچ وکړي او د کیسې پیغام او پایله پخپله ځان ته معلومه کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زاړه میرزایان او زلمي لیکوال

لکه څنګه چې په هر علم او فن کې د وخت په تېرېدو سره د ماهرانو او کارپوهانو له خوا نوي بدلونونه تغیرات او تحولات راځي همدا شان د نړۍ په هره ژوندۍ او پرمختلونکې ژبه کې د هغې دکارپوهانو له خوا نوي لغاتونه او ګرامري جوړښتونه برابرېږي اود معیاریتوب او کره والي لپاره یې وخت پر وخت کار کېږي، چې د نېکه مرغه له هغو څخه یوه جنتي ژبه پښتوده.

د پښتو ژبې د کره والي او معیاریتوب لپاره د دې څو وروستیو لسیزو را هیسې ښې ښکلې هڅې روانې دي. زه په دې لیکنه کې یوازې د اوسنۍ او پخوانۍ املا انشاء په برخه کې یو څو بېلګې وړاندې کووم چې لیکوال او لوستي یې ټول باید په خپلو لیکنو او لیکونو کې په اوسني ټولمنلي او معیاري ډول وکاروي.

خو له هر چا زیات یې زده کولو ته زده کوونکي او پخواني زاړه میرزایان ډېره اړتیا لري. که څه هم چې د عمر خوړلو میرزایانو آلوچې شنې هم ښې خرخېږي او د ډېرو ریاستونو مخې ته پرې ښه ګڼه ګونه جوړه وي او پر همدغه ګوډه ماته املا انشاء باندې د هر اړتن څخه په څلور کرښو غوښتنلیک لیکلو ۷۰ ـــــــ ۸۰ روپۍ اخلي.

او بیا افسوس د هغه چا په حال چې په دولتي ریاستونو کې د ماموریت اخیستنې په موخه څلور کرښې غوښتنلیک (د افغانستان... وزارت... ولایت... ریاست محترم مقام ته! محترما، زه احمد د محمود زوی د ... پوهنتون... پوهنځی یا... لیسې څخه په... کال کې فارغ شوی یم او اوس غواړم چې په دې وزارت... ولایت او یا... ریاست کې د مامور، ښوونکي، مدیر... په توګه دنده تر سره کړم، هیله ده چې په کار راکولو او ګمارلو کې راسره مرسته وکړئ په درنښت) په بل چا لیکي او غوښتنه د سرماموریت او ریاست کوي!؟

په هر حال بېرته خپلو وړاندنیو خبرو ته راګرځم او هغه دا چې دغه ښاغلي(!) میرزایان لکه د کلیوالي ډاکټرانو او درمل پلورونکو په څېر د هرې ناروغۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لرونکې ته هماغه د سپین تباشیره جوړې شوې ګـولۍ ورکـوي!! او پوهانـدان میرزایان هم هر چاته په غوښتنلیک کې هماغه یوه یا((ي))کاروي چې ډېـرى لوستونکي يې ليکنه پر دويم ځل لوستلو سره ايله د مانا له مخې سمه لولي، د لاری او لاري.څوکۍ او څوکې. سړی سړي سړې او نورو دغسـې پـه سـلګونو نومونو، جملو او کليمو په لوستلو کې لوستونکي ته بـې شـمېره زورونکـې او شرموونکې ستونزې پېښوي. په هر حال! خو بيا هم خپله هماغه لومړۍ خبـره تکراروم چې د نېکه مرغه اوسنۍ پښتو ليکدود تر ډېره ځايه معيـاري شـوی. تنکيو زده کوونکو او زلميو ته بويه چې د پوهې په هر ډګر کې د ليک لوسـت، املا او انشا نه نيولې بيا تر انټرنېټ او کمپيوټره پورې خپلې زده کـړې پـوره او کره کړي او دا دې هم ياد ساتي:

چې په خپله مورنۍ ژبه نادان وي

که د بل په ژبه پوه وي پوهه نه دی

مانا دا چې لو مړی دې د خپلې ژبې په جوړښتونو، ليکنيو دودونـو او ګرامـري قوانينو ځان پوه کړي بيا دې د خپلې ژبې د ښې زده کړې په رڼا کې د هغې پـر قوت نورې ژبې زده کړي او دا په دې مانا چې کله څوک ښاغلی په خپلـه ژبـه کې ګرامري جوړښتونه او... ښه زده کړي په پردۍ ژبه کې ورته (قيد، مصـدر، صفت، زمانه، فعل، فاعل،مفعول، ضمير...) پېژندل او پر هغـوی پوهېـدل ډېـر اسان وي. چې د هغو معياري نومونو، لغاتونو، جملو، او کلمو پخوانيو او اوسـنيو څخه يې زه دلته يوائې يو څو رابېلوم، لکه: پخوانۍ چه، اوسنۍ چې. پخـوانۍ کښې، اوسنۍ کې. پخوانۍ پاته، اوسنۍ پاتې، پخـوانۍ بلکـه، اوسـنۍ بلکـې. پخوانۍ يعني، اوسنۍ يانې. پخوانۍ قيصه، اوسنۍ کيسه. پخوانۍ قلعه، اوسنۍ کلا. پخوانی کنړ، اوسنی کونړ. پخوانی اسـعداباد، اوسـنی اسـداباد. پخـوانی لمړی، اوسنی، لومړی. يا لکه: د يو (و)د کارولو ځای او د دوو (وو) وونو د کارولو ځايونه لکه: هغوی راغلي وو. هغه راغلی و. لنډه داچې يو (و) په مفـرد حالـت کې ليکل کېږي او دوه وونه (وو) د جمعې په حالت کې ليکل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښتو اوسنۍ معیاري لیکنه کې د پینځوو یاګانو په خپل ځای کارول د هر لیکوال لپاره ډېر اړین ځکه دي چې د لوستلو پر وخت یې د ګڼو ستونزو څخه ژغوري لکه وړاندې مو چې څو بېلګې وړاندې کړې. دغسې نورې په لسګونو بېلګې په پښتو لیکوالۍ کې شته ،چې لیک پوه او نالیک پوه ټول لوستونکي ورسره هر وخت په ستونزه کې وي نو د دې کار د اسانۍ لپاره د پښتو پینځه یاګانې د لیکلو بېلګو سره په لاندې ډول وړاندې کووم، لکه: سړی، سړي، سړې او دغسې نورې په لسګونو نمونې.

۱- نرمه (سړیواله) (ی) دا (ی) د ټولو مفردو نومونو، ځایونو او حالتونو په پای کې لیکل کېږي، لکه: سړی، لرګی، منګی، کلی، زړی، کړی، پړی، تللی، راغلی، وړی، غلی، پردی، کودی، لمسی، بچی، دوی، پوی، زوی، هغوی، توی، خدای (ج)، ځای، چای، پای، کېدای اونور

۲- خرګنده (پرته) (ي)

دا (ي) په اکثرو جمعو نومونو، حالتونو، او ځایونو کې د جملو او کلیمو په پیل ، منځ او پای کې کارول یا لیکل کېږي، لکه: یو ،یوه ، یون ، یاد،یار، غوړي، سړي، پړي، وړي، لرګي، زړي، مړي، وړي، کړي، کلي، راغلي، تللي، پردي، کودي، زلمي، لمسي، بچي، دوستي، هستي، مستي، سستي، نېستي، بیاتي، ذاتي، وهي، شړي، او یو څو نور مثالونه لکه: غورځوي، ماتوي، کړوي، ژړوي، غوړوي، سړوي، زوروي او نور

د کلمې په منځ کې لکه:

تیر، شیر، قیر، کپګیر، لیکل، ښځینه، نارینه، مدینه، ویر، وزیر، مدیر، توپیر، سفیر، ټولنیز، لیک، قافیه، نازیه، نادیه، جمیله او نور

۳- اوږده (ې)

دا (ې) اکثراً د ښځینه جمعي نومونو او حالتونو په پای او منځ کې لیکل کېږي.

لکه: ښځه، ښځې. لښته، لښتې. کاسه،کاسې. پاڼه، پاڼې. خاوره، خاورې. زاڼه، زاڼې. زرکه، زرکې. چرګه، چرګې. وریجه، وریجې. کتابچه، کتابچې. تخته، تختې او نور

یا لکه د کلیمې په منځ کې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

هېواد، شېر، تېر، پېر، هېر، زېږ، ډېر. یا د ټولو الفبا ټکو یا تــورو د (ب، ت، ث) په وزن لوستل، لکه: بې، تې، ثې، جې، خې، دې، ذې، رې، زې، سې، شې، صې، ضې، طې، ظې، عې،غې، فې، قې، کې، لې، مې، نې، وې، هې، یې، (ټې، ډې، ڼې، ړې، ږې، ژې، ځې، چې، څې، پې، ښې، ګې) د هر ټکي یــا تــوري د اوږدې (ې) سره یو ځای په لاندې بېلګو کې لکه:

بېرته، څه تېرشه، (ث،س،ص) سېد جمال ورســېد، اوســېږي، خلاصــې، لارې خبرې، خلاصې، شوې.

(د) دېوال (ر) رېز مرېز، د (ذ، ظ، ز، ض) څلورو واړو تورو یا ټکو اواز د پښتو ژبو لپاره یو شان وي، خو په عربي ژبه کې دغه هر ټکی ځانته مخرج لري او دلتــه یې د پښتنو لپاره د اواز وزن په اوږده (ې) کې یو شان دی، لکه: ځــې، بعضــې، بې لوظې ښځې، یوازې، بزې (د وړیو سپړی)،بزې (بزها) حافظه، حــافظې. (ط) نقطې، خطاطې ښځې، غلطې خبرې.

(غ) دغې، هغې، ښځې وویل. (ف، پ) دا دواړه ټکي هم یو شان اواز لري، لکــه: لاپې شافې، د ګوتو خاپې، رپېدلې ګوتې. (ق) ټیټاقې، بداخلاقې نجونې، طلاقې شوې ښځې، د ګوتو ټقې، غرقې شوې ببــړی، شــرکېدلې پېغلــې. (ک) کــې، کېږي، کېدی شي، کېښودل، کېناستل او ټوکېدل. (ل)ولې ولې؟، د ولــې ولــې ولې ولې؟، هلې ځلې، تلې، تللې، غلې، بلېدلې، ځلېدلې.

(ن) نې نې، ونې، کنې، نینې.(و)وې، کوې، شوې، نوې، ته نــه وې، روې. (هـــ) هېر، هېواد، هېنداره، پوهېږې.

(ټ) ټېر، ټېپر، ټېکټر. (ډ) ډېر، ډېرې، ډېران، ډېوډی، ډېپه، ډېپــو. (ڼ) منڼــې، کڼې، ګڼې، پڼې، شکڼې، مشکڼې اونور

(ړ) زړې، مړې، مړېدل، ژړېدل. (ږ، ګ) کږې، لږې،تږې، ســپږې، وروږې، ســږې، وږې، خوږې، خوږېږي، کږېدل، کږېږي، لګېده، که ولګېږې؟ چرګــې، جرګــې، څانګې، خانګې، تنګې ونګې کوځې.

(ځ) ختیځې، لویدیځې، ته وختي ځې؟ ختیځې سیمې.(چ) چې، نینې چیچې، ظالمه د یخ څخه وچېږې! کله چې، چېرته چې، هلته چې... (څ) څېرمه، څېره، په څېر، څڅېدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(پ) پېر، شپې، سپېدې.
(ښ) ښې، ښېګڼې، ښېګڼه، ښېرې، خواښې، خوښې.

۴- لکۍ واله (ۍ)

دا (ۍ)د ښځينه کلمو، نومونو، ټکو يا تورو، وروستی ټکی وي، لکـه دا بېلګـې: ډوډۍ، مڼۍ، نڼۍ، کړۍ، تنۍ، لړۍ ، سيلۍ، والۍ، خورۍ (خـورکۍ)، تـرورۍ، پېښورۍ، باجوړۍ، ننګرهارۍ، کونړۍ، لغمانۍ، کـابلۍ، نورسـتانۍ، سـپوږمۍ، شپېلۍ، هيلۍ، هګۍ، ډوډۍ، څپلۍ، ډالۍ، ډولۍ او نور

۵- امريه يا کړواله (ئ)

چې دا هم د يوې کليمې په پای کې ليکل کېږي، خو په دې شرط چې جملـه يا کليمه امريه يا فعل (کړ) وي او د جمعې حالت ولري، لکه دا بېلګـې: راشـئ، راځئ، کېنئ، پا څئ، لاړشئ، ځئ، وليکئ، وخورئ وڅکئ او حساب مه منـئ، ورشئ، وکړئ، يوسئ، راوړئ، ورکړئ، ويې وهئ، ښه يې وډبوئ، ترې وپوښتئ. او نوردزاړه ميرزايان اوزلمي ليکوال تر سر ليک دا ليکنه همدلته راټوله کـړئ، د پای ټکی ورته کېږدئ، او بس يې کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مینه په پښتو لنډۍ او لویدیځه نړۍ کې

دا چې د فولکلور پنځوونکی ولس دی نو بې له شکه چې په ټوله ریښتینولۍ یې د همدوی مال او مالکیت ګڼلی شو. د ولس ژوند، کړه وړه راښه درشې،فکر، هوښیاري، ملي تاریخ، ټولنیز جوړښت، عادتونه، عقاید، کرکې، خوبونه او تعبیرونه د دوی په فولکلور کې په ډېر غښتلي او شفاف ډول ځرګند شوي دي. زما استاد حبیب الله جاج پښتون زوی به کلونه وړاندې مور ته په پوهنځي کې ویل: (فولکلور د عوامو خلکو، د یو ملت، قام او نژاد په نظر د حقایقو مجموعه او عنعنوي سرمایه ده. همدا راز د ژوند او جهان په باب د دوی فکر و عقیده، معلومات، افکار او عمومي ذهنیت دی.)
د استاد په خبره د یوې ټولنې فولکلور مور ته د هغوی د پلرونو، نیکونو او ا جد ادو کلتوري نورمونه او ټولنیز ارزښتونه بیا نوي او د هغوی له کلتوري معیارونو او اهدافو سره مو اشنا کوي. د استاد هغه خبرې مې اوس هم ښې په یاد دي چې ویل به یې: مور باید د یوې ټولنې د فولکلور په باب بې پروایي ونه کړو، ځکه چې د نورو ګڼو ارزښتونو تر څنګه یې یو ستر ارزښت دا دی چې د روحي تحلیل له مخې د هغه عصر عمومي فلسفه، ټولنیز شعور او د ژوند مفهوم په کې موند لی شو. د پښتو د فولکوري مر غلرو په لړونو او امېلونو کې یو هم د پښتو لنډۍ یو یا قوتي مرجا نونه او طلایي کونجکې دي چې د ټول بشریت د فولکلوري شعرونو یوه ستره شتمني او مهمه برخه ده. او د نړۍ په ټولو فولکلوري شعرونو او سندرو کې لومړنی ځا نګړی ځای لري. .کومه شهکاري، حکمت او فلسفه چې په دغو دوو نا برابرو موزون شویو کرښو کې ځان ښکاره کوي دا د نړۍ د نورو ولسونو د فولکلوري شعرونو سره په هېڅ ډول د پرتلې وړ نه ده. دې شعرونو د ا نسان د احساساتو، عواطفو، دردونو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

رنځونو او کړاوونو په اړه دومره لوړه او دقیقه د رجه بندي کړې چـې حسـاس عقل ورته هیښ پیښ پاتې کېږي. د دې شعرونو شاعر معلوم نه دی خو د هـر پښتون او پښتنې د احساس او عاطفې هېنداره ده. دا شعرونه د هر پښتون په ذهن او روح کې په فطرتي او قدرتي ډول جوړېږي یا جوړ دي او هر څوک یـې د دې شعرونو لپاره د جوړ شوي سېلابي سیستم سره سم وایـي او هـېڅ ډول کمی زیاتی ترې په کې نه پېښېږي. د پښتو د شعر دغه ډول د پښتون انسان د زوکړې سره سم راروان دی خو په لیکلې بڼه یې داسې کومه نېټه یـا شـخص معلوم نه دی چې څه وخت، چېرته او د چا له خوا ویل شوي دي. خو دلته بیـا زه په دې نه پوهېږم چې هغه ورک او بې نومـه شـاعر زمـوږ د ولسـونو د دې واقعي ژوند د هر اړخ په اړه دغه نازکه او په توله ما نـا ښـکلې او ریښـتینې ا نځور ګري څنګه کړې ده. ایا هغه بې نښا نه شاعر په دې پوهېده چې دا غمجن او مین ولس به پېړۍ،پېړۍ د ده د دغو تل پاتې ترا نو په څېو کې خپلـو اوږدو غمونو او ژورو کړاوونو ته للو ووایي لکه چې وایي:

د با با دم دومره اولاد کې

زما په برخه یې موزي ورساونه

زما په خپله زړه خپه دی

ما ته په لویه لار کې مه ژاړه مینه

وګورئ! دغه عامیا نه سند رې په څومره خوږښت او نوښت بیان شوي چې لـه هغه پورته یې هېڅ ډول سوچ او فکر نه شي کېدای. یا دا چې:

سبا مې بیا د کډو وار دی

په سر به پنډې چلووم په زړه غمونه

په پیته پوزه دې شرمېږم

د خدای لپاره خمیره کېږده مینه

د موزیګي شلېدلی کته

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې زه دې پیاړمې ټینګوم بازو دې زینه

پښتـــنه ښځه د جهان د ټولو ښځو په څېر د احساس، وجدان او ذوق مېــرمن ده. هغه سړی او ناسړی ډېر ښه پېژني. د ښکلي او نــا ښــکلي، ښــه او ناښــه، مناسب او نا مناسب لپاره معیارونه او قضاوتونه لري. خو کړاوونه او رنځونه یــې دومره غمجن او دردوونکي دي چې د نورو ډېرو بد مرغیو ســره، ســره تــرې حتی د ژوند د ملګري د ټاکلو او خوښولو اختیار هم اخیستل شــوی دی. هغــه په خپلو دغو یادو شــویو نــارو کــې د مــوزي خاونــد د عــادتونو، صــفتونو او همدارنګه د هغه د ژوند د نورو اړخونو په باب دومره باریکــه او ژوره غږېــدلې چې مورږ ته یې په لفظونو کې د وچو شونډو پر سر اســویلي شــوې ســپرغۍ د هغې ټوله تېره شوې پوره، پوره ا نځورولی شي. هغې په دغو نا برابــرو کرښــو کې د خپل زړه غمجنې غوټې دومره په هنر پرا نستې دي چې ویده یــې ویښ کړي او ویښ یې ځنګولي دي لکه:

د زړه له درده به ناري کړم

ویده به ویښ کړم ویښ به خوب وځنګوینه

دلته دغه د لفظونو هنرمنده میره موزي هغه چاته وایي چې نه د چا د ښې وي او نه د چا د بدې. نه نار ینتوب لري او نه سړیتوب. نه نر وي او نه ښځه بس نوم ورپورې نارینه یادېږي، چې دغسې یو څوک د هغې لپاره د ژوند د ملګري پــه توګه هېڅکله د منلو وړ نه دی. خو څه وکړي هېڅ نه شي کولی. ځکه هغه پــه داسې یو چاپیریال کې ژوند کوي چې هلته پېغلې او مېرمنــې پــه عــام ډول د واده او خاوند په باب د نظر ورکولو نه منع پوهول شوي دي. او دا چې ولــې د ا نو بیا نورې خبرې دي. خو لکه څنګه چې وړا ندې مې وویل پښتـــــنه ښــځه د جهان د ټولو ښځو په څېر د احساس او ذوق مېرمن ده. نو دلته هــم مــردا نــه کرشمې لکه: په بریتو کې موسکا، کاږه کاته، د لباس ډولونــه، مېــړا نــه، تــوره کول، د ننګ و ناموس په کار کې تر نورو وړا ندې تلل... د هغې لپاره د ښــکلا

(c) ketabton.com: The Digital Library

صفات او د امتیاز ټکي دي.په دې شعرونو کې هغه خپل عاشقا نه د رک او دروني غوښتنې په ډېر هنري او صادقا نه ډول بربنډوي او له هغو حدودو څخه ووځي چې د پښتنوالې ښځمنو فعالیتونو ته ټاکل شوي دي. د بېلګې په ډول پښتنواله دا خبره بده ګڼي چې ښځه ټولنې ته د خپلې مینې افاده وکړي او یا د خاوند د ټاکلو په باب خپله رایه څرګنده کړي. خو په دغو شهکاري شعرونو کې د هغې د عاشقا نه خبرو کول څوک بد نه ګڼي او پښتنه پېغله یې هم ښه په زړورتیا سره کوي لکه:

ټینګه مې ونیسه په غېږ کې

د پېغلتوب سترړیا مې وباسه مینه

سپینه سینه درته پرته یم

د پېنډاوو چرګوړی خوب دې څنګوینه

اول دې قد را سره سم کړه

بیا مې په سپینه سینه واچوه لاسونه

د هېواد ستر شاعر، لیکوال او سیاستوال سلېمان لایق د پښتو لنډیو او په لنډیو کې د ښځو په اړه وایي: (... د ښځې په باب د پښتنوالې قیود د ا نسان د ازادۍ، د عامو منل شویو پرنسیپونو پر معیار خورا درا نه او نهایت محدود دي. خو په لنډیو کې دا حدود مات شوي دي او پښتنه ښځه په بشپړه سرکښۍ کې خپلې غوښتنې، تمایلات، ذوق او عاشقا نه هوسونه مطرح کوي او خپل ځان هماغسې ښیي لکه څنګه چې ده) د ښاغلي لایق په وینا په لنډ یو کې د ښځې موقیعیت او د ښځې په باره کې خبرې نسبت هغو خبرو ته چې په نورو فولکلوري شعرونو کې د ښځې په باره کې ویل شوي دي توپیر لري. نور شعرونه د خپلو خاوندا نو د پټو هوسونو لوبغالي دي. مګر د لنډیو په څپو کې د ژوند مستا نه شور اوازونه بولي. داسې اوازونه چې د پرون نه راغلي او د سبا ولاړې اوبه، به خوځنده او توپا ني کړي. د دې ادبي او هنري

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرغلرو پنځوونکی ریښتیا هم ورک، بې نومه او بې نښا نه دی خو هغسې ورک هم نه لکه د ا نځر ا فسا نوي ګل چې نوم يې شته او نور څه نشته. دا پــه ډېــرو کې ورک دي یا په ډېرو کې دومره تت او خواره دي چې بېلتون يې ســتونزمن دی او یا خو د غرو رغو دغه ټول شپا نه، اوښبا نه، د تبۍ دښتو او کنګل غرونو سرګردان زيار ايستونکي، په سرو غرمو کې بوخت ربړ ګالونکي او د اوږدو لارو او ځا نګړو سفرونو ټول لاروي دي. د دوی د دې فولکلوري مرجا نونو په ســرو سپينو طلايي لړونو کې نارينه هم ښځه زياته ستايلې ده او که ووايم چې حتی ښځه په دغو مرغلرو کې د نارينه لپاره د تغزل اساسي مضمون جوړوي نو هــم پر ځای خبره به وي.خو هغه طلايي فولکلوري مشــکنې چــې ښــځې د خپــل ښځینه ذوق، احساس او عاطفې له مخې هم د ځان او هــم د نارينــه پــه بــاب تخليق کړي پخپله ټوله ما نا د ښځينه احساس او عــاطفې بشــپړه اســتازولي کوي. او دا ځکه چې دلته هغه پخپله ځان ستايي. د خپل درک او د رد د بيا ن اظهار پخپله کوي. او چې دا سې ده نو راځئ چې دې بېلګو ته هم تم شو:

که په سلام ته خوشالېږې

زه به مې لاس په تــندي تل ولاړه يمه

د پښتــنوالې درونه پته

زما په خوله دې لاس نيول ګونګه دې کړمه

او دغسې نورې په زرګونو د پښتــني چاپيريال د ښکلا د احساس ناوکيــا نــې چې د الفاظو او ټکو په ا نځور ګره او سحرګره رنګينه ژبه يې زموږ د ولســونو د ناپايه دردونو ترجما ني کړې. دا سې ترجما ني چې زموږ د عشقونو او رنځونو د درد ټوله ښکلا او ما نا په کې موندلی شو. په دې شعرونو کې دومــره خــوږلني، نازک خيالي، تخييل، شفافيت، د خيال او فکر منطقي تړون او بالاخره په ټوله کې يو لوی لېږدوونکی پېغام پروت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو دغه لېږد بيا دومره خوږ، ښکلی، ساده، صادقا نه او د عاميا نــه ذهنيــت د قبول وړ دی چې له هغه پورته يې هېڅ ډول تصور او سوچ نــه شــي کېــدای. وګورئ په تېرو ښېلګو کې زموږ ذهن ته څومره ريښتيني واقعتونــه او خيالونــه راغله. د ژوند د ښېلابېلو اړخونو ژوندی او د لمس وړ کړنې يې را تــداعي کــړې چې هر پښتون پرې په اسا نی سر ه پوهېدای شي. او يا دا چې:

يار دې زما نه مرور که

د ژبې سره په چاړه دې پر ېکومه

زما جا نان په کې ښکار ېږي

شيشه د ياد چې يې زړګي ته ونيسمه

دلته هم هماغه خبره ده څوک چې پــه مينــه او محبــت پــوهېږي او د شــعر حقيقت ته رسېدلی وي هغوی په دې هم ډېر ښه پوهېږي چې په دې شعرونو کې د مينې زور، د عشق سپېڅلتيا، شفافيت او صداقت ډېر ښه څرګندېږي او که دغسې نه وي نو بيا خو:

چې عاشقي يې کړې نه وي

د پادې خر دی سبا ځي ببګا راځينه

هلته د مينې او محبت د خبرو اترو او ګيلو ما نو پــر مهــال يــو اشــنا لــه بلــه مرورېدل او بيا په هغو خبرو پښېما نېدل او خپله ژبه مخاطبول او په چاړه پرې کول دا هر څه ډېر زيات خواږه او خورا خونــدور دي. يــا د زړه د خيــال هغــه ښيــښه چې د يو مين او مفتون ا نسان د يار خواږه يادونه په کــې ده تــه هــر وخت ښکاري دا نو بيا ببله دنيا ده ببل خوند او ببله مزه لري. استاد ګــل پاچــا الفت دغسې مينې او په مينه کې دغسې خبــرو تــه شــعر وايــي او وايــي (... ريښتيا دا ده چې د مينې او محبت خبرې ډېرې خوږې دي. که دا خبــرې هــر څومره بيا بيا تکرار شي بد يې مه وړئ. ځکه مينه په همدغو مکررو توصيفونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارزي. په کومه خبره کې چې د مينې او محبت جلوه وي هغه که په هر عبارت وي شعر دی او همدغسې خبروته شعر ويل کېږي)

يوه بله خبره چې زه ورته له ډېره وخته فکر وړی يم هغه يو د دې شعرونو پـه اد بي اصطلاحاتو کې ورګډ بدل او د پښتــنو په ورځنۍ ګړنی (محـاوره) کـې زيات کاربدل دي چې پښتا نه ليکوال يې په خپلو هنري نوښــتونو او شــعرونو کې يا ټوله او يا يوه برخه نيمه د استورو په ډول راوړي او يـا يــې د کـلام د لا پخلي او خوږښت لپاره کاروي. او هغه بله خبره چې ډېره نامي او د لا پام وړ ده هغه د پښتو لنډيو د محتوا، مضمون او ا نځور خپل پښتــني رنګ او خوند دی چې د لويديځې نړۍ د کلتــور او دود، دســتور ســره کله،کلــه هــېڅ اړخ نــه لګوي.وګورئ:

که د د نيا شرمونه نه وی ـــ تا به منګی وړی زه به تش د رسره تلمه. او يا:

په مخ مې غبرګې اوښکې راغلې ـــ د پخوا ني اشنا ريبار مې وليدنه

استاد ګل پاچا الفت د دې يوې د ښايست او خوږښت پـه اړه وايــي (... ډېــره ښکلې او ساده ده. هېڅ صنعت او هېڅ تخييل په کې نشته او بې له تشو تللــو هغه هم هله چې د نيايي شرم نه وايي نور څه نه لري. مګر مينه او محبــت پــه کې ځای لري او د عاطفې ترجما ني کوي. نو د محبت پــه لاره د مينــې لپــاره تش تګ بلکې د تګ ارزو هم لطف لري او په زړه اثر کــوي.) خــو زه يــې پــه محتوا او مضمون کې د خپل افغا ن کلتور خوند او رنګ لټوم. زه په کــې خپلــه دنيا او په هغې کې خپل ځان ګورم. زه خو دلته دا پوښتــنه کوم چــې کومــه د نيا او د هغې کوم شــرمونه؟ څنګــه شــرمونه او ولــې شــرمونه؟!! او بيــا د دې پوښتــنو ځوابونه همدا تاسې ښاغلو لوستونکو او اوربدونکو تــه پر بــږدم خــو يوې خبرې ته لږه اشاره کوم او هغه دا چې دلته سمندر نه سمندرونه په کــوزو کې ځای شوي دي او هغه کوزې ټولې د شرقي او په ځا نګړي ډول د پښتــــنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاورې له ختيو جوړې دي چې په جوړولو او پخولو يې يــوازې همــدا پښــتون کولال يا کولاله پوهيږي.

او دا بله چې وايي:

په مخ مې غبرګې اوښکې راغلې ـــ د پخوا ني اشنا ربيار مې وليدنه

دلته هم هغه څه بيان او اظهار شوي چې پښتون ليک لوستی خو لا څه کــړې چې شپا نه پرې هم ډېر ښه رسېدلی شي. يوازې په دومره تفاوت ســره چــې بل ته به يې د احساس د بيان، ما نا او تفسير لپاره ژبه تته او ګونګۍ وي کنــه هسې خو د همدغو بزګرو، اوښبنو او شپنو د ورځني ژوند ژوندۍ کيســې دي. دلته هم د هماغو تېرو تجربو او کړنو په څېــر د ژونــد يــوه شــېبه يــا د يــوې شېبــــې يوه لحظه تکرار شوې داسې چې د يو ميين ډېر کلونه وروســـته پــه داسې يو چا سترګې لګېږي چې يو وخت يې د مينې او محبت په دنيا کــې يــو چاته د ورتګ راتګ او د مينې د خبرو د وړې راوړې راز دار و. خــو اوس هغــه هر څه په بله اوښتي.دا چې ولې په دې همدوی دواړه پوهيږي. خو اوس چې يو عمر وروسته د ناکام مين په خپل پخوا ني ربيار سترګې لګېږي د هغه په ليدو سره ده ته هغه تېر هر څه ټول ورياديږي او بې واره يــې لــه ســترګو غبرګــې اوښکې راځي. دغه ورځ دی ټوله د خپلې هغې پخوا نۍ مينې په يــادونو يــا د يادونو سره تېروي. او د دې لپاره چې د زړه درا نه غمونه يې ســپک شــي نــو شعر ته مخه کوي او هغه څه وايي چې همدغه نن او کلونه وړا ندې پــر ده تېــر شوي. خو موږ يې ځکه خوښوو يا ځکه رابا ندې ښه لګي چې زمــوږ د ژونــد د تجربو سره سمون لري. موږ ته په کې د خپلې ټولنې کړه وړه او عاشق ا نســان باا لکل هغه شان ښکاري لکه څنګه چې دی او څنګه چې ژوند کــوي. خــو د نړيوال کلتور او دود سره يې توپير په دې کې دی چې د هغــه جهــان مــين ا نسان د مينې او محبت د تارونود غزولو او پېغــامونو د وړو راوړو لپــاره دريــم ګړي ته اړتيا نه پيدا کوي. هلته د مينې د کارو بار لپاره څوک ربيار او قاصد نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیسي. هلته مینه کول جرم نه دی. هلته پېغلې او زلمي يو له بل سره پــه پټــه لیدل کتل نه کوي. هلته دغه محرومیت او پابندي نشته او چې داســې ده نــو دغسې شعرونه بیا هغوی ته هېڅ خوند نه ورکوي. ځکه د هغوی د ټولنې د کړو وړو او ژوند د تجربو سره سمون نه لري. یا د هغوی د ژوند او کړو وړو محصــول نه دي. خو موږ يې ځکه خوښوو او ستایو چې زموږ د زړونو خبرې دي.زمــوږ د سترګو لیدلې پېښې او زموږ د ناویلو رازونو او غمجنو دردونو ژباړونکي دي.خو زه په دې نه پوهېږم چې هغه بې نومه او بې تعلیمه شاعر دغه پوهه او هنر لــه کومه کړی او څنګه په دې توا نېدلی چې زموږ له تل پاتې غمونو او رازونو یــې په دومره لوړ هنري قوت او جرات سره دغه پټې پردې پورته کړي دي!! دغسې بېلګې زموږ په دې عامیا نه ولسي شهکاري شاعرۍ کې څښتې زیــاتې دي او که ووایم چې زموږ دغه ټولې طلایي کــونجکې د همدغســې لویــو پېغــامونو، موضوعاتو، او ژورو مسایلو اظهارونکي او لرونکي دي. نو د مبــالغې هــېڅ ډول رنګ او زنګ به ونه لري. وګورئ:!

سپینې سپوږمۍ ته شه خوله واخله ـــ د دېوال سیوري ته مې مه بیایه ډارنه

دلته هم هماغه خلک دي. هماغه تجربې دي. هماغه غوښتـــنې دي. هماغــه محرومیتونه او درا نه غمونه دي چې حتی په توره شپه کې هم ور سره دا ډار ملګری دی چې څوک يې ونه ویني او ځوا ني مرګان يې نه کړي.نو ځکه زلمی مین خپله خوبا نه د سپینې سپوږمۍ د رڼا له ویرې د راز ونیاز لپاره د د ېــوال سیوري ته کشوي.خو هغې ته دغه کار ښه نه ښکاري او د ډارن خطــاب ورتــه کوي. خو دلته معشوق ته ډارن ویل او د دېوال سیوري ته ورسره نه تلل هغــه وینا نوره هم پخوي او درنوي چې وايي: (د مینې او محبت په کار کې ښځه تــر نارینه ډېره زړوره او هوښیاره ده) چې يو دلیل يې همدا په ســپینه ســپوږمۍ کې خوله ورکول او د دېوال سیوري ته ورسره نه تلل دي. او د هوښیارۍ هغــه يې دا چې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

مینه کې ستا نه کمه نه یم ــــ کم عقله نه یم چې پرې کلي خبرومه

او د لویدیځې نړۍ د دود دستور او کلتور سره یې توپیر په دې کې دی چې هلته د ژوند لارې چارې بېلې او کړنې بل ډول دي. هلته مفتون زلمي او پېغلې د خپلو کلتوري او مذهبي اوصولو او قوا نینو د نه مراعات او مرګ له ویرې په پټه مینې نه کوي. یو بل ته په تکه توره شپه کې په وېره، وېره نه ورځي بلکې ټولې راشه درشې یې ښکاره او بې ډاره وي. هلته میینان یو د بل لپاره ساعتونه، ساعتونه په سرو غرمو نه درېږي. د بېلتا نه په غم کې یې شپې نه شوګیروي. په سر پنډونه او په زړه غمونه نه چلوي. د خلکو له خبرو ډار ېدل د هغوی خبرې او تومتونه د ځان لپاره سپکاوی ګڼل. په همزولو، خپلوا نو او کلي کور کې په بد نامه یاد ېد ل، شرمېدل او بالاخره په پای کې د مرګ له ګواښ سره مخ کېدل دا ټول هغه څه دي چې دلته شته او هلته نشته یا دا:

ټینګه مې مه نیسه په غیږ کې ــــ سبا به بوی د لونګین درځنې ځینه

دا هم د یو چا میینانو د یوې خوږې شبـــبې کیسه ده. دلته هم شپه ده. یوازیتوب دی. د مینې او محبت راز ونیاز دی. په غیږ کې نیول او ښکلول دي. یو بل ته په ځیر، ځیر کتل دي. د دوو زړونو درزېدل او تپېدل دي ساړه اسویلي دي. وېره او ډار هم ورسره ملګري دي. او یا هغه د سایل صیب په وینا: (د پاسه واورې ورېدل او غرونه لمبې کول دي.) خو دغه د مینې او محبت په سمندر کې د یوې شبــبې لپاره غرق میینان په دې پوهېږي چې که د دوی د دې لید نې کتــنې څه نښې نښا نې سبا د کلي خلکو او یا د دوی خپلوا نو ته ښکاره شي نو باوري ده چې بیا یې خیر نشته. نو ځکه خو ښایسته لیلا خپل اشنا ته وایي چې ډېره مې په غیږه کې ټینګه مه نیسه هسې نه چې زما د لونګین بوی در پورې شي او سبا درنه کلیوال پوښتــنه کړي چې دا چېرته؟ څه وخت؟ څنګه؟ د چاسره...؟ او نورې ګڼې پوښتـــنې چې بالاخره په سرونو به مو خاورې باد شي.د دې لنډۍ محتوا، مضمون او ا نځور ګري هم لکه د تېرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغو، هغه څه دي چې همدلته تېر شــوي.تېر ېږي او تېر ېــدونکي دي او غربــي نړۍ ورسره پوره په تضاد کې ده. چې دغه تضاد او توپیر زموږ په دغو ولسي او عامیا نه اشرفیو کې دومره جوت او پر ېما نه دی چې کتاب نــه، کتابونــه پــرې لیکل کېدی شي خو زه یې دلته د دې لیکــنې د ښې پای لپاره یوازې یــو څــو بېلګې یوه په بله پسې غوټه کوم. وګورئ!

خبرې کړې شونډې دې ر ېږدي ـــ لکه سور ګل چې د سهار شمال وهینه
خاطر دې ډېر رابا ندې ګران دی ـــ که نه منګي لا ندې خوله کله ورکومه
ماد جینۍ د سر سا لو کړې ـــ چې نری باد شي ما سینې ته ونیسنه
زما بې پته ګاونډیه ـــ نه دې خوله راکړه نه دې موږ په دیدن کړمه

د مینې او محبت خبرې چې هر څومره ساده او بې تکلفه وي هغومره ښــې وي او په سړي ښې لګي او ځکه خو بیا دا هم وایي چې:

تر قندو ښې رابا ندې لګي ـــ څوک چې خبرې د جا نان راته کوینه

وګورئ په دغو ټولو مرغلرو کې عشق او ښکلا، عامیــا نــه مینــه، صــداقت او معصومیت څومره ښکلی، ریښتینی، خوږ او زړه وړونکی اظهار او افاده شــوی دی. دلته هم هماغه محرومیت دی هماغه وېره او ډار، د زړونو بې واره ټوپونــه اخوا دېخوا په وېره،وېره کتل او په رپېدلو سرو شنډو داسې خبرې کــول لکــه سور ګل چې د سهار نسیم په ډېرې ارامۍ او نرمــۍ ســره رپــوي او لوبوي.یــا منګی په سر اوبه راوړل، او دغه مهال د یار دا غوښتنه چې د ســترګو پــه رپ کې منګی په سر یوه مچه ورکړي خو د یار دا غوښتنه په دې نه شــي ردولــی چې د عشق او محبت په کار کې د یار خاطر او لحاظ ساتل او د هغه په خوښه کار کول ډېر لوړ قیمت لري. یا له خدایه په دعا کې دا غوښتنه کول چې د یــو ژوندي او محرک جسم نه پر یوه جامد او ساکن جسم (سور سالو) بدل شــي او بیا یې د هغه ګل ا ندامه پر سر کړي دلته موږ پوهېږو چې دغه شاعر ته د خپل اشنا وصال ته د رسېدو لپاره بله هره کړنه ناشونې ښکاري نو خپلې هیلې ته د

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسېدولپاره يې په ذهن کې داسې يوه لاره سنجولې چې که الله رب العزت يې ((په ښېرو کې دعاګا نې)) قبولې کړي سور يا شين سالو ترې جوړ کړي. بيا يې بخت او تقدير تر دې حده بيدار او ملګرى وي چې هغه سا لو بيا تر ډېرو سفرونو وروسته يوه ورځ د دغه مين د اشنا تر سره او وربله ورسېږي بيا داسې يو مهال هم راشي چې نرى، نرى ګډ وډ باد لګېدل شروع شي او د ده محبوبه يې د خپل ځان د پټاوي لپاره د يوې لنډې او نرډې وسيلې په توګه زر خپلې سينې ته راونيسي. دا نو به د ده لپاره هغه بختوره او ښايسته ورځ وي چې ارمان به يې په کې پوره او دعا به يې قبوله شوي وي. په هغه بله لنډۍ کې د بې پته ګاونډې يادول چې يو ځل ورته د مينې کولو لپاره لر وبر شوى. زړه يې ورکړى. يو بل ته يې په سترګو، سترګو کې خواږه، خواږه کتلي خو بيا وروسته بې پتي او بې ننګي کوي او په طرف يې هم نه ورځي چې د پښتنې مينې په دود دستور کې دا ډېر بې پته او بې ننګه کار دى. دلته ځوک په داسې اسا نۍ سره چا اشنا ته د مينې کولو لپاره د لاس نښې او اينه را نجه نه ورکوي. او که يوځل يې ورکړه نو بيا يې ترې هېڅکله بېرته نه اخلي. چې دا په افغا ني ټولنه کې د ا نسا ني مينې د ښې ستاينې او غوره امتياز هغه ټکى دي چې الله تعالى ترې د غربي نړۍ مين زلمي او پېغلې محروم او بې برخې کړي دي. خو ماته يې بيا دومره ښکلي کړي چې زما د بيان احساس يې له توضيح او تشريح څخه عاجز دى او هم يې پرې زه دومره مين کړى يم چې له ټول جهانه راته ښايسته او ښکلې ښکاري. چې د ببلګې لپاره به يې په پاى کې زما دا وروستنۍ دوه لنډۍ له يو سمندره دوه څاڅکي وي. چې ليکل يې پر ما او شننه يې پر تاسو.

دا به د پاک الله رضا وي ـــ چې تې ښايسته کړې زې مين دربانډې کړمه

او دا بله:

يا خو به ما ته ښايسته ښکارې ـــ يا دې ثاني په دنيا نشته دى ميينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اول سواد زده کړه خانیه!

د محاذ اوونیزې ۸/۳/۱۳۷۸ ل کال په (۶۳) ګڼه کې د ((کره کتنه کــه کــردار کشي)) د لیکنې لیکونکی لوی استاد پوهاند میرویس رحماني (!!)
ستا لیکنه مې له پیله تر پایه ښه په غور ولوسته او هغه د مولانــا خــالص بابــا خبره، (تا ته خو غوړ شوم اوس ماته غوړ شه!) په هغه غونډه کې چې د ریحان الله رحیمي د یوې غزلې کره او نا کــره پــه اړه کــومې څرګنــدونې د غونــډې ګډونوالو وکړې ما هم په کې خپل نظر څرګند کړی و،چې د خبرو یوه، یوه کلمــه او جمله مې اوس هم ښه په یاد کې پاتې ده. د خپلو خبرو په اړوند به وروســته وغږېږم، خو په پیل کې ستا د لیکنې په اړه له تا ښاغلي څخه د بیا لپاره هیلــه کوم، چې کله کله د لومړنیو ښوونځیو د زده کړ ېکتابونه لوله، چې د بې سوادۍ له ناروغۍ څخه په امان یاست. ځکه په دې (۲۱مه) پېړۍ کې د یو ځوان لپــاره دا ډېره د ننګ او شرم خبره ده، چې د ساینس او تخنیک پــه دې پرمختللــي عصر کې یې لوړې زده کړې، خو لا څه کړې چې د لیک لوست مهارت یې هــم نه وي زده. (دا چې اسناد خبرې کوي) زه یې هم دلتــه ســتا پــه لیکنــه کــې مستندې ښېلګې وړاندې کوم، لومړی: (... یو څوک چې په کوم ادبي غونډه کې خپل اثر... کره کتنې ته وړاندې کوي...) ښاغلی اکاډمېسن میرویس (!!)
د سواد په زده کړه کې ضرور هڅه وکړه او د بیا لپاره په خپلــو لیکنــو کــې د (کوم) پر ځای ((کومه)) لیکه. ځکه د هغه چا چې ســواد زده وي هغــه داســې لیکي: (یو څوک چې په کومه ادبي غونډه کې...)
دویم: (خپل ځان برابر او سویه یې لوړه شي...)
اکاډمېسنه (!!) دلته هم ځان برابرول یوه بله مانا لري او په دې جمله کــې هــم (برابر) ډېر بدرنګه او بې خونده راوړل شوی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريېم: (ځينې خلک بيا دې صل ته وفاداره نه دي...)
پوهانده (!!) په دې جمله کې ((صل)) هېڅ مانا نه لري، خو يوه خبـره ده، چـې ګونګ د ګونګ په ژبه پوهېږي کېداى شي دا هم تا ګونګيانو ته ليکلي وي!!
څلورم: (محترم ريحان الله رحيمي خپله يوه غزله چې د اغلې صفيه صـديقي په ليکه يې ليکلې وه، کره کتنې ته وړاندې کړه.)
لوی استاد ميرويس رحماني (!!)
يو ځل بيا هم خپله غوښتنه تکراروم چې:
اول سواد زده کړه خانيه!
بيا د ليکنو شوق وروسته کړه ښاغليه!
هو، سواد ښه شی دی.
سواد زده کړه او په دې هم له ما سره مه کلکېږه چې ته وا: سواد مې زده دی.
که ستا سواد زده وای نو تا به ليکلي وای چې د صفيه صـديقي د غزلـې د يـو بيت پر ليکه... ځکه د بيت پر ليکه يوه مانا لري او د (صفيه صديقي) په ليکـه بله مانا. او په دې هم ښه ځان پوه کړه چې د سواد زده کړه يواځې دې ته هـم نه وايي، چې څوک دې ليک لوست وکړای شي نو هغه باسـواده دی. د لوسـتو خلکو د سواد او بې سواد خبره هم هغه وخت راپورته کېږي چې په ليکنه، نـه پوهېږي، کتاب او کتابت نه شي کولی او د مسايلو په اړه تحليل او تجزيه خو لا ستا په څېر لوی، لوی پوهاند هم نه شي کولی.
پينځم: (... دا خو د هنر ژبه ده، دلته اباسين مخاطب شوی چې که تا غواړي ما وبسې...)
نو دلته هم اوس ته پخپله ووايه ((نامتو)) ((چې که تا غواړي ما وبسي)) دا څه مانا لري؟ او که دا دې هم ګونګيانو ته ليکلي دي!؟
شپږم: (چې کله د غزل شاعر ته د ځواب ورکولو او خبرو وار ورسېد نو د تاميل پرانګانو (نقد کوونکيو يارانو) ټولو غونډه پر ښې او په خپله مخه تللي وو.)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی پوهانده (!!) په دغو جملو کې درنه دوه پوښتنې کوم لومړی دا چې تـه او خدای(ج) رښتیا به وایې د تامیل پړانګان پېژنې؟ له تاریخ او کړنو یې خبـر یې؟ که یواځې نوم دې اورېدلی دی؟؟؟ او دویـم دا چــې پـر دا دومـره لویـو ښکرورو، دروغو درته هغه مهال چې دا لیکنه دې کوله ځان بد ښکاره نه شو؟ یا لږ تر لږه په خپل زړه کې دې څه ناڅه د شرم او ننــګ احســاس ونــه کـړ؟ خصوصاً هغه شېبه چې دا جمله دې لیکله (کله چې د شاعر د ځــواب ورکولــو وار ورسېده ټولو نقد کوونکیو غونډه پرېښې او په خپله مخه تللي وو.

په هر حال! هغه د چا بزرګ خبره تاریخ ګواه دی. اوس راځم هغو خبرو ته چې تا په ځانګړي ډول په ما پورې غوټه کړې دي.

۱ - هغه مهال چې ته د هغې کره کتنې په غونډه کې ګډونوال وې په خوله کــې دې ستوان وو که چا پرې برغولی ایښی و چې هماغلته دې دغه خبــرې کــړې وای او که نه، په کور زمری په سارا ګیدړ یې؟ یا لکه د کوڅه ډب... په خپل وره کې لکۍ جنډه وړې .

۲ - هغه وخت چې ما کومې خبرې کړې وې اوس هم په خپلو خبرو ولاړ یـم او بیا هم وایم چې دغه شعرونه یا د شعر په نامه دغه خبرې، هسې خوشې چټــي ګډې وډې ساده شډلې عامیانه د پولې پټي د سره خبرې دي. او ښه بــه دا وي چې هر دغسې شاعر باید نور د دغسې ببولالــو نــه لاس واخلــي او د شــعر او شاعر په نامه ملنډې ونه وهي. هر هغه څوک چې ښه هنري او معاصــر شــعر د معاصرو غوښتنو سره سم نه شي لیکلی نو باور لرم چې د لوړې به نه مړ کېږي. یو بل کار روزګار دې پیل کړي، خو د شعر لیکلو په نامه دې د څــه لیکلــو ډډه وکړي، نه دې خپل وخت ضایع کوي او نــه دې د شــعر پېژنــدونکو او او شــعر لیکونکو ذوق ورخرابوي.

اووم: (... موخه مې دا ده چې موږ باید خپل رسالت په ښه توګه تـر سـره او د کره کتنې اصالت خوندي کړو...)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی علامه(!!) رحماني! ته او ستا ضمير دې چې په ادبي کــره کتنــو کــې د هغې اصول، ځانګړتياوې او ستا په خبره د هغې رسالت او اصــالت پېژنــې کــه يواځې دې چېرته په غلطۍ سره په کوم کتاب کې دغه اصــطلاحات اورېــدلي دي او بس؟؟ بل دا چې ته ښه شعر او ښه شاعر پېژنې؟ باور لرم چې ځواب دې ((نه)) دی. دا ځکه چې که پېژندلی دې نو د ځېنوشعرونو او شاعرانو په اړه بــه دې د ښه او نا ښه پرېکړې نه صادروې.

او په پای کې درته يوه پټه خبره کوم او هغه دا چې دروغ وايه خو په شرعه يې روغ وايه! ما د ښاغلي درانه استاد ناګار صــاحب، صــفيه صــديقي او حقيــار د شعرونو د ښو او نا ښو په اړه يوه خبره هم نه ده کــړې تــا را پــورې دا دومــره خبرې ولې تړلي دي؟ په هر حال! که وخت و د ننګرهار د ادبي بهيــر د غونــډو ګزارشونه به يوه ورځ له چاپه راووځي بيا به هلته ګورو چې حقيقت څــه دی او ستا رنګ به زېړ وي، ټول به خولې، خولې يې خو څوک به نه وي چې لاســپکی درته ووهي. په پای کې درته د رحمان بابا دا بيت ډالۍ کوم، ښــه ســوچ پــرې وکړه.

ړوند په خپله عصا پرېوځي کوهي ته

کم دليل له خپل دليل د ځان تاوان شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغان معارف او ګڼې ستونزې

ستونزه چې هر څه، هر څومره او په هره کچه وي، بیا هم ستونزه ده خو ځینې ستونزې داسې وي چې یا یوه له بلې سره تړلې وي او یا یې زېږنده وي او چې پر وخت یې د حل غم ونه خوړل شي نو بیا ترې دومره لویه بلا او بدمرغي جوړه شي چې د حکومتونو په کچه لا څه چې په نړۍ واله کچه یې هم کله تر ډېره وخته حل ناشونی وي.د دغسې ستونزو بېلګې د افغان ټولنې په هره خوا کې زښتې ډېرې دي خو دلته به یې یوازې هغه ستونزې یادې او وڅېړو چې د افغانستان معارف ورسره په جال کې دی او د هېواد د نورو ستونزو په پرتله یې شمېره او کچه تر ټولو ستره ده. د دغو ستونزو د حل لپاره که همدا نن چاره ونه لټول شي، په راتلونکو ناوړه پایلو یې سوچ او فکر ونه شي، نړۍ واله ټولنه او افغان دولت یې د هېوادد نورو ستونزو تر څنګ د یوې مهمې ستونزې په توګه ونه ګڼي نو په دغو ستونزو کې داسې هم شته چې هره یوه یې بیا نورې نورې زېږوي. چې لا اوس یې پر دولت او ټولنه د اغېز نښې دومره نه دي محسوس خو هغه ورځ لېرې نه ده، چې بیا به ورته افغان دولت او نړیواله ټولنه دواړه ګوته په غاښ وي، فرصتونه به یې له لاسه وتلي وي او ډېر څه به بیا په هېڅ قیمت او طاقت نه راګرځي هغه ستونزې چې د خطر په لومړۍ لیکه کې دي او تر ټولو مهمې دي داسې یې شمېرو:

لومړۍ: د لېرې سیمو د زده کوونکو ستونزه:

په ټول هېواد کې هغه سیمې چې د مرکزي تعلیمي ځایونو څخه لېرې پرتې دي او هم د دولسم ټولګیو زده کوونکي او هم کوچنې ماشومان ورسره لاس و ګرېوان دي، لکه د مرکز نه د لرې پرتو ولایتونو د دولسم ټولګي فارغان چې وروسته له فراغته بې برخلیکه پاتې کېږي، چې کړې زده کړې ترې هم هېرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي، ځکه هغوی ته د نږدې زده کړې امکانات نه وي او لرې ورپسې تللی نه شي، نو څه وکړي؟ اړ دي چې شپني او بزګري وکړي او که دغه کار یې له ماشومتوبه کړی وای نو تجربه خو به یې پکې پیدا شوې وای، دلته هم دوه ستونزې دي، یو دا چې لومړی خو هلته د نجونو لېسه نشته او که وي بیا پکې ښځینه ښوونکې نه وي، چې د دغه کار د لامل په وجه ولسونه د خپلو مذهبي او کولتوري محدویتونو له مخې خپلې خویندې لوڼه په دغسې ځایونو کې زده کړو ته نه پرېږدي.

دویم: هغوی چې زده کړې ترې د تل لپاره پاتې شي:

دا په ولایتونو او ولسوالیو کې د لېرې سیمو د لومړنیو او منځنیو ښوونځیو هغه په زرګونو هلکان او نجونې دي چې تر (اووم او نهم) پورې زده کړې وکړي او نور نو یوې ناکامې او ناپایه راتلونکي ته د تل لپاره پرېښودل شي چې کړې زده کړې ترې هم هېر شي او نورې هم ونه کړي.

دریېم: د سرپنا او ودانۍ نشتوالی:

د زده کوونکو د سرپناه ستونزه هغه لویه بلا ده، چې د زده کوونکو لپاره تر ټولو نورو دردوونکې ده او دا ځکه چې د بل هر کړاو حل به یو څه وخت ونیسي خو اخر په حل شي . خو د سرپناه نه لرل هغه څه دي چې زده کوونکي او ښوونکي ورسره هره ورځ، هره میاشت او هر کال مخامخ دي، چې بالاخره نوره نو د دغې ستونزې سره د ترلو کړاوونو په وړاندې د بنده حوصله ختمه شي او نتیجه دا شي چې ښوونځی د تل لپاره پرېږدي او خپله راتلونکې یوې تورې ویروونکې تیارې ته وسپاري.

څلورم: د مسلکي ښوونکو کمی:

دا هم هغه همېشنۍ ستونزه ده چې کلونه کلونه به ورسره افغان معارف لاس و ګرېوان وي خو په بشپړ ډول به حل نه شي او دا ځکه چې د یوې خوا نه زموږ د نفوسو شمېر ورځ په ورځ او کال تر کاله زیاتېږي او چې څومره د زده کوونکو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمېر کچه د هېواد په ټولو ښوونځيو کې په هسک روانه وي په هماغه انـدازه ورته د ودانيو، مسلکي ښوونکو او نورو اړتيا تياری همدغومره لوړ پـدای شـي چې زموږ پوهه کدرونه په ډالري معاشونو پسې نورو دولتي او غير دولتي ادارو ته ځي او هغه چې ډېری يې تر ټولو ضعيف، کمـزوري او پـه ټيټـه نمـره لـه پوهنځيو څخه فارغ شوي وي بيا ښوونکي ټاکل کېږي او لـه دې يـې دا ډېـره لويه ناکاره چې اکثره ښوونکي دولسم پاسان دي او هغه هم هاغه کسان چې يا کانکور ځپلي دي او يا ترې په ټېلو، ټېلو دولسم ټولگی (خلاص) شوی دی، پـه تاريخ، پښتو او ساينسي مضامينو کې څو څو ځل ناکام پاتې دی، خو چې کلـه فارغ شوی د کار موندنې اسانه لار او ځای ورته د پـوهنې وزارت او د همدغـه وزارت د پوهنې رياستونه ښکاره شوي چې پر يو سپين کاغـذ د څـو کرښـو غوښتنليک او لړې واسطې او څه ناڅه رشوت وروسته د نر غوندې بس پياوړی ښوونکی دی !؟

پنځم :

زموږ د ښوونځيو په ټولگيو کې د زده کوونکو د شمېر اندازه تـر هغـې پـولې رسېدلې چې ښوونکي يې د زده کړو پر مهال د کرارولو کنترول هـم نـه شـي کولی او ټول درسي ساعت يې په همدې کې تېر شي چې مه کوئ غلـي شـئ، کېنئ، غوږ ونيسئ!! ا په همدې کې پرې ټنگ شي زنگ ووهل شي، خـو ټکـی هم ورزده نه کړی شي.

په ټولگيو کې د زده کوونکو ډېرښت تر دې حده رسېدلی چـې يـو ښـوونکی پرې کتاب په نمبر سره له مخې هم نه شي لوستلی پاتې لا د کورني کار ليدنـه او کتنه يا پرې پر تخته څه ليکل او لوستل .

لنډه دا چې د افغان معارف علمي کچه کال تر کاله مخ پر ځوړ روانـه ده او يـو دولسم پاس اول نمره مو د کار غوښتنې غوښتنليک په خپله نه شـي ليکلـی، هغه هم په هغو زړو ميرزايانو ليکي چې د پوهنې رياستونو مخې ته د همـدغو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکنو لپاره ډلې ډلې ناست وي او زموږ دولسم پاسانو ته د هغوی د کارموندنې لپاره عریضې لیکي، چې ډېره د شرم او ننګ خبره ده خــو د چــا لپــاره او تــر کومه؟ ولې؟ او اصلي لامل څه دی؟؟ بیا هماغه لومړنۍ خبرې چې په ښوونځیو کې د زده کړې د کچې ټیټوالی، د مسلکي ښوونکو کمــی، پــه ټولګیــو کــې د شمېر لوړوالی او د ښوونکو د سواد او تجربې کمزوري، په ټوله کې د معــارف د مامور د معاش کمی، د سرپناه نه لرل د کتاب د کمښت ستونزه، د ښوونکي بې کوري او غربت او په پای کې افغانستان د معارف له پلوه یــو کمــزوری هېــواد جوړېدل چې نتیجه بیا فقر، بدمرغي، اقتصادي، علمي او فرهنګي کمــزوري او بیا وروسته نور عواقب يې ناپوهي، وژنې، ترور، مرګونه، غلاوې، ډاکــې، چــور، اقتصادي، ټولنیز او پوهنیز تبعیض ،توپیر او بــالاخره عقــدې، کینــې، نفــرت، کرکه او وحشت... او په پای کې د دې لیکنې وروستنۍ خبره بیــا هــم هماغــه لومړنۍ خبره چې که د هرې ستونزې د حــل لپــاره پــر وخــت او مهــال لارې ګودرې ونه لټول شي نو فرصتونه له لاسه وځي او لــه وړو، وړو ســتونزو لــوی، لوی بدمرغۍ جوړېږي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر پوهنه د رسنيو اغېزې

خدای (ج) خبر چې د نړۍ ستر ليکوال ((پوانکاره)) د زمانې په کومه مقطعه کې دا خبره کړې وه چې: (مطبوعات د اوسني تاريخ اساس او بنسټ دی، مونږ بايد خپل تاريخ مشوش نه کړو، ځوک چې د مطبوعاتو ازادي محدودوي د وطن او ملت تاريخ ته زيان رسوي.) د دې ليکنې د لومړنيو خبرو لپاره د پوانکاره د پخو خبرو راوړل د دې لپاره وو، چې د لوستونکي او اورېدونکي ذهن ته لومړی د مطبوعاتو د تاريخي ارزښت او مانا په اړه يو څه ورواوروم اوبيا دخپل هيواد اوسنيو مطبوعاتو اهميت ته راوګرځم په ځانګړې ډول د اوسنيو مطبوعاتو اغېز پر پوهنه او ښوونه، روزنه باندې وڅېړم نو دلته به د خپل ماشومتوب د زمانې د يوې شېبې يادونه وکړم. هغه مهال چې زه لا په ښو بدو نه پوهېدم د ښوونځي مخ مې نه و ليدلی، يوه ورځ يو چا، چا ته وويل: د داود خان باچايي خو چپه شوه! او ترکی باچا شو. هغه مخاطب پوښتنه وکړه: دا چا وويل او کله دا کار شوی؟ ځواب دا و چې په راډيو کې يې په خبرونو کې وويل. هغه مهال ماته د پاچايي، داود خان، ترکي، راډيو، خبرونو او نورو دېرو کلمو مفاهيم په ټوله مانا ناشنا او نه پوهېدونکي وو، خو اوس چې د دغې هرې کلمې په مانا څه نا څه پوهېږم، په دې هم پوهېږم، چې راډيو، خبرونه، مطبوعات، مېډيا او په ټوله کې رسنۍ د نړۍ په سياسي او ټولنيزو بدلونونو کې څومره ونډه او رول لري.اوبيا خو پر پوهنه د رسنيو اغېزې څرګندې دي د بېلګې په توګه که د دغې لارې واورېدل شي، چې په پلانکي ځای کې نړدې (دوه لاکه) وګړي ژوند کوي چې اکثره اوسېدونکي يې د بزګرۍ چارې پر مخ وړي خو د افسوس خبره دا ده چې په زرګونو ماشومان يې د خپلو لويانو سره ختې او نور درانه کارونه کوي خو دولت د دغو خلکو د بچيانو د راتلونکي لپاره د زده کړې په برخه کې هېڅ ډول اقدام نه دی کړی!! د دې خبر په اورېدو سره حکومتي مسوولين له دارنه خوبه راويښېږي، پاڅېږي روانېږي، ځي هلته ښوونځي جوړوي او د ماشومانو سره د هغوی د زده کړو په برخه کې مرستې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي چې دغه مرسته بيا د هېواد په ابادۍ کې ستره ونډه لري. همدا شان کــه حال ته راشم او د خپلې اوسنۍ مېډيا د اغېزمنتوب په اړه وغږېږم نو لــومړنۍ راډيو چې زه يې بايد نوم اول واخلم هغه د ازادۍ راډيو ده چــې غــږ يــې نــه يوازې په ملي کچه د هېوادوالو غوږونو ته رسي لا په نړيواله ســطحه يــې هــم پښتانه د موسيقۍ د ترنګ، ترونګ سره دا جمله ډېره اوري چې وايي: ((لــوی شو چې پوی شو)) يا د هېواد د ملي راډيو تلويزيون په پرده او د غږ پــه څپــو کې دا غږ چې ((پوهنه رڼا ده)) يا همدارنګه نورې ډېرې رسنۍ چې وخت پــر وخت يې د پوهنې وزارت سره د زده کوونکو او ښوونکو ګــڼ شــمېر بېلابېلــې ستونزې څېړلي او بحث کړي دي چې ضرور يې مسوولينو لــه بحثونــو او يــا د ليکلو رپوټونو له اوربــدو وروســته د حــل لارې چــارې لټــولي او کتلــي دي. همدارنګه ځينې افغان تلويزيونونه د ښوونې او روزنې لپاره ځــانګړي روزنيــز پروګرامونه جوړوي، چې دغه هم د زده کوونکو د زده کړو په پياوړتيا او هڅونه کې ستر نقش لري. خو لنډه دا چې مطبوعات د معارف په ځلوونــه او رغوونــه کې د پام وړ اغېزې لري، هيله ده چې زموږ معاصره مېډيا د پوهنې پــه برخــه کې لا مؤثره او اغېزمنه شي او دغې برخې ته هم د هغوی د ستونزو د راسپړلو په ساحه کې او هم يې د برياوو په يادونو کې د نورو د تشويق او هڅونې لپــاره ليکنې او خپرونې وکړي. زه خپلې خبرې نورې همدلته رالنډوم خو د نړۍ د يو لوی ليکوال ((جفرسن)) دوه کرښې خبرې د مېــډيا د ارزښــت او ســتاينې د سوچ د يو لنډ بدلون لپاره راوړم چې وايي: که له مانه پوښتنه وکړئ چــې پــه وطن کې بې روزنامې حکومت وي که بې حکومته روزنامــه، زه بــه هــر ګــوره دويمه خبره غوره کړم. (ياني، بې حکومته روزنامه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

((کونړدنګې څوکې)) شعري ټولګه که جغرافیه !؟؟

خوږې ،خوږې یوڅو خبرې وکړه
په خوله کې راکړه سره انارد شونډو
دتندي خال دې ښـــــــکلومه اشنا
غـــــلي تېر ېږم په کنـــــــاردشونډو
په مینه راکړه سره لاسونه لاس کـــــې
صادق ته خوشې کړه بازارد شونډو

دادښاغلي شیرزمان صادق کونړي (کونړدنګې څوکې) شعري ټولګې نه رابېل شوي څو بیتونه دي زما خو ډېر خوښ شوي ، هیله ده چې د نوور هـــم خـــوښ شي ، ځکه د شعر خوښونې ذوق اوسلیقه دهرچـــا بیلـــه ، بېلـــه وي ، خـــو زمـــا (هسې چټې خوشې) نه دي خوښ شوي زما د ژوند د ډېرو تجربو سره ســـمون لري ، زما د کلي لارې کوڅې ، کلیواله پېغله ، له هغې سره په یوازې ځای کـــې په ویره ، ویره خبرې کول ، دانو بیا ځانته خوند او خواږه لري اوبیا هغه د الفـــت صیب ویناچې :

ښکلول ، غیږکې نیول دنورو مخکې
که په خوښه اورضاوي ، څه پرواده ؟

اویاداچې :

عاشـــقي نیـــــــــــمه باچایي ده
چې ماشوقه یې په طرف ولاړه وینه

یا:

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاطردې ډېر راباندې ګــــران دی
کنه منګې لاندې خوله کله ورکومه

اوياور لرم چې صادق صاحب به هم د زلميتوب په کلونوکې د دغســې تجربــو ضرور شاهد و اوکه داسې نه وي ، نوبيا يې داهم نه ويل چې :

په مينه راکړه سره لاسونه لاس کــې
صادق ته خوشې کړه بازارد شونډو

زه د خپل همېشني عادت له مخې په هره نوې شــعرې ټولګــه کــې د خپلــې خوښې بيتونه د لوستلو پرمهال په نښه کوم اوبيا يې د غــوره شــويو شــعرونو کتابچې ته پورته کوم .
داځل مې هم همداسې کړي ، د ښاغلي شاعر او ليکوال صادق صاحب دويمــه شعري ټولګه چې مې کله ولوستله ، نو دغه ښکلي بيتونه مې ترې رابېل کــړل چې ورستنی دربيم بيت يې ترټولې شعري ټولګې ښه راباندې لګې چې کيدي شي ، دابهٔ زما د زلميتوب د وختونو د يوې شېبې انځوروي ، ځکه خويې دومره خوښوم .
(کونړدنګې څوکې) دښاغلي صادق صاحب دويمه شعري ټولګه ده او کله چې مې ولوستله ، نو خدای شته په زړه کې مې تېر شول چې ضرور به بې پکې نوې تجربې کړې وي ، خوله بده مرغه چې دلومړۍ شعري ټولګې (خاطرې) نه هم کمزورې او ضعيفه ده ماډېره هڅه وکړه چې زيات يې ښه شــعرونه راواخلــم او ويې ستايم ، ځکه چې به لومړنۍ شعري ټولګه يې هم ما ليکنه کړې وه ، خو په ده ښه نه وه لګيدلې اوبيا يې هڅه کړې وه چې زما ليکنه دقومې ســپينږيرو د پربکړې له لارې غلطه او بېځايه ثابته کړې او غلطې تبصرې نوم ورکړې .

(c) ketabton.com: The Digital Library

حال داچې ما پرې د کره کتنې له تږولو نورمونو سره ســمه لیکنــه کــړې وه او دواړه خواوې (ښې او ناښې) مې له ژوند یو بېلګو سره وړاندې کــړې وې اوس دادی د نوموړي ښاغلي په دویمه شعري ټولګه هم د لیکنې په حال کــې یــم ، خو یوه خبره ضروري ګڼم او هغه داچې د دې شعري ټولګې له کره والي مو یوه موخه داده چې له یوې خوا لیکوال ته خپلې کمزورۍ ا ونیمګړتیاوې څرګندې شي ، همداراز ځوان لیکوال کهول د کره کنتې له لیکولو سره اشــنا شــي اود زغم کلتور زده کړي دشعرښې او ناښې بېلګې وپېژني او بالاخره بیا پــه خپلــو لیکنو کې د غسې نیمګړتیاوو ته پاملرنه وکړي ، دویمه داچې هغه د مېلمه او (الو) د خوړلو خبره هم ده چې اوس مو دغه یو سترې کــړی دی ، بــل نــه شــو سترې کولی ، خوبیا هم داسې نه ده له دې وړاندې ما پر نورو ټولګو هــم کــره لیکنې کړي ، لکه (اصیل افغان، دوخت یادونه او دیادونو په مزار دې ډیوه ځکه بلومه) اونور چې ډېرو به لوستې هم وي . دربېم دا چې زه تل پرهغو ټولګــو د کره لیکنې تکل کووم چې له ځانګړتیاوو یې نمیګړتیــاوې ډېــرې وي اوهــم هغه ټولې ټولګې چې ما پرې دکره لیکنې په نــوم څــه لیکلــي ، نــو همدغــه ځانګړتیاوې په کې په نظرکې نیول شوي چې دهغوی له جملې نه یوه داټولګه (کونړدنګې څوکې) ده .

د دې شعري (۱) ټولګې ډېری شعرونه لکه دلیکوال د لومړنۍ شــعري ټــولګې (خاطرې) په څېر ډېرې یې بې وزنۍ او کمزورۍ لري چې دلته به یې بېلګې په مستند ډول وړاندې کړم ، خوله هر څه وړاندې یــې زه لــه دې نــوم ســره پــه مخالفت کې یم ، ځکه د شعر یا شعري ټولګې لپاره داسې یو نوم بایدغوره شي چې له نامه یې څرګنده شي چې داشعري ټولګه ده ، دمثال په ډول که د یــوې شعري ټولګې نوم (کرنه او مالداري) وي ، نو ایا څوک به پــه لــومړي ســرکې داسوچ وکړی شي چې ګواکې شعري ټولګه ده ، ترڅــوچې یــې پــاڼې لانــدې باندې نه کړي اوپاپرې بله لیکل شوې کرښه ونه لولي چې ((شعري ټولګه)) که

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې وي نو لوستونکی ضرور دا سوچ کوي چې داد کرنې او زراعت په هکله کوم کتاب دی .
یاکونړ دنګې ځوکې ، چې ضرور به د کونړ دغرونو د لوړو ځوکو اوجغرافیایې جوړښت په اړه څه لیکل وي نو دلته زه ځکه وایم چې د کونړدنګې ځوکې شعري ټولګه که جغرافیه !؟؟ او یا داسې یو بل نوم لکه ممانې او ګورګوري چې لوستونکی به پرې له لیدو سره سم د غرنیو میوو په فکر کې کیږې .
که له سرلیکه یې راتېر شو ، نو شعرونه یې هم په ټوله کې کمزروي دي او کله ، کله خو تري وزن هم په کونړي سین لاهو شوی دی ، ډېر شعرونه خو یې ببخي ما نا نه لري ، خو داهم کېدی شي چې شاعر(۱) ته یې په خپل زړه کې مانا ولري لکه لاندینۍ بېلګې :

منزل که اوږد وي که لنډ ، خوبې هدفه نه وي
پدغه شوق مینه طرز داسې شان مې ګوره
یاد بلال چغې د صادق ذهن کې کېنوله
دهغه غږ د هغه چغې په ارمان مې ګوره

او ډېرې نورې دغسې ببولالې چې د بې ماناګۍ او بې مفهومۍ سره ، سره د لوستونکی او اوریدونکی زړه هم له شعر لوستلو او شعر لیکلو توروي چې ددغسې بیتونو او شعرونو (۱) بېلګې د صادق صاحب په دغه ټولګه کې ډېرې زیاتې دي چې د همدغو ګنو نیمګرتیاوو او کمزوریو د شتون پربنسټ ما هم دغه ټولګه د کره لیکنې لپاره غوره کړه او هیله مې داده چې ددې ټولګې نیمګړتیاوو ته په پام سره نور ځوان لیکوال په خپلو لیکنو کې دغسې نیمګرتیاو ته ځیروي ، بله بېلګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دنام وننګ اود پښتوپه ټکي
موړراښودلې دلالو په ټکې

یا:

سیــده تېر یږم په هردم د پښتو
صادق اوسېږمه ښه سم دپښتو

دنړۍ یو ستر نقاد لیکي هغه څوک چې د شعرپه اهمیت ، هنریت او جوړښــت نه پوهېږي ، ښه داده چې ویې نه لیکې اود هیواد پیژندل شوي لیکوال او نقاد زرین انځور بیا لیکې د نن ورځې شاعر باید د کلیمې په بشپړ اوپــراخ مفهــوم سره معاصرشاعر اود خپل وخت شاعر وي دی زیــاتوي شــاعرجوړونکی دی او لکه د نورو ټولو جوړوونکو په څېر باید ترټولو د ښه څیز د جوړولو په لټه کــې وي ، خوشاعر مخکې له دې چې شعر جوړکړي ، باید خپــل ځــان جــوړکړي ، دښاغلي انځور صیب په وینا زموږ د زمانې شاعرباید په سطحه کــې پــاتې نــه شي اود مسائلو تل ته تېر شي خو متاسفانه چې زموږ د نظر وړ لیکوال (۱) پــه لیکنو کې هېڅ ډول تخیل ، پیغام او هنریت نه ترسترګوکیږي نه یوازې داچې دغه هرڅه نه لري ، لکه د تیرو بېلګو هېڅ مانا اومفهوم هم نه لري لکه دا:

منــظوره د منصـــورقرباني خومره افتـــــــخارشو
په ســرکې شوه سریزه اوهمدغه د عشق اسباب دی

وایې چې دغزل دډیرو نورو ځانګړتیاوو ترڅنګ یوه ځانګړتیا داده چې هربیت یې ځانته خپلواکه مانا او پیغام لري ، خو زه د ښاغلي صادق صیب د ډیرو غزلو په مانا او پیغام نه یم پوهېدلی او یا خو به یې لــه ســره لــري نــه ؟ خــو خیــر داپریکړه به لوستونکو ته پرېږدو زه یې یوازې بېلګې وړاندې کوم او له ډېــرو خبرو نه پرې تېر یږم لکه دا بېلګه :

(c) ketabton.com: The Digital Library

مینه هیڅ ګرمه نه ده حسن ملامت په عشق کې
ما په سره لمراچوي او خپل ځان په سوري ولي

اویا :

سپینږیری شومه ستا غوټۍ په سپږیدلو نه شوه
ســـوچ کې لاهــو په دریــابونو کې د ځان کومه

انځور صاحب دغسې شاعرانو اود دغسې لیکنو د لیکوالو لپاره څه لاربښــوونې لري چې دلته یې راوړل ضرور ګڼم ، هغه وایې هر شاعر ته پکاردي چــې ښــه شعرونه ولیکي اوکه ښه شعرنشي لیکلی ، نوبیا دې نورې لیکنــې وکــړې ، لــه شعر لیکلو دې تېرشي اوکله چې یې ولیکه اوبیا پرې چادښــه او ناښــه انتقــاد وکړ ، نو خپه کېږي دې هم نه ، ځکه چې زمــونږ معاصرشــعر کــره کتنــې تــه ضرورت لري او یوازې له همــدغې لارې مــوږ کــولې شــو چــې خپــل پښــتو معاصرشعر دهنریت اوشعریت په تړوله مانا ښکلی او زړه راښکونکی کړو .
دی زیاتوي راځۍ چې کره کتنه په خپلو معاصرو ادبیاتو کې له دښمنۍ څخه د صمیمیت ، دوستۍ او ورورولۍ په ښه بدله کړو او هم یې په معاصــرو ادبیــاتو کې رواج کړو . زه نوره خپله لیکنه همدلته بس کوم ، خو د خپلې جنتې ژبــې اوپه هغې کې د ښو شعرونو او پیاوړو شاعرانو د روزلو په موخه دابیت یــو ځــل بیالیکم چې پخوا مې هم په یوه لیکنه کې راوړیو .

تېل یې وچېږي خپلې وینې په کې زر واچوئ
چېرې مړه نه شي د جونګړو موډیوه ملـــــګرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه هغه چې د چا نوم په کې یادېږي

۱۳۲۳ لمریز کال د اسد د میاشتې لسمه ورځ وه. د سهار لمر خپلې لومړنۍ وړانګې د هېواد په لوړو، ژورو، ورو، ورو راخورولې چې د کونړ ولایت د دانګام ولسوالۍ د زوړ برول په کلي کې د سپد ملک په کاله کې یو ماشوم دې خاورینې نړۍ ته سترګې وغړولې. د ماشوم د زوکړې سره سم په کور کې د خوښۍ یوه لویه خوږه فضا جوړه شوه. ټول لوی واړه ډېر خوشاله وو. انسانان خو لا څه کړې چې د کور ټول چاپېریال هم خوشاله ښکارېده. تا به ویل دا هر څه کاڼي بوټي لکه چې روح لري او ټول روحاً خوشاله دي. پلار، مور مشره خور، ورور او نور کشران ټول په جامو کې نه ځایدل. هسې خو په هر پښتون پلار د زوی د پیدایښت غږ تر بل هر غږ او زیري ډېر خوږ او ښکلی لګي. خو د دغه ماشوم د پیدایښت د زیري غږ به د هغه د پلار په ذهن او فکر کې تر ډېرې مودې وروسته هم بیا بیا راغبرګېده. دا ماشوم زما د پلار خوری و. پلار خو مې زما له پیدایښته میاشت وړاندې له دې نړۍ سترګې پټې کړې وې خو هغه ته خپلې خور چې زما ترور وه د دغه ماشوم د زوکړې د ورځې کیسه تېره کړې وه. زما ترور چې الله رب العزت د انسان په جامه کې یوه پرښته د ځمکې پر مخ پیدا کړې وه (چې اوس د ښښنې شوې او الله تعالی دې پرې د خپل کریم او رحیم شان له مخې عذابونه اسان او غرق رحمت کړي) ماته په خپله خوله د خپل دغه وروستني ماشوم د زوکړې کیسه نژدې ۲۱ کاله وړاندې تر دې هم خوږه او په زړه پورې کړې وه خو زما په ذهن کې یې تر اوسه همدغه ټکي پاتې وو. دا نومیالی د هغې زماني ماشوم او د نن کره پوره شخصیت، لیکوال، سیاستوال، لوړپوړی دولتي چارواکی د پکتیا ولایت مستوفي ښاغلی مفاد خان ځیر دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الحاج مفاد خان ((ځیر)) د اروابناد ملک حاجي سېد خان مشواني زوی د پلار له طرفه د مرحوم ملک شال مشواني، او د مــور لــه طرفــه د اروابنــاد شــهید بازمحمد صواتي (چې د انګرېزانو سره یې د هېواد د خپلواکۍ په مخامخ جګړه کې د کونړ د بریکوټ د ارنوۍ د سیمې په تاریخي غزا کې د شهادت د جام پــه پورته کولو سره خپل سرلوړی ژوند پای ته رسولی) لمســـی دی. پــه کــوچني والي کې یې دیني او معمولي زده کړې د لیک لوست تر کچــې د خپــل مشــر ورور شهید حاجي محمد اکبر خان څخه (چې په ۱۳۵۸ لمریز کال د دلوې پــه میاشت کې یې د اسمار ولسوالۍ د انځرکوټ په سیمه کــې د روســانو د ســرو لښکرو سره په مخامخ جګړه کې د شهادت جام د تل لپــاره نــوش کــړی) زده کړې بیا په ۱۳۴۲ لمریز کال کې د خوشال بابا په عالي لېسه کې شــامل او پــه ۱۳۴۸ لمریز کال کې ترې په ډېره ښه لوړه درجه سرې سترګې فارغ شــو. بیــا یې د یو کال لپاره د کابل د غازي په لېسه کې د ښوونکي په توګه دنده تر سره کړه. له هغه وروسته د کانکور د ازموینې له لارې د لوړو زده کړو لپاره د صنعت د ادارې په انستیتوت کې شامل او د مالي اقتصاد په څانګه کې یې د لســانس درجه په ۱۳۵۲ لمریز کال کې ترلاسه کړه. دی د لوړو زده کړو د ترسره کولــو وروسته یې بیا د کابل ولایت مستوفیت د تادیاتو په څانګــه کــې د ماموریــت لړۍ پیل او په ۱۳۵۳ لمریز کال کې د ولسي ژوند او ټولنیز دود دستور ســره د بلدتیا او د خپل ښه ذکاوت له امله د وخت د لوړو مقاماتو د لزوم دید له مخــې د ننګرهار د نازیانو د ولسوالۍ د ولسوال په توګه مقرر او هلته یې په ډېر ښــه بریالي توب سره دنده تر سره کړه دا ښاغلی د ولسي ستونزو د حل و فصل په لارو چارو کې ډېر ښه وځلېد چې یوه بېلګه به یې په لاندې ډول یاده کړم: هغه مهال د نازیانو ولسوالي یوه سرحدي ولسوالي وه چــې خلکــو یــې عســکري خدمت ته غاړه نه وه ایښې. دولتي مقررات یې نه رعایت کول قومي شخړې او لانجې یې د ولسي رسم رواج په اساس د تیرې او ناغې په دودیــز تــرون حــل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولې چې غیر موثره پایلې یې درلودې او د نقدي جریمو پر اساس یې د قتل و قتال او سرماتي، غاښ ماتي، مسایل د جرګــو مرکــو د لارې هــوارول، جنــګ جګړې په کې ډېرې وې هغه مهال نوموړي ښاغلي د ولسونو تر مــنځ د ورورۍ او یووالي د فضا د ټینګښت او پایښت په موخه په صداقت او ایمانداری سره د مشورو او تفاهم د لارې قدم په قدم د تیــرې د ایښــودنې د رواج پــر ځــای دولتي مقررات د ولسونو تر منځ پلــي کــړل او پــه دوو ســترو ګــدوخېلو او سنخېلوتر منځ یې د مندتي د غره د ورشو پــه ســره شــخړه د۵۰ کــالو اوږده لانجه د جرګو په اساس د تل لپاره حل کړه او د هغه ځای د خلکو لــه خــوا د شینواري د ورور په نامه ونازول شو او په جرګو او قــومي غونــډو کــې بــه پــه همدغه لقب تل بلل کېده. دغه راز یې په ډېر ښه بریالیتوب ســره د ننګرهــار ولایت په کوز کونړ، پېچ دره او د سرکانو په ولسوالیو کې هــم د ولســوال پــه توکه دندې تر سره کړي او هغه تاریخ یې پر ښودی دی. همدا شان بیا ښاغلي ځیر د کورنیو چارو وزارت اړوند د فاریاب په ولایــت کــې د ســر شــمېرنې د عمومي مدیر په توګه هم دنده تر سره کړې ده چې دقیقې نېټې یې ماته سمې نه دي رامعلومې له هغې وروسته بیا په ۱۳۵۸لمریز کال کې د لوړو زده کــړو د وزارت په چوکاټ کې د دغه وزارت د پېژندنې (سوانحو) د کارمند په توګه هم ګمارل شوی او بیا د هغې زیاتې مینې له مخې چــې د ادب او فرهنــګ د نــړۍ سره یې لرله د (هېواد) د تاریخي ورځ پاڼې د تحریر هیت د غړي پــه توګــه د فرهنګ او ادب په لار کې ډېر خدمتونه کړي دي چــې د روڼ، مشــواڼي، ډاډه، ګولیزي، مفاد او ځیر په اصلي او مستعارو نومونو یې بې شــمېره لیکنــې لکــه لنډې کیسې، مقالې، لیکنې، کالمونه، طنزونه ادبي ټوټې فراګرافونه او ژبــاړې کړي دي سره له دې چې د غې لارې یې د خپل اولس او وطن خدمت تــه مــلا تړلې وه او نه یې غوښتل چې د قلم او کتاب د ابدي پر تم نه ګوښه ژوند وکړي مګر مسلک د جازبت په اساس د مالیې وزارت د مقام پــه غوښــتنه پــه ۱۳۶۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمریز کال کې یو ځل بیا د هغه وزارت په چوکاټ کې د ننګرهار ولایت د مستوفي په توګه تر ۱۳۶۸ کاله پورې په سپېڅلتیا کامیابۍ او بې طرفۍ مالي چارې پر مخ بولي دي چې د ننګرهار د غیورو ولسونو تر منځ یې د ابرومندانه ژوند خاطرې ژوندۍ دي همدا رنګه ښاغلی ځیر په کابل کې د خزنې تقاعد له لوی ریس په توګه تر ۱۳۷۲ کاله پورې رسمي دنده په بریالیتوب ترسره کړې هغه وخت د دغه ریاست په غاړه د متقاعدینو شهیدانو او معلولینو د حقوقو د اجرایه چارې پرتې وې چې ورځ په ورځ یې وظیفوي حجم د مراجعینو د پرله پسې ډېرښت او د حقوقو د نوعیت د تفاوت په لحاظ مشکلات زېږول مګر دغه ستونزه د ځیر د ابتکاري وړاندیز په اساس د مالیې وزارت د مقام په ګړندي منلو او د متقاعدینو او شهیدانو او معلولینو د کاري څانګو او شکل په بېلوالي سره چې جدا، جدا نهادونه وګڼل شول حل شوه او په دغه قدم پورته کولو سره یې د تقدیر بډو په اساس فوق العاده ترفع هم ګټلې ده په اخري ذکر شویو کلونو کې چې د وسله والو تنظیمونو د کورنۍ جګړې لمبو هر لور ته سپرغۍ شیندلې او د سیاسي واکمنۍ د قبضه کېدو لوبه لا ګرمېده ښاغلی مفاد خان پاکستان ته مهاجر او تر ۱۳۸۲ لمریز کاله پورې هم هلته مېشت و.

کله چې د بن د تړون په اساس په افغانستان کې د یو واحد دولت جوړونې امکانات مساعد شو او وزارتونه بېرته فعال شو نو د مالیې وزارت د تعیناتو د شپږ کسیز کمیسیون له خوا د ښاغلي ځیر تېرو کاري تجربو ته په کتنه د کونړ د ولایت د مستوفي په توګه وګمارل شو چې د صفر څخه یې د مالیې چارو په تنظیم او بودیجوي مقرراتو په تطبیق کې اغېزمن ګامونه پورته کړل.

د ټولنیزو او سیاسي کړکېچونو حالاتو او سرو مال د خطراتو د شتون سره، سره یې وکړی شول چې د مستوفیت د کارمندانو په وطن پرستانه همکارۍ د مالیې اړوندې چارې په بریالیتوب سره پر مخ بوتللې د کونړ په ولایت کې چې دولتي اداره ګډه وډه وه او د خودسرۍ او زورواکۍ فضا حاکمه وه د اصنافو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

درجه بندۍ پروسه د دولتي عوایدو د تحصیل په عرض د مقرراتو په اساس په عایداتو باندې د مالیاتو د قانوني روند رواجول په خاصو تکتیکونو پرته د سرو صدا عملي کړی شو څرنګه چې د مستوفیت په کاري دفتر د طالبانو په واکمنۍ کې جومات جوړ شوی و او د دفتري کار لپاره یې ځای نه درلود په هغه ولایت کې د ابادۍ لپاره یې ځای نه درلود په هغه ولایت کې د ابادۍ لپهر د ځمکې د کم والي او نشتوالي ستره ستونزه وه مګر د نوموړي په نوښتګرو هلو ځلو سره یې د مستوفیت د دفتري کار لپاره د هغه ځای د اطلاعاتو او فرهنګ د ریاست پخوانی تعمیر چې په ښه ځای کې واقع دی په مناسبه بیه واخیسته او دغه اړتیا یې په وړتیا سره رفعه کړه. همدغه راز یې د مستوفي د سکونت لپاره ځای چې پخوا یې نه درلود د دولتي چارواکو لپاره په نوي ځانګړي شوي کلي کې د کور لپاره اختصاص او په ګوته کړ. ښاغلی ځیر په ۱۳۸۵ لمریز کال کې د دغه ځای څخه تبدیل او د فاریاب ولایت ته د مستوفي په توګه ولېږل شو هلته یې هم خپله دنده یو پاک نفس او ریښتوني افغان په توګه په ښه وړتیا سره تر سره کړه او په اجرا اتو کې د صداقت او ښو کړو وړو له امله سر لوړی ژوند کړی او د پښتو او کونړوالې حیثیت یې اوچت ساتلی دی. بیا د ۱۳۸۶ ل کال په اخر کې د کابل د ګمرکاتو د عمومي ریاست د مرستیال په توګه د لږ وخت لپاره په اول بس کې مقرر شو چې له لږې مودې وروسته بیا د وزارت د رهبرۍ د لزوم دید له مخې د لویې پکتیا د مستوفي په توګه ولېږل شو چې اوس هم هلته بر حال مستوفي دی.

د ښاغلي ځیر د ژوند نورې ځانګړنې:

الحاج مفاد خان ځیر د تېر ژوند په کلونو کې د افغانستان د ژورنالستانو او لیکوالو د اتحادیو او سیمه ییزو فرهنګي ټولنود غړیتوب ویاړ هم تر لاسه کړی او د دغه ډول نهادونو سره یې تل دوستانه او قلمي اړیکې لرلي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمونږ د وروسته پاتې ټولنې د انسان د ذهنيت د روښانه کولو او بېدارولو په لار کــې يــې د دغــه اصــل د لا پياوړتيــا لپــاره رغنــدې هلــې ځلــې کــړي. همدا راز په لويه استراري جرګه کې يې د ټاکنو د لارې د خپلې د ولســوالۍ د خلکو په استازيتوب ګډون کړی.

په دغه انتخاب سره چې د قومونو د مشرانو د کليوالو ونډو د محترمو نماينده ګانو د ملاتړ څخه په مننه يادونه کوي او ځان د قوم د احسان پوروړی بولي.

ښاغلی مفاد ځير سره له دې چې د مهاجرت د تودو سړو بې وسۍ او غربــت د ژوند نه ستړی و مګر دا چې د يو عام اقتصادي مشکل با وجود يې هېڅ ځواک او هېڅ چاته د مادي ګټو لپاره سلام نه دی اچولی او د بلې خوا د هغــه ځــای د شريفو خلکو د انساني پېرزوينو او ښه سلوک په ځانګړي توګــه د ثمــر بــاغ د تحصيل د کامبټ د کلي د ولسونو څخه زيات راضــي دي او د خپلــو نېکــو او انساني کړو وړو له امله چې د ورور ګلويزو اړيکو پر بنسټ يې د خلکو په مــنځ کې ځان څرګند کړی وياړ لري.

د ښوونې او روزنې سره خاصه مينه لري په دې عقيده دی چې که پــه هېــواد کې د سواد نعمت عام شي او د وطن د ازادۍ او سر لوړۍ دښمنان پــه خپلــو سنجشونو او دسيسو پلمو کې ناکام شي او د هېواد وګړي پــه پوهــه او علــم سمبال شي نو د سوکاله او خوښ ژوند لرونکي به اوسي نوموړی په دې هم ډېر وياړي چې د ښوونکي په توګه يې د هېواد د معارف په سپېڅلې غيره کــې يــو مهال څه ناڅه خدمت کړی دی.

هغه په دې هم زيات وياړي چې د قرآن کريم د لومړيو (۷) سيپارو زده کړه يې د تفصيل، تفسير، مانا، او ترجمې سره کړې ده دغه ښاغلی پر خپلــې مــورنۍ خوږې ژبې پښتو سربېره په دري، اردو، انګلسي، او تر يو حده په عربــي ژبــه باندې هم پوهېږي او د ديني چارو په برخه کې هم د پام وړ مطالعه لري دی يو زياکښ په تقدير معتقيد شخصيت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په زلمیتوب کې یې د خپلو رمو شپنکي توب او د خپلـو پلرونـو سـره یـې د څمکو د بزګرۍ د کر کیلې په چارو کې هم مرسته کړې او په دغه چاره کې هم ښې تجربې لري.

په قومي دودونو ډېر ښه پوهېږي د جرګو مرکو هنر یې هم ښه زده او د لانجـو په پرېکړو کې خاصه تجربه او مهارت لري د سپورتي نړۍ سره ډېره مینه لري او د فوټبال او والیبال لوبې یې یو مهال ډېرې ښې زده وې د موسیقۍ د هنر په نړۍ کې شپېلۍ او ستار غږول ښه زده دي.

صادق بې کینې متواضـح پـه خپـل قسـمت قـانع ریښـتیا ویـونکی سـوله غوښتونکی متدین په قول ولاړ، پاک نفس، خواخوږی او مسـلمان شخصـیت دی. دین او دنیا دې ګلزار وي.

او په پای کې ورته د خوشال بابا دا بیت ډالۍ کوم چې وایي:

ښه هغه چې د چا نوم په کې یادېږي
په فاني دنیا به نه وي ژوندی تل څوک

(c) ketabton.com: The Digital Library

شعرونه که مېرونه

د ډاکټرې تورپیکۍ الم یلدا دوې شعري ټولګې (!!)
یوه په بله پسې کال پس راووتې. لومړنۍ یې (د وخت یادونه) په ۱۳۸۴ل کــې د پارلما نې ټاکنو له ټاکلې نېټې میاشت وړاندې چاپ شوې وه، اودویمه یــې (د یادونوپه مزاردې ډیوه څکه بلومه) د ۱۳۸۵ل کال د زمري په میاشت کــې لــه چاپه راووته ما دغه دواړه ټولګې (!) له سر یزو نیولې، بیا ترورروستیو پېژنــدپاڼو لوستې.د یو ښه شعر یا شعري ټولګې له لوستلو وروسته شاعر ته د شعر لیکلو یو الهام کېږي یا لږ تر لږه د شعر لوستلو سره یې لېوالتیا بزیاتېږي، خو له بــده مرغه چې د څه وخت لپاره یې زما د شعر لوستلو او شعر لیکلو ذوق را خــراب کړ.
ما ددې دواړو ټولګو د لوستلو پر مهال د خپل همېشني عادت له مخــې هڅــه کوله چې ښه شعرونه او بیتونه یې په نښه کړم خو له بده مرغه چې تر پایه مې داسې یو بیت په کې پیدا نه کړ چې یوه شېبه مې د هغه په مــانیز او ښــکلاییز تصور کې سر په زنګانه کړی وای. پر دغو دواړو شعري ټولګو څو تنو قلموالو د سریزو په نوم څه لیکنې هم کړې دي چې نګه ستاینې او بې حقیقته صــفتونه یې بللی شو. یوسریزوال خو ترې ښخې نه ډډې ته کېږي او په دواړو ټولګو کې لکه سیوری سم ورسره روان وي د لیکلو طرز یې هم تغیر نه کوي. دا ښاغلی، ستر لیکوال (!) ښاغلی اسد الله ((لاروی)) دی. نوموړی صیب د آغلې الــم پــر دواړو ټولګو د سریزو لیکوال دی. پر لومړۍ ټولګې د سریزې سرلیک یــې دی ((یو څو کرښې)) پدې وخت او دې حالاتو کې، چې هر طرف ته کرکه، نفرت او بدبیني زیاته ده، خو دې ټولو سره، سره ډاکټره تور پېکۍ الــم د یــو سمســور

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان په هیله او امید خپل ورونه او خویندې ملي یـووالي، وحـدت، ورور ولۍ او اتفاق ته رابولي...

خو کله چې کال پس د یادې ډاکټرې دویمه شعري ټولګه چاپېږي، بیا هم پرې لوی لیکوال لاروی صیب سریزه لیکي او لیکي: ((او بیا هم یو څو کرښـې))!! ...

د ډاکټرې تور پېکۍ الم د دویمې شعري ټولګې پـه هکلـه بایـد ووایـم چـې اکثریت شعرونه یې ډېر زیات ښکلي، د تصویر او معنا لرونکـې دي او پـه هـر شعر کې داسې پیغام پروت دی

چې لوستونکی یې په یو ځل لوستلو باندې نه یوازې په پوره پیغـام پـوهیږې بلکې د لوستونکي په زړه کې د بیا ، بیا لو ستلو تلوسه راپاروي)) دڅو کرښو د سریزې لیکونکی (لوی استاد !! له دومره لوړې خاکسارۍ نه په خپلـه لیکنـه کې کاراخیستی چې په هېڅ یو غزل یـا یـو بیـت د (خـو) ګوتـه نـه نږدي او همداسې د ستاینو بې شمېره څپې دي چې یوه په بله پسې تکرارېږي.

په ټولګیو دوه نورو لیکوالو هم لیکنې کړي چې له نېکـه مرغـه د هغـوی لـه سترګو یې کمزوري، بې وزنه او بې مفهومه شعرونه پټ شوي او که داسـې نـه وای، نو باور لرم چې ضرور به یې په خپلو سرلیکنو کې په ګوته کړي وای، دغه دواړه ټولګې ډېرې زیاتې نیمګړتیاوې، بې وزنۍ، املایـې غلطـۍ او پـه لویـه پیمانه کمزورۍ لري چې په دې لیکنه کې به یې په مستند ډول وړاندې کـړم.

لومړی دا چې ماته د وخت یادونه شعري ټولګه کې د ډېرو نېمګړتیـاوو سـره، سره یوه ډېره لویه (نادره) دا ښکاره شوه چې په دوو شـعرونو کـې یـې د دوو نورو پېژندل شویو شاعرانو ارواښاد الفت صاحب او حسین احمد صادق د یـو، یو شعر پوره، پوره کاپي که نه وي، نو د مانا او قافیې له مخې خو بالکل په تـول پوره او په امانتدارۍ را اخیستل شوي دي، یا لږ تر لږه د ټکو او کلمو د ځـایونو په بدلون، زیاتولو او کمولو سره نور په هماغه قافیه او ردیف لیکل شوي، لکه د الفت صاحب داشعر :

(c) ketabton.com: The Digital Library

اختیار مې د ځان نشته دی، د جبر په مـذهب یم
دادا مې خپلې خوښــې او رضا ته نـــــــــه پر ېږدي
هېڅ نشمه ویلـــی چې په کـــوم کور کې به ســوزم
زمــا د زړه لالیـه څـوک مـې تا ته نـه پـر ېـــــږدي

او اغلې تورپیکۍ لیکي:

د زړه ماشوم مې مستي غواړي ما تقوا ته نه پر ېږدي
دوې ستــرګې لټول کـړي ما حیاته نـه پریـږدي
د مینــې بادشاهان که د خپل حسن خیرات وکړي
دروېــزګر ظالــم دربان ستاو درګا ته نه پـر ېږدي

نوره پریکړه پرې لوستونکو ته پرېږدم، خو ټولو هغو همدغسې شاعرانو ته بـه دومره ووایم چې که په خپله ناخبره یاست، نو نورو ته د ناخبرو په سترګه مـه ګورئ. بل د کوزې پښتونخوا دوتلي شاعر حسین احمد صادق داشعر، چې:

دا بتکي بتکي چــې ښکاري
دا زمـــا د جــانان کـــــــوردی
دا خیـــرن کـــــور به صــادقه
شیش محل باندې ورنــکړم
هاغـــــــه دلته کې اوسیږي
چــې زمـا د زړه ټکـــــوردی

اوآغلې الم یلدا لیکي:

هورې سیمه چې ښکارېږي ځایه ځای په لوګي تور دی
د افـــغان هـا کلـی کـور دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شور ماشور تر ېنه جګیږي هر یو کور د غم انګور دی
د افغان ها کلی کور دی

محبت کډه اخیستې او س ټوپک په ولو سور دی
د افغان ها کلی کور دی
کشـــــمالي پــه بلی نشـــــته له بــلیو ســنګر جـــــوړ دی
د افغـــــان هـــا کلی کور دی
علمیت او امن څه چې انسانیت یو لوی پېغور دی
د افغان ها کلی کور دی...

په شعر او شاعرۍ کې له یو بل نه متاثره کېدل یا یو د بل تر اغیز لاندې راتلــل څه نوی خبره نه ده، خو کټ مټ پردی شعر په هماغه قافیه، ردیف او ســېلابې وزن لیکل دا نو بیا ډېره لویه بې شرمې څه چې، لویه سپین سترګي ده. او بیــا په دومره لوړ هنر او ژور سوچ سره چې زموږ اغلې شاعرې شاعري کړې نو بیــا خو واه واه!!!

دلته چې د الفت صاحب او صادق له شعرونو هر څه اخیستل شوي یا پــه بــډه شوي، هغه پر خپل ځای دي، خو یوه بله کمزوري او ښــوېدنه یــې دا ده چــې ځومره بېخونده او بدرنګه لیکل شوي او د شعر په نامه تحویل شوي، لکه:

د مین بادشاهان که د خپل حسن خــــــیرات ورکړي
دروېــــــــزګر ظالم دربان ستاو درګاته نه پرېږدي

ښه نو، اوس تاسې ښاغلي لوستونکي وواياست چــې دغســې شــعر او دا ډول بیتونه څه مانا؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

او چې مانا نه لري، نو خوند، رنګ او ښکلا به یې له کومه شي چې د څو کرښو لیکونکی لوی استاد (!) وایي:
((که آغلې یلدا شعر لیکلو ته همداسې دوام ورکړي، ډېر ژر به د هغو ګوتو په شمار شاعرانو په قطار کې راشي چې تر اوسه یې د قلم کارنامې په نسلونو، نسلونو کې ژوندۍ پاتې دي، د څو کرښو د وتلي لیکوال د خبرو د لا پخلي لپاره د تورپېکۍ ډاکټرې هغه شعر یوځل بیا تکراروو:

هورې سیمه چې ښکارېږي
ځایه ځای په لوګي تور دی

که خبره نوره هم لږه صفااو رېښتیا وکړم، نو دا د شعر په نامه کرښه یې له نورو ډېرو بدرنګیو سره، سره دا بېخوندي او غلطي هم لري چې که (سیمه) په رېښتیا توره وي، نو د پښتو ژبې جوړښت او ګرامر ته په پام سره باید (توره ده) وویل یا ولیکل شي، نه دا چې تور دی.
آغلې الم ته د دغو نورو شعرونو په هکله د نړۍ د یوه ستر لیکوال دا خبره راوړم چې وایې ((که نړۍ هماغه ډول وګورئ چې یوه بل شاعر بیان کړې وي، ښه به داوي چې خپل وخت او زموږ وخت ضایع نه کړئ، ځکه له همدغه ځایه څرګندېږي چې شاعر نه یاست)) د نوموړې شاعرې (!) د دغسې بې وزنو، بې مانا او بې خونده شعرونو بېلګې په دواړو ټولګو کې زښتې زیاتې دي چې دلته به یې له خرواړونو، یو څو موټی راواخلو:

د ژوند په بازاره کې مې هر څه خرڅلاو لیدلي
لیدلي مې خو نه وو، ګوندې مینه په بازار شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه نو، اوس ته ښاغلې ووایاست چې دا شعر دی او که هسې ببولالې!؟ یا دا په شعر ملنډې وهل نه دي؟ د شعر په نامه بې مانا او بې مفهومه خبـرې نــه دي؟ یاهسې ساده شډلې، ګډې وډې او بې مطلبه کرښې نه دي؟ او چــې همداســې دي، نو بیا خو دغسې سرسري عامیانه خبرو ته شعر ویل ظلم دی، د شعر نه د لوستونکي او اوریدونکي د زړه د مینې سرېدل دي. د وخت یادونه او د یــادونو په مزار دې ډیوه څکه بلومه، د دې دواړو ټولګو ټول شعرونه هسې هغه دغه د زړو ښځو خبرې دي، چې د وښو، سبو اویا نورو وزګاریو پرمهال یې یوه له بلې سره کوي او همدا راز هېڅ ډول ښکلا، صــمیمیت، هنــري تخییــل او شــعري واقعیت په کې نه لیدل کېږي ،خو بیا هــم د ((څوکرښــو)) د لیکنــې نومیــالی لیکونکی!! پرې لیکي: ((چې د یلدا اکثریت شــعرونه د لــوړې مانــا اوعــاطفې لرونکی دي))

څو نورې بېلګې

مــــا به هــــېڅ ژوندون ته یار نه وا ی ویلی
که مې یوه ورځې په شونډو کې مسکا شوه

×××

لرې پښو ته یې د کور مېرمنه ناسته
لکه شمعه چپ زړګی او ځان یې سوځي
د یلدا قلم د خپلې لمن اور واخیست
د بېداد په شرارو کې به ځان ســوځي

×××

داسې ژوند نه مرګ ډېر لوړه مرتبـــه کړي
چــې له داره غلیم ساتي سترګو تــــور کې
زه یلـــدا د دې پښتــو ځنـــې توبه کـــړم

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ســـر کوزي په شان ژوند کوي پېغور کې

×××

زړه شمعې په شـــان سوزي بې تابه اوښکې ګوره

اوس پوه شوم لېونی ولې ګرځي خیرې ګرېوانه

×××

پښتونه تانه مې ګیله پا تې شو

د پښتنو شمله کږه پاتـــــې شــو

لر بــــــر پښتون چې یلدا اوسنجو

د پښتنوالي نه یې توبه پاتې شو

د تورپیکی په دغسې خوږه رنګینه(!) او غزلیزه شاعرۍ کــې دا رنګــه نــادرې بېلګې ښې ډېرې دي!! خو بیا هم ورته د نړۍ د یوه ستر لیکوال شاعر او نقــاد (راینرماریاریلکه) داخبره کول غواړم، چې وایي: ((.... د نن ورځې ډېر ناوړه او زیان لرونکي کتابونه، نه یوازې دا چې د یو ځل لوستلو ارزښت هــم نــه لــري، بلکې د سوزولو وړدي)) دی زیاتوي ((دغه ډول شعرونه بایــد وســوزول شـــي، ځکه چې دغسې شعرونه په لوستو نه ارزي اوباید شاعر یې وپوهول شي (کــه شاعروي!) چې دغه خبرې شعر نه دی... او هغه ځوک چې نه ښه شعر پېژني او نه یې لیکلی شي، ښه خبره دا ده چې له شاعرۍ ســترګې پټــې کــړي او لاس ترې واخلي او په دې باید هم پوه شي چې له شعر لیکلو پرته هم ژوند کــولای شي...)) د وخت یادونه او د یادونو په مزار دې ډېوه ځکه بلومه) شعري ټولګــو کې پر غزلو سربېره د ازادو شعرونو په نوم هم ښه ډېر بېلابېل سرلیکونه شـــته چې یو څو بېلګې به یې دلته د خولې د خوږولو او ذهن تســـکینولو پـــه موخـــه رابېلې کړو!! لکه د (بابالټوم) دا شعر:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو بچی یم د احمدشاه لمسی یم
زه خپل بابا لټوم، چېرته به يې پته وکړم
چېرته به يې لټه وکړم
خپلواکي:

د ړندو په يو ښـــار، چې ښــــکلا و بې مفهومه
د پایزیب شرنګ سرخوړلی، شور ماشور د زولنو کې
د دې ســـیمې ټول وګـــړي، په امساوو متـــکي وو
ښایـــــې دوی چــــې خــــپلواکي نه پېژندله

استقلال ورځ:

ای افغان یتیم ملته، ژاړه، ژاړه تسل نشتــــــه
چــــې بـــې باکو تـــه شـــوې پاتـــې
شــــــا زلــــــمی د وطـــــــن نشته
خـــــپلواکـــــــي يـــــو افسانه شــــو
د احـــــمد خـــــاورې شـــــمله شو
د میـــــــــــــوند میدان ډېر سوړ دی
دايـــوب نښـــانه نشــــــــــــته ...

بندي:

کــــه هر خو فلک تړلـــــــــی
د تقـــــدیر پــــــه زولنو یم
خو چې ستا مینه راياد شـــي
له هـــــر بنده شـــــم ازاده

ډیوه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـــــه د خـــــوب په شانې راغـــــلې
شوې د سترګو نه مې زړه ته را دننه
بيـــا د اوښـــــکو پـــــه شان ولاړې
د يــادونو په مزار دې ډيوه ځکه بلومه

ازلي ليکنه:

زما د تقدير کتاب کې دا ليکلي وو چې
زړه د مينې حريم نه شي کېداى
خو مينې زړه حريم کې دا ليکلي وو
مينه تقدير ته بندې نه شي کيداى

سېلاب وهلي:
زما د اښکو فوارې
په سخته تېږه باندې
که اوس اثر نه لري
خو زما له مرګه وروسته خلک به وايي چې
دا تيږه هم باران وهلی
يادونه:
ځاى په ځاى ستا خاطرې دي
ستا د مينې نبناني دي
ستا يادونو اوس په زړه کې
جوړې کړې هديرې دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او داسې نور ډېر زيات چې د (ځو کرښو) د ليکوال په وينا په يو ځــل لوســتلو پرې د سړي تنده نه ماتيږي(!!) خو ماته پرې زما د يو ملګري ځــوخبرې راپــه زړه شوې چې شاعر هم نه دی، خو خبرې يې راته ښې او پخې ښــکاره شــوې چې يوه ورځ يې راته په څه خبروکې وويل: ((هلکه اشنا! دا تاسې شاعران چې ورته ازاد شعر وايې، دا خوماته هسې څه ګډې وډې ساده خبرې ښکارې او که دا شعر وي، نوددغسې شعرونو ليکل خو زه په ورځ کې تر زرو هم اړوم)) اوبيــا يې راته وويل: ((ګوره! که نه، يو ازادشعردرته وايم !))

هی، هی د مينې په درياب کې
مې ځان ښه وغورځاوه
يخني وه ډېره سخته
زر تې ببېرته وچې ته راوختم ...

او د دغو خبرو سره چې هغه ورته د شعر نوم ورکړ ماهم ښه وخندل، خــو نــور مې ورته هېڅ ونه ويل، په رېښتيا چې ايا دغسې بې منطقه او بې ترتيبه خبرې او جملې شعر کېدی شي؟

نه، هېڅکله هم داسې نه ده، نو دغه د ازادو شعرونو په نوم ليکل شوې کرښــې څه ښکلا او مانا لري او د کوم احساس او عاطفې له مخې ليکل شــوې؟ لکــه د بابا لټوم په ليکنه کې (چرته به يې پته وکړم، يا د خپلواکۍ پــه ليــک کــې دا کرښه چې: د ړندو په يو ښار کې چې ښکلا و بې مفهومه)... ځومره بې مفهومه او بې مانا جوړې شوې کلمې دي چې د ټولې ليکنۍ ببخوندۍ سره، سره هــېڅ شی ذهن ته نه ورکوي او تر ټولو لويه نادوده يې لا دا چې د خپلــواکۍ د يــوې لويې مانا لورنکې کليمې سره په دومره سوليدلو او بې مفهومه الفــاظو چلنــد کول دا نو ډېر لوی ظلم دی زما استاد به ويل: ((دازادۍ مضمون او ايــډيال او د خپلواکۍ د مفهوم خيال بايد د شعر په داسې مهينه او اهنګينه ژبه بيان شــې چې د عاطفي احساس تړون او خوږوالی يې دومره خوږ ولېږدول شي چې ويده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویښ کړي او ویښ خوب وزنګوي، نه داچې ... د افغان یتیم ملته، ژاړه ژاړه بــل کارمه کړه، ځکه چې هر څه په سین لاهو شوي، هیڅ نشته او موږ ټول په خــلا کې ژوند کوو!! او بله لا په کې دا بېخوندي چې ((خپلواکي یوافسانه شو د احمد خاروې شمله شو)) د سېلاب وهلو کرښو ببولالې: زمــا د اوښــکو فــوارې پــه سخته تېږه باندې که اوس اثر نه لري، نو زما له مرګه وروسته به خلــک وایــې چې دا تېږه هم باران وهلې(!!)او همدغسې نور په لسګونو شهکارونه چــې نــه خوند لري او نه رنګ، یوازې د پولې پټي د سر خبرې دي چې کلیوال بزګــران یې هم دومره پیکه بېخونده او بې مقصده نه کوي. پــه هــر حــال بیــاهم نــور قضاوت پرې لوستونکیو ته پرېږدم او که چا نه وي لوستلي، نو باورلرم چې ډېر به یې زما د دې لیکنې وروسته راپیدا او ولولي، خو زه ورته په پای کې د نړۍ د یو ستر منتقد (تي اس الیود) دا یادونې راوړم چې وایې ((د شاعر په قلم او ژبه باید د ولس ادبیات او ژبه غني شي اود شاعر ستر مسؤلیت همــدا دی چــې د ژبې پر وړاندې د شعر هره کلمه باید حسابي وکاروي او د شعر هر نوی مفهــوم یې باید د هغه د ژبې د غنا او بډاینې لپاره یو معتبره پانګه وي، هغــه زیــاتوي: ((خپله ژبه له هغه شکل څخه چې وه، په پراخه، پاکه او دقیقه توګه راتلونکیو ته سپارل، دا دی د شاعر په عنوان د شاعر ستر او ممکن بریالیتوب.)) او چــې داسې ده، نو د آغلې ډاکټرې تور پېکۍ الم په دواړو شعري ټولګــو کــې نــورو ډېرو نیمګړتیاوو سر بSېره د ژبې املایې او ګرامري خوا تر ټولو ډېره کمزوري او د پام وړه ده هیله ده چې په راتلونکي کې ورته پوره، پوره پاملرنه وکړي. بل دا چې له هر لومړني کار سره نیمګړتیاوې او تېروتنې ملې وي، خو دومره هــم نه چې هر څه د هېڅ او نشت له ګواښ سره مخامخ کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اول زده کړه، بیا کوژده کړه

دا دی د افغاني فرهنګ د بډاینې په ډګر کې یوه بلــه زیاتونــه هــم وشــوه، دا زیاتونه په ننګرهار کې د ((سالو)) په نوم مجله ده چې د ۱۳۸۶ لمریــز کــال د غويي د میاشتې په ۱۷مه يې د یوې غونډې په ترخ کې د ننګرهار د فرهنــګ او ځوانانو د ریاست د غونډو په تالار کې د پټې په پرېکولو سره د چاپ کار پیل شو. څرنګه چې هر لومړنی کار له نیمګړتیاوو خالي نه وي، دا مجله هم ډېــرې تېروتنې لري چې موږ يې په لاندې ډول شمارو.

عمومي ځانګړنې:

د دې مجلې مسؤل مدیره ډاکتره جمیله سیدي ده او د امتیاز څښتنان يې پــه ختیزو ولایتونو کې د ښځو چارو ریاستونه ښودل شوي دي. مجله په ۴۰ مخونو کې په ډېر لوړ بیه کاغذ کې چاپ شوې چې په هېواد کې به ډېرې کمې چــاپې خپرونې په دغه ډول کاغذ کې چاپېږي. خو کاش! چې د لیکنو موضوعات يــې هم په هماغه پیمانه ښکلي، نوي او د لوړو ماناوو لرونکي وای چې دربغه لیکنې يې د مانوي ارزښت او تولنیز اهمیت له مخې د ډېرې ټیټې کچې لرونکي دي او نه یوازې دا چې ډېرې سولیدلې، کربدلې او زنګ وهلې لیکنــې دي. د ژبنــې، نثري او ګرامري جوړښت له لیده هم په ډېر ببخونده ډول لیک او تیارې شوي چې د هر کارپوه لوستوال خو ترې په لومړيو درې، څلور کرښو لوستو کــې زړه سرېږي او نور يې هسې خوشې چتې پاڼې نه اړوي، را اړوي.

د نامه ژبنی اړخ:

که چېرې د مجلې پر پښتې د لیکل شوي انګریزي نوم (sallow) تــه پــه ځیــر وکتل شي، نو د پښتو له نوم (سالو) سره نه پخلا کېږي یانې په دې مانا چــې د ((سالو)) واو (و) څرګند او دروند واو تلفظ کېږي او د انګرېزی sallow هغه يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اوږد واو غوندې ویل کېږي او دا د مجلې د خپل تلپاتې نوم نیمګړتیا ده. د سالو انګرېزي بدیل باید ((saloo ،salu)) راغلی وای او کنه داسې هم کېدای شول چې فونیتیکي الفبې (phonetic Alphabet) څخه کار اخیستی وای چې فونیتیکي الفبې کې د سالو بدیل (salu) کېدلی شي یانې د a اوu پر سر باید زور ((ــــ)) راوړل شي.

د پښتو یاګانو پر ځای نه کارول او شعري نیمګړتیاوې:

د ((سالو)) مجلې دغه نیمګړتیاوې هره یوه په خپل وار سره څېړو، خو لو مړی یې د پښتو یاګانو د پر ځای نه کارولو نیمګړتیا تر ټولو نورو نیمګړتیاوو ستره ګڼم او دا ځکه چې له یوې خوا په پښتو لیکدود کې د یاګانو پر ځای نه کارول مانا هم بدلوي او له بلې خوا په ټوله مجله کې یاګانې په سم ډول نه دي کارول شوي، لکه د ((اسلامي افغاني ټولنه او له اسلام...)) د مطلب په متن کې لاندې کلیمې او جملې ((یو ځلی، میړه، ژوند تیر کړي، کولاي شي، د ښځي په حق کې ډېر دقت په کار دی، هیڅکله، نجلي، کیښني، داسي، پیښي رامنځته شوي، کیږي)) او په سلګونو نورې ورته بېلګې چې همدغه یې له خرواروڼو څو دانې وې او دا یې لا څه کړئ!! چې په لویه پښه (!) یې د ځېنې شاعرانو شعرونه بې وزنه او بې مانا کړي، لکه د اسدالله زمري دا شعر چې:

زه په خزان وهلو کې بهار وینم

سپېرو ایرو لاندې پټ شوی سور انګار وینم

چې کېدای شي د لومړۍ مسرې پاتې ټکي به ((زړونو)) وي لکه: ((زه په خزان وهلو زړونو کې بهار وینم.)) یا لکه د شمسزي د شعر دا مسره: ((ته هم ډوکیږې مازدیګره راترغاړې وځه)) چې زما په ممکن ګومان له آره به داسې وي: ((ته هم ډوبېږې مازیګره! راتر غاړې وځه.)) خو داسې بر ښېي چې د ((سالو)) خپرونکو هر څه له سره تېر کړي او ټول خیال او اند یې د خپلو جېبونو د... په سوچونو ... او د مجلې مانوي او ټولنیز ارزښت ته یې هېڅ پام

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړی نه دی...؟؟ خو خير په هر حال! انسان کمزوری دی او ورسره، ورسره نفس هم ډېر ظالم څیز دی !!؟ یا د دروېش دراني نوم او شعر چې نوم یې در ((ویش)) لیکلی او په مجله کې یې د راغلي شعر نیمګړتیا داسې ده:

زه یم یو زخم، څکه مالګې دوړولې هر چا

ربم یو ګل څکه ملګري د خزان دي خلک

چې کېدای شي له آره به دا بیت داسې وي:

زه یم یو ګل، څکه ملګري د خزان دي خلک

همدا شان د دې مجلې د ډېرو نیمګړو، بېخونده او بې مفهومه مطالبو له لیکې یوازې د ((سینګار یا مکمل نظافت)) مطلب تر کتنې لاندې نیسو او په دې ډول یې بېلګه وړاندې کوو: ((د یوې ځواني نجلۍ یا خوانې ښځې د عمر په مطابق سینګار، ځان ته د پاملرنې او د هغې ثلیقه د ژوند په ټولو چارو کې ښيي. که په څیر سره وکتل شي یوی ځواني نجلۍ چې خپل نظاقت او سینګار ته په صحیح ډول پاملرنه نه کوی نو په یقین ویلاي شو چې دغې نجلۍ خپل شخصیت او ټولنیز دریځ ته هم پاملرنه نه کوي چې دغه بې تجهي هغې ته یو لوی زیان بلل کیږي. او که چیرې هغې نجونو ته چې خپل نظافت او سینګار ته پاملرنه کوي وکتل شي نو مالومیږي چې د نظافت تر څنګ د خپل تولنیز دریځ او شخصیت ته هم د ودې ورکولو په هڅه کې دي، په دی ډول یوه مستقیمه اړیکه د مناسب او ښه سینګار او شخصیت تر منځ موجود ده چې باید له پامه ونه غورځول شي....))

لنډه دا چې د((سینګار....)) مطلب هېڅ ډول منطقي ترتیب، نثري خوږوالی او د جوړښت له مخې تسلسل نه لري، هسې د کلیوالو یا عامو خلکو ګډې وډې خبرې دي چې د هر لوستونکي د وخت له ضایع پرته نور هېڅ نه لري. که د ټولې مجلې د لیکنو د استازیتوب په ډول پورتنۍ لیکنه وکتل شي، نو ویلی شو چې نکته ایښودنه punctuation یې هم هېڅ نه ده مراعات شوې او په ډېرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځایونو کې یې دوې کلیمې په زور سره یو ځای کړي چې باید ببلې، ببلې راغلې وای چې دا د کمپوزر یا د اېډېټر نیمګړتیا ګڼلی شو.

ژورنالیستیک اړخ:

الف- سرلیکونه: د دې مجلې سرلیکونه د ژورنالیزم د سرلیک لیکنې د مېتود له مخې جوړ نه دي یانې که چېرې ورته په ځیر سره وکتل شي، نو سرې ویلی شي چې دغه سرلیکونه د شمس النهار له خپرونې سره هم پرتله کېدای نشي، کومه چې د افغانستان د ژورنالیزم په تاریخ کې لومړنۍ خپرونه بلل کېږي. بل، سرلیکنه چې د هرې خپرونې پالیسي یا په بله وینا فکري نظر څرګندوي، سرلیک نه لري چې باید سرلیک یې درلودلی وای. نن سبا که هره خپرونه ولیدل شي، نو خامخا په یوه ځانګړي ځای کې، نښان او.... تر ځنګ سرلیک هم لري. که د سالو دریم مخ ته وکتل شي، نو دلته هم لیکنه په زوره دوې ټوټې شوې او دوه سرلیکونه (له اسلام څخه دمخه او وروسته د ښځو مقام او مرتبه، د اسلام مبارک دین په راتګ سره د ښځو مقام او مرتبه) ورکړي دي، دا هم کېدلای شول چې دغه لیکنه یوه وای او تر یوه سرلیک لاندې راغلې وای او دا هم کېدلای شول چې دغه دواړه سرلیکونه تر غټ سرلیک لاندې د فرعي سرلیکونو په توګه راغلي وای. همدارنګه لومړی سرلیک کېدلای شي چې د دویم استازیتوب هم وکړي، څکه چې په لومړي سرلیک کې هم دا ویل شوي چې: ((له اسلام څخه دمخه او وروسته....)) نو بیا ولې په دویم سرلیک کې: ((د اسلام مبارک دین په راتګ سره....)) راوړل شي، حال دا چې هلته یې هم یادونه شوې ده. د اووم سرلیک ((پوهنیار شیلا بابری لطفا شما در مورد تاریخچه امور زنان ولایت ننګرهار معلومات ارائیه کنید و ضمناً یاد آور شوید که در چند بخش فعالیت میکند.)) د یوې مرکې د یوې پوښتنې شکل لري، خو په پای کې یې د پوښتنې نښه راوړې نه ده او لیکنه هم د مستقیم نقل قول Direct Quote په توګه راغلې چې باید یو بل بدیل سرلیک یې درلودلی وای،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو... که اتلسم مخ وکتل شي، نو د ((مورنۍ مړینــه یــا (Maternal Death) لــه سرلیک سره به مخ شئ چې دا په خپله له سرلیک سره لوبې کول دي. دا چې سالو په پښتو او دري لیکنې لري او همدارنګه ترې د لاندې لیکنه چــې مرکــه ده، سرلیک یې د پښتو تر څنګ انګریزي هم لري چې باید یوازې پښــتو وای، نه دا چې انګریزي ورسره وي. که چېرې دغه لیکنه ښوونیزه وای، نو بیــا یــې باک نه کاوه، ځکه چې د لوستونکو لپاره به ګټوره وای او د لیکنې تر څنګ بــه یې اصطلاحات هم یاد کړي وای. که سرلیک یو ځل بیا د مفهوم له مخې وکتل شي، نو ((مورنۍ مړینه)) پر ځای به دا ښه وای چــې ((د زېــږون پــر مهــال د میندو مړینې)) راغلې وای، ځکه دغه لیکنه هم له همدې موضوع څخه بحــث کوي. مورنۍ مړینه کېدلای شي چې د یوه چا لخوا داســې وویــل شــي چــې: ((مورنۍ مړینې یا د مور مړینې مې ډېر خفه کړم....))

ب- ژورنالیستیک ژانرونه او سکالوییز

(موضوعي) اړخ: هره چاپي رسنۍ او کتاب په ځانګړیو ځایونو کــې لیکلــړ یــا فهرست لري چې سالو مجله یې هم لري او د لیکلړ دنده دا ده چې لوستونکی په اسانۍ سره وکولای شي چې د خپلې خوښې لیکنې پیدا او په نښه کــړي. ((سالو)) ګل د خپلو سرلیکنو او مخونو د ښودلو تر څنګ ځېنې انځورونه هــم راوړي چې دا یې یو ښه کار کړی، ځکه چې د لوستونکو په زړه راښــکون کــې ښه کار ورکولی شي، خو لړه نیمګړتیا هم لري او هغه دا چې هره چاپي خپرونه د سر لیکنې تر څنګ یو ځانګړی نښان هم لري خو له بده مرغه چې سالو جان یې نه لري د اووم مخ لیکنه یې لکه د مخه چې یادونه وشوه پیــل یــې د یــوې مرکې د یوې پوښتنې ښه او مفهوم لري خو ځواب یې یو دی او ویلی شو چــې یوه نیمګړې او په نشت حساب مرکه یا لیکنه ده، ځکه چې د ځوابوونکي یــې دوه ځایه نوم راغلی دی خو.... همدارنګه د ((کونړونــو ولایــت د ښــځو چــارو ریاست د خپرونو د مدیریت لنډ ګزارش)) تر سرلیک لاندې په څوارلسم مــخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې د لیک په بڼه د مجلې دفتر ته یوه لیکنه را استولې چې تقریباً یوه راپور ته ورته شکل لري، کېدلای شول چې د همدې لیکنې له موادو یو ښه راپور جوړ شوی وای، خو لیکونکی یې توانېدلای نه دی چې دغسې یو کار سر ته ورسوي.

ج- د لیکنو لیکوال:

په سالو خان کې ځېنې لیکنې د لیکوالو نومونه نه لري چې دا یې یوه بله لویه نیمګړتیا ده، د بېلګې په توګه د مقام زن (۶مخ) پوهنیار شیلا بابری لطفاً... (۷مخ) لنډې کیسې ټول مضامین (۲۱مخ) د مور مقام (۲۶مخ) دونت (۲۷مخ) سپورت (۲۹مخ) ښځه ژاړي (۳۱ــ ۳۶ مخونه) مضامین او په نهه دېرشم مخ کې ټوکې دي چې هم یې لیکوال یا راټولوونکي یې معلوم نه دي همدارنګه په دې ګڼه کې داسې هم شوي چې د لیکوالو یا ځوابوونکو نومونه په انګریزۍ ژبه راغلي چې باید راغلي نه وای لکه په دولسم مخ کې Ahmad Gul Baidar چې تر څنګ یې دنده هم ښودل شوې ده او له اتم مخ څخه تر دولسم مخه پورې مضمون چې د یوې مرکې بڼه لري او لیکوال یې څرګند نه دی، خو په پای کې لیکل شوي چې: Dr: SHUGHLA SHINWARI RHO ښایي چې لیکواله یا یې ځوابوونکې واوسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شعرونه، انځورونه

زېرې مې دربانديې ذوقه ستا ارمان پوره شو
لاس ته مې ډېر ښکلي د شاداب شعرونه راغله
نه، نه داسې نه دي، نه دانه دي، نه دا هم نه دي
ټول ريدي ريدي ګلاب ګلاب شعرونه راغله

داسې شعرونه چې هم په کې خوند شته او هم رنګ. هم په کې مينه شته او هم په کې ننګ، هم په کې ځان يادوي او هم جانان. هم په کې کونډه شته دی هم يتيمان. هم بلې لمبې لري هم سکروټې او هم پټنګان او بيا دغه هر هر څه په داسې خوږه او شاعرانه ژبه ښکلي کوي، انځوروي، خوږوي او راټولوي چې هر لوستونکي ته په کې خپل خپل زړه خوروول او راټولول ښکاري لکه

نيمه شپه چې راخورا کړم، ستا خطونه تصويرونه
لکه کونډه ماښامي کې، يتيمان ځان ته راټول کړي
هغه لار کې شم بې خوده، چې پرې ستا د راتلو وخت شي
شاداب هسې د معيارو، ماشومان ځان ته راټول کړي

هوکې! په ريښتيا چې ښاغلي شفيق الله شاداب صيب په خپلو ښکلو شعرونو کې ډېر څه راټول کړي، خو دلته يې د خپل کلي کور ماشومان په داسې حالت کې راټول کړي، چې هغوی هېڅ نه پوهېږي. خو شاعر دغه د ماشومانو د راټولولو وسيله په خپل عملي ژوند کې داسې کارولې، چې هېڅوک پرې د ښکلو د راتلو په لار کې د ناستې انتقاد نه شي کولی. خو دلته شاعر بيا هم د پښتني دود او پت له مخې مجبور دی، چې د خپل اشنا د راتلو د انتظار خوږې شېبې د ماشومانو سره د لوبو په بهانه رالنډې کړي، تر څو چې اشنا يې راشي او د ديدن تنده يې ماته شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو اوس زه پوره باور لرم، چې د شاداب صیب د ناکامې مینــې پــه انځــوریزه شاعرۍ کې او شعرونه په ډېره مینه وړي او مینه کړي، ښکلي او بدرنګه ټــول په ځان راټول کړي او دا ځکه چې شاداب صیب د مینې جنازه د ارمان په اوږو د حشر مقبرې ته وړي او څوک، چې د مینې جنازه وړي، نو داسې مین به پیدا نه شي چې ورسره ملګري نه شي. وګورئ:

ورم یې د حشر مقبرې ته د ارمان په اوږو

ور لاندې وزمه د مینې جنازه اخلمه

تنکي او زلمي شاعر شاداب صیب په خپله ځوانه او لومړنۍ شاعرۍ کې داسې خواږه او پاسته ګډ کړي او راټول کړي، چې د بې مینو او بامینو ټولو خوښېږي. لکه:

ټینګه غاړه را چې ګوزاره وشي

ستا په تش لیدو مې څه کار نه کیږي

یه خپله شادابه نو زه څه وکړم

مړ شې لویه لار ده، دیدار نه کېږي

وګورئ! دلته شاعر په څومره خوږه ژبه او شاعرانه انداز کې د خپل اشــنا نــه د غاړې، غېږۍ کېدو غوښتنه کړې. او بیا یې هغه د ښځینه احساس بیان څــومره خوږ او عامیانه ځواب کړی، چې:

یه خپله شادابه نو زه څه وکړم -مړ شې لویه لار ده، دیدار نه کیږی

د ګران شفیق الله شاداب په انځوریزه شاعرۍ کې دغسې عامیانه، سیمه ییــز کلیوالي ((خو)) خواږه مفاهیم ډېر زیات دي او په ډېره خوږه شاعرانه ژبه یــې په داسې انداز کې انځور او تصویر کړي، چې ته به وای، بــس همدغــه شــېبه، شېبه کېدو ولا ده لکه:

یه د ګیلې نه دې قربان شمه خو څه وکړمه

پرون په تلو کې در کتلو ته راجوړه نه شوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

والله که ډېره د ارمان په لمبو وسومه خو

شادابه زه دې خپلولو ته راجوړه نه شوم

او يا دا چې:

ياره بس ورځ نيمه کې، شال غوړېدو والا دی

زړه ښکته بره نه کړې، سپرلی راتلو والا دی

د پاسه راوړه پې مه، وکړه لږ وار شادابه

زموږ تر منځه دېوال، بس غورځېدو والا دی

نو هغه د چا شاعر خبره چې:

يا خو به ماته ښايسته ښکارې

يا دې ثاني په دنيا نشته دی مېينه

خو بيا هم په رښتيا، چې د شاداب ((اشنا)) شعرونه ډېر خواږه او ډېر ښکلي دي او دا ځکه چې زموږ د ژوند له تجربو سره سمون لري. زموږ د ژوند انځور يې کښلی دی او زموږ د رنځ انځور يې انځور کړی دی. او چې داسې ده نو بيا خو هغه د ارواښاد الفت صيب خبرې دلته راوړل زروري ګڼم، چې وايي: ((د لوړ او عالي شعر د پېژندلو معيار بل شی نه دی، د ژوند سره ارطبات دی او تاسې په شعر او ادب کې هم يوازې بشر ولټوئ. چا چې د شعر او شاعر په باب ډېر فکر کړی او دواړه يې ډېر ښه پېژندلي دي هغوی دشعر په رښتني حقيقت پوه شوي دي . هغه وايي ډېر ښه شاعر هماغه دی، چې خپل ځان په خپل شعر کې ښيي. او موږ ګمان کوو، چې زموږ تصوير يې ايستلی دی. شاعر ځکه په موږ ګران دی، چې زموږ د زړه خبرې کوي او زموږ خاطرې رايادوي)) د ښاغلي شاداب د دې ځوانې لومړنۍ شاعرۍ په باب ډېرې خبرې کېدای شي، ځکه چې ځوانه ده، لومړنۍ ده او هېڅ يو لومړنی کار له نيمګړتياوو خالي نه وي، خو د شاداب ښه او غوره شعرونه دومره ډېر دي، چې د کمزوري شعر پيدا کول پکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ورکې شوې ستنې د پیدا کولو نه کم نه دي او بیا خو زه هم نــه شــم کــولای چې را پیدا یې کړم!؟

زه نو نوره خپله لیکنه د پای خوا ته راکاږم او د شاداب صیب د شعر او شاعرۍ د مینه والو لپاره مې همدومره ولیکل، چې مینــه وال یــې د لــومړنۍ شــعري ټولګې (ګل دی د ربدي) له چاپه خبر شي، چې دغه لومړنۍ شــعري ټولګــه د (۱۳۸۲ل) کال د کب د میاشتې په وروستۍ نېټه د (۸۱) غزلو او (۱۱) څلــوریزو په کډون د زرو ټوکو په شمېر له چاپه راوتلې. لومړنۍ پېل لیکنه پــرې نــامتو شاعر او لیکوال پیر ګوهر صیب کړې.

دویمه لیکنه پرې زلمي شاعر او لیکوال طاهر فرهاد صیب کــړې او وروســتنۍ لیکنه پرې (راځئ رښتیا به وایو) تر سرلیک لاندې د شاداب اشنا خپله ده. زه د ښاغلي شاداب په شعرونو نور څه لیکل نه غواړم. او دده د شعرونو د پېژندلو لپاره دده خپلې لیکنې پوره او کره ګڼم او هغه د نړۍ د ستر لیکوال شوپنهاور خبره چې (د هر لیکونکي انشا د هغه د فکر آیینه ده. که غــواړئ چــې د یــوه لیکونکي حقیقي ارزښت ځانته معلوم کړئ، دې ته مه کورئ چــې ده پــه څــه موضوع کې فکر کړی دی یا دده د فکــر محصــول څــه شــی دی. د مولــف او لیکونکي د مقام د پېژندلو لپاره همدغه کافي ده، چې مورږ پوه شــو ده څــه راز فکر کړی دی او د فکر کولو طرز یې څنګه دی.؟) او چې داســې ده نــو تاســې ښاغلي لوستونکي به هم هغه وخت شاداب ښه وپېژنئ، چې د هغــه لیکنــې او شعرونه په خپله ولولئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هر چا قضاوت د هغه د پوهې په اندازه وي

وايي چې: ((ادب د ښکلاييز او روحي لذت او تسکين تر څنګ د ټولنيزې او اخلاقي روزنې، اصلاح، د اذهانو د روښانولو او لارښوونې دنده لري . او اديب هغه څوک دی چې دی بيا هغه ليدلي اورېدلي د خپل تخيلي ځواک او قوت په ملګرتيا د الفاظو په جامه کې ټولنې او خلکو ته وړاندې کوي))
خو که د لوستو خلکو او ليکوالو راتېر شو نو په ولسونو کې عوام او نا زده کړي خلک هم د ادب په قدر و قيمت ډېر ښه پوهېږي، که څه هم چې دوی د دې کليمې د مانا او ارزښت په اړه په کتابونو کې يا له کوم بل چا څه نه وي زده کړي خو هر څوک چې د نورو په وړاندې يوه بې ادبه خبره يا کار وکړي نو دوی ورته بې ادبه وايي او په دې خبره ډېر ښه پوهېږي چې په ټولنيز ژوند کې ادب کولو، ادب زده کولو او مو ادبه اوسېدلو ته څومره اړتيا ده؟
دوی خپلو کشرخېلو ته تل د ادب خبره کوي او کله، کله خو بيا د دغه ارزښت د ساتلو او زده کولو لپاره د ماشومانو او ځوانانو په وړاندې د چوکې، لښتې او سوک څپېړې نه هم کار اخلي چې دا کار د ادب د زده کولو په موخه مور ته د پېړيو، پېړيو را پاتې دی، لکه منتبار صاحب چې وايي:

ځار قربان د خپل کاکا د ډب ادب شم

منتبار ته يې څه ښه ادب ښودلی

په ادب ناسته ولاړه، راشه درشه، راکړه ورکړه، ليکل لوستل، ويناوې او خبرې اترې کول او دغسې نور هر، هرڅه د ټولنيز ژوند تر ټولو مهمې او رينې خبرې دي چې لوستي خو څه کړې چې نالوستي يې هم په قدر و قيمت ډېر ښه قايل دي، خو افسوس لومړی زمونږ د هېواد پر بچيانو چې ډېر بې ذوقه، بې ادبه او بې احساسه خلک يې د زده کړو چارې په واک کې لري. او بيا پر هغه چا سل

(c) ketabton.com: The Digital Library

افسوسه ، چې د عاطفې، احساس او ترحم پر رڼو اوښکو وينځل شوې کليمې (ادب) او (ادبياتو) په مانا او ارزښت خپله هم نه پوهيږي او نورو ته يې هم د بې اهميتۍ او بې ګټې والي په اړه ناوړه تخريب او تبليغ کوي!!
زما دا ليکنه کلونه وړاندې هغه مهال چې زه نوی، نوی له پوهنځي فارغ او راوتلې وم زما د سترګو ليدلي حال دی! چې د پوهنې د رياستونو د يوه رياست په مقام کې د يوه نوي ګمارېدونکي ښوونکي سره د يو ريس د کړنو حال دی. زما د سترګو هغه ليدلی حال به تاسې ښاغليو لوستونکيو ته هسې سر سري او عادي خبرې ښکاري خو زما لپاره يو ډېر ژور درس او پند و چې تر مرګه به مې په ذهن کې د يوې بې خونده خاطرې په ډول پاتې وي. ريس د خپلو څو تنو کارکوونکو او د لېسو د ښوونکو سره په اداره کې ناست و يو چا د رياست د باندې د ولاړو راغلو خلکو له ډلې نه د پياده په لاس يو ليکل شوی کاغذ د ريس د هوکړې او څه ليکلو لپاره راولېږه ښاغلي ريس چې پر کاغذ د ليکل شوي متن څو کرښې ولوستې هماغه بابا ته يې وويل د دې کاغذ والا سړی را ننباسه، سړی راغی کېناست ريس بيا کاغذ ته خپلې سترګې د عينکو لاندې ور مخامخ کړې په پورو شونډو يې د غوښتنليک ټول متن ولوسته په سپين کاغذ د پوهنې رياست د مقام نه غوښتل شوي وو (زه... کال کې د کابل پوهنتون د ژبو او ادبياتو له پوهنځي د پښتو څانګې فارغ شوی يم له فراغت وروسته مې لومړی په کابل او بيا په... ولايت کې د ښوونکي دنده ترسره کړې وه، اوس يو ځل بيا ستاسې درانه مقام ته عارض شوی يم چې په همدې ولايت کې مې چېرته د ښوونکي په توګه وګمارۍ...) ريس له کاغذه سترګې پورته کړې او پخواني ښوونکي ته يې په ډېرې بې تفاوتۍ سره وويل: ښا! ته لېسانس يې! ادبيات دې لوستي... هې‌هې... ادبيات نو څه ته وايي؟ ادبيات څه شی دی!؟ څه ګټه لري...؟ ريس بيا د څه اخوا دېخوا کتلو وروسته مخامخ پخواني ښوونکي ته وکتل،... ښښنه غواړم ته خپه نه شې... او په خوا کې يې نور ناست

(c) ketabton.com: The Digital Library

کسان د خپلو خبرو مخاطب کړل او په یوه ساه یې ورته د (ادبیات څه ته وایي، ادبیات څه شی دی؟ ادبیات څه په درد خوري...!! یره که زما څوک مني نــو زه خو بالکل پشنهاد کوم چې دا د ادبیاتو پوهنځی دې بیخي وتــړل شـــي... هــر څوک چې ماته راځي او معلمي غواړي نو چې تپوس ترې کوې کــوم پــوهنځی دې لوستی ادبیات... ادبیات... ادبیات!!! یه خلکه ولې مو یو بــل پــوهنځی نــه لوسته؟ تاسې په ادبیاتو کې څه موندلي...؟ د لږې شېبې چوپتیا وروسته یې بیا سر راپورته کړ . تاسې
باور وکړئ چې د دې ابیاتو نه په تنګ راغلی یم) لږ ســاعت وړانــدې یــو بــل راغلی و هغه هم معلمي غوښته او ویل یې ادبیات مې لوستي خو لــه هــر څــه وړاندې راته لږ غوږ شه چې یو سعر درته وایم او بیا یې دومــره ډېــرې خبــرې کولې چې زړه مې ورسره په تنګ شو.
ما چې د پوهنې د ښاغلي ریس د یوه ښوونکي سره د کړنو دا حال ولیده او بیا مې دده د پوهې او قضاوت کچه د ادب او ادبیاتو په اړه ځان ته وتلله نو هغــه د حمید بابا وینا مې په ذهن کې په خپله ټوله معنا راویښه شوه چې:

زړه مې له غیرته په ګوګل دننه دود شي
ږمنځ چې دې بې فهمه وهي ګوتې په کاکل

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خپلواکۍ د اتل په نوم لېسه

هغوی چې بې احساسه دي، نه دې لولي! خو هغه چې هم احساس لري او هــم عاطفه، په دقت سره دې ولولي، او له لوستلو وروسته یې که نور څه په وس کې نه وو نو د دعا په نېت خو دې د زړه له تله یو سوی اسوېلی وباسي، ګوندې چې الله رب العزت ته همدغه اسوېلی د مظلوم د ښېرا په څېر مخــامخ د قبــول وړ وګرځي. او د ستر ملي قاید غازي امان الله خان په لېسه باندې غیبانه څه رحم وشي، او یا ورته د بې تفاوته او بې کفایته مسوولینو څه توجو را وګرځي. هسې خو د ننګرهار ولایت ګنې نورې لېسې هم په ورته بـدمرغۍ اختـه دي خــو دا لېسه ځکه د زیات ترحم او یاد وړ ده چې د هېواد د خپلواکۍ د اتل غازي امان الله خان نوم پرې پروت دی، خو د لېسې علمي، روزنیز، ښوونیز او پوهنیز حال او چاپیریال ته چې ګورم د نوموړي په نوم، شخصیت، شــان او شــوکت پــورې راته خندا کول او ملنډې وهل ښکاري.

کاش! چې پر دې لېسه د غازي امان الله خان نوم نه وای ایښودل شوای.

کاش! چې دغه لېسه د دې ولایت په یوه بله سیمه کې وای.

کاش! چې دغې لېسې ته دومره لویه بې اعتنایي نه وای شوې.

د دې لېسې د ستونزو په اړه خو بلا کیسې موجودې دي خو ډېره د شرم خبره یې دا ده چې که چېرته څوک کوم بهرنی ننګرهار ته راشي او پوښتنه وکــړي، چې د امان الله خان په نوم دلته کوم ښوونځی یا پوهنځی شــته؟ او لــه هــو د ځواب وروسته د لېسې چاپېریال، د ښوونکو ظاهري او معنوي حالت، مسلکي وړتیا او کاري تجربې د نړدې وګوري. د زده کوونکو روزنیزه کچــه او پــوهنیزه سویه له خوانه مشاهده کړي، یا د لېسې د مشرتابه وړتیا او ظاهري ټیپ و ټاپ وویني نو فکر به وکړي چې د دغه ستر شخصــیت پــه نــوم پــورې د معــارف

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسوولينو ملنډې وهلي او خنداوې يې ور پورې کړي. زما يو ملګری، چې په همدغه لېسه کې ښوونکی دی او د وطن پرستۍ احساس او عاطفه يې د زياتې ستاينې وړ دي، هر وخت راته په ډېر افسوس سره د نوموړې لېسې د ستونزو په اړه کيسه کوي. او هر ځلې همدا ټينګار وي چې د دې لېسې پر ستونزو خپلې رسنۍ ته يو تفصيلي رپوټ وليکم، زما د ملګري د خولې خبرې دي، چې وايي: ((زموږ د لېسې له ښوونکو نيولې بيا تر زده کوونکو او اداري مامورينو ټول يې بې سواده دي.)) بې سواد په دې مانا چې نه پوهه لري او نه درک، نه پخپله په څه پوهېږي، او نه د بل منې. د ټيټو ټولګيو زده کوونکي خو يې لا څه چې د نهم نه تر دولسم ټولګي پورې اکثره زده کوونکي يې په ساده ضرب او تقسيم نه پوهېږي. املا انشاء خو يې په نشت حساب ده. ملګری استاد مې په خپل سپېڅلي ((رب)) د الفاظو په شدت سره بيا، بيا قسم خوري او وايي په شپږم، اووم، اتم او نهمو ټولګيو کې ډېری زده کوونکي مطلق سواد نه لري. خو چا ته يې ووايو، څوک شته چې پوښتنه وکړي او تفتيش وکړي، چې تر دغه ځايه څنګه بې سواده کامياب شوي اوارسېدلي ياست؟ دی زياتوي: دلته اکثره زده کوونکي په تشو پارچو کاميابېږي، که څوک يې نه مني، د ټولو هغو زده کوونکو پارچې دې وکتل شي چې په حاضريو کې يې نومونه په وروستۍ ليکه کې دي. دلته د امتحان په صحنه کې نقل په ښکاره کېږي، ښوونکي پرې ستر ګې پټوي، هغوی فکر کوي، چې که ټول سپينې پارچې ورکړي، بيا د ښوونکو ورکړي درسونه د سوال لاندې راځي. زما د خپلو ستر ګو ليدلی حال دی ۱۳۸۹ل کال کې د دې لېسې د دولسم ټولګي د کلنۍ ازموينې د تاريخ امتحان و، چې ښوونکی يې د لېسې مدير په خپله و. د ازموينې په صحنه کې يې يو تن زده کوونکي ته وويل: هلکه! اخوا دېخوا مه ګوره، خپلې پارچې ته ګوره! هغه زده کوونکی سپک پاڅېد مدير ته يې پارچه په قهر وروغورځوله او ګواښ يې وکړ: زه هر هغه څوک نر ګڼم، چې ما ناکام

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي...!! بله ورځ د نهم ټولګي يو زده کوونکي د ښوونکي په دې خبره، چـې د يو بل سره خبرې مه کوئ، عين عمل تکرار کړ او د امتحــان لــه صــحنې د دې ګواښ په کولو سره ووت، چې زه به وګورم، ما څــوک ناکــاموي او څنګــه مــې ناکاموي؟ همدا شان يوه بله ورځ د يو بل ښوونکي د کېميا ازموينه وه، سوالونه زده کوونکو ته وويل شول، بيا يو شمېر پارچې د امتحان له صحنې ووتې، آخوا ته په زراعتي ځمکو کې د کتاب لــه مخــې حــل شــوې، بېرتــه راوړل شــوې ښوونکي ته ورکړل شوې، ټول ښوونکي او د پوهنې مديريت نه راغلی پــلاوی پرې هم خبر شو، خو هېچا، هېڅ ونه کړه او هر څــه پــه پټــه خولــه پــای تــه ورسېده. زما ملګری ښوونکی چې د نوم له اخيستو يې ډډه کوم مخکې ځي او وايي: دلته د لوړو ټولګيو اکثــره زده کــوونکي ((بدمعاشــان)) او د بدمعاشــۍ اکټونه کوي. يوه ورځ مې د ملګري معلم صيب نه پوښتنه وکړه: دې لېسه کــې ولې دومره ډېرې ستونزې دي؟ ځواب يې راکړ: دلته ښــوونکي، زده کــوونکي، مدير، اداري مامورين او حتا چپړاسيان هم ټول د يوې مخې د همدغې ســيمې (بهسودو) ولسوالۍ دي، دلته کليوالي مناسبات په نظر کې نيول کېږي، ټــو ل يو د بل خپل دي. بل علت دا دی، چې اداره ډېره کمــزورې او بــې کفايتــه ده، هېڅ ډول تدبير د چارو د ښه کولو لپاره نه شي نيــولی او نــه پــرې پــوهېږي. چاقوګان، چړې، بوکس پنجې، توپنچې او نور لېسې ته وړل راوړل عادي خبره ده. دلته مسايل دې حد ته رســېدلي چــې زده کــوونکي د ښــوونکو پــه اوړو لاسونه اړولي ټولګي ته ننوځي، بيا په ټولګي کې دننه په مبايلونو کې د خپلــو معشوقو سره د عشق او عشق بازۍ کيسې کــوي. دلتــه، چــې زده کــوونکي ښوونکو ته سلام ورکړي، ښوونکي ورته لاس په سينه څــو، څــو ځــل ښــکته پورته شي، وعليکم، وعليکم ورته وايي... ښه نو اوس تاسو ښاغلي ووايا ســت چې په دغسې يوه لېسه کې به زده کوونکي په کومه روحيه او انګېزه زده کړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي او ښوونکي به په کوم جرائت، کومه خوله او کوم وقار درس ورکړي. بیـا په څوک ناکام او یا مشروط شي.

د دې هرڅه لومړۍ پړه د دې لېسې د بې کفایته مدیر، بیا د ننګرهار د پـوهنې مدیریت، ورپسې د پوهنې ریاست او په ټوله کې د پوهنې وزارت پــه غــاړه لا څه چې پر اوړو ده. همدوی تر ټولو ستر مقصر بې کفایته او ملامته دي، ځکــه چې د هېواد د ځوان نسل پر وړاندې دومره بې تفاوتي او بې کفایتي پــه هــېڅ ډول او په هېڅ حالت کې د بخښلو او زغملو نه ده دا د خپل هېواد سره ســتره جفا ده، چې په ښوونیزو او روزنیزو ځایونو کې هــر څــه ســطحي او سرســري وګڼل شي او د خپلو جېبونو د ډکولو فکر پرې حاکم اوسي. خو دا خبره هم ښه په یاد ساتل په کار ده، چې الله (ج) هم خپل کار کوي او ډېر ژر بــه یــې پــرې چپه کړي. (انشاالله)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاشکې ځوان د پښتانه په ننګ کې مړ وای!

پښتانه وايي: ښه خلک په دنيا کې ډېر نه پاتې کېږي ، د ښو خلکو عمـر لنـډ وي.
په دې کې به د الله سبحانه و تعالی خپل غرض او راز وي، د ښو او نېکو انسانانو سره د نورو ډېرو ژوند ښه او سوکاله وي او د بدو هغو سره خپل خپلـوان څـه چې ان کلی کور او ټوله ټولنه په عذاب کې وي.
پر ښو انسانانو سترګې خوږېږي، مينه پرې مـاتېږي، حسـاب پـرې کېـږي، د مايوسه زړونو تسلی او ډاډ ځای هم دوی وي.
په ښو بدو کې مخ سترګې همدوی ته اوړي.
د نهيلي ژوند ډېری کسان خپلې هيلې په هغوی پورې تړي، د هغـوی د نېکـو اخلاقو او اعمالو نه متاثره کېږي، الهام ترې اخلي، د پند او عبرت زده کړه ترې کوي، خپلې کړنې او خپل ځان د هغوی سره پرتله کوي، سوچ کـوي، پر ېکـړه کوي، اراده او عمل ملګری کوي، پاڅېږي روانېږي، خپل پـه ټپـه ولاړ نهيلـی ژوند او فکر ته بدلون ورکوي، پر مخ ځي او په پای کې د يو سرلوړي او سوکاله ژوند څښتنېږي.
اروابناد احمد ضمير علمدوست صيب د همدغـه شـان الهـام اخيسـتونکو او ورکوونکو زلميو شخصيتونو له ډلې څخه و.
د هغه نېک اخلاق، راشه درشه، ناسته ولاړه او په دومره لږ عمر او تنکۍ ځوانۍ کې د ليکوالۍ، کمپوز او ډيزاين په چارو کې هاغومره لوړ اسـتعداد درلـودل د هغه يوه ځانګړې برتري او فوق العادګي وه، بيا دا ټول هغه څه وو چې ځوانـانو او مشرانو ته يې د هغه څخه د پند او نصيحت د زده کړې سرچينې بللی شو.
خو هغه د ستر خوشال بابا خبره ((کاشکې ځوان د پښتانه په ننـګ کـې مـړ وای!))

(c) ketabton.com: The Digital Library

هسې په نه بهانه رانه الله تعالی واخیست، د هېچا په خیال و فکر کې به کله دا نه وو راغلي ، چې ضمير دې هم په دومره تنکۍ ځوانۍ کې له دې ختينې نړۍ په دومره اسانۍ سترګې پټې کړي.

هغه مهال چې زه د ننګرهار د پوهنې مجلې مسوول مدير او له کونړه د غونچې مجلې د ليکنو راټولوونکی او خپروونکی وم دواړه مجلې بــه مــې د کمپــوز او ډيزاين لپاره هغه ته ورکولې، د هغه کمپوز به زما کار تر نيمايي زيات اساناوه.

هغه د ليکوالۍ په فن کې لوړه وړتيا او ځانګړی مهارت درلود.

زموږ ډېری ليکوال ليکنې کوي، شعرونه ليکي، نکلونــه راټولــوي خــو پښــتو ياګانې يې نه زده، په ګرامري آرونو او جوړښتونو نه پوهېږي د معاصرې معياري ليکنې او ليکدود سره اشنايي نه لري.

يو نيم خو په کې کله کله لا د نوم او جملې په پای کې د نارينه او ښځينه ټکي د سم کارولو توپير هم نه شي کولی.

الله رب العزت دې پر هغه د خپل شان مطابق ډېر ډېر ورحمېږي زموږ د ډېــرو ليکوالو د ليکنو نيمګړتياوې او کمزورۍ د هغه د کمپوز له برکته پټې او پــرده پوښې وې، حتی کله کله به يې د ليکوال د بې خونده ليکنې اوږد متن رالنډ او دومره خوږ کړ چې هغه به ورته د مننې په ويلو سره خپله هم هيښ پيښ پاتې شو. د ارواښاد د لوړ استعداد بله بېلګه دا وه، چې ډېر تېز کمپوز به يــې کــاوه خو د ډېر تېزوالي سره سره به بيا هم د ليکنې په ټول مخ کې غلطۍ له يوې يا دوو نه زياتېدې.

بل د هغه د شعر پېژندې او خوښوونې ذوق او سليقه ډېره لوړه وه که څه هم په خپله يې هېڅکله د شعر ليکنې شوق نه و کړی خو ښه او نا ښه شعر يــې ډېــر ښه پېژانده په يادو مجلو کې به يې کمزوري شعرونه زمــا لــه مشــورې پرتــه ايسته کول.

د ورځپاڼو مجلو او کتابونو په ډيزاين کې يې ډېر ښــکلی او بــې مثالــه ذوق او ستعداد درلود، چې ټول پښتانه ليکوال يې د دغه هنر شاهدان او خوښوونکي وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ماشومانو سره يې زياته مينه لرله، کله چې به څه خبره د ماشـومانو پـه اړه ياده شوه ضرور به يې د هغوی سره د خپلې مينې او زړه سوي يادونه هم کوله.
هغه به ويل کله چې په لارو کوڅو کې بې وزله خړ پړ ماشومان ووينم ډېر زيات پرې خپه کېږم، خو هغه ماشومان چې لږ پاک وي او تنکۍ تنکۍ خبرې کـوي ډېره مينه مې پرې ورځي... د ماشومانو سره د هغه مرحـوم د مينـې د زبـات لپاره د هغه په خپلو ګوتو ليکل شوې او تخليق شوې څو کرښې د دې ليکنې د ښې پای لپاره ليکم او کيسه کوم: يوه ورځ د ننګرهار د پوهنې مجلـې د يـوې ګڼې د کمپوز او ډيزاين روستۍ پاڼې ته راورسېدو، په وروستۍ پاڼه کې يو مـخ سپين پاتې شو، موږ دواړه ورته په سوچ کې شو چې په څه يې ډک کړو؟ ويـې ويل: غم مه کوه رغون صيب، دلته به زه داسې څه وليکم چې زما به پـرې زړه خوشاله شي او ستا به روح ارام شي.
زه اخوا دېخوا ناست وم او هغه په کمپيوټر کې څه ليکل، لږه شېبه وروسته يې وويل: راشه رغون صيب وګوره په هاغه خالي ځای کې مې څه وليکل... په هغه ځای کې د هغه د فکر او خيال، احساس او عاطفې د بيان څـو کرښـې داسـې کښل شوې وې ((ای نړيوالو! پرېږدۍ چې زمـوږ کوچنيـان هـم لکـه د نـورو کوچنيانو غوندې په خلاصه فضا کې زده کړې وکړي، په ښـوونځيو او جومـاتو رانده توغندي مه توغوئ، موږ ژمنه کوو، چې له دوی څخه تاسو ته هـېڅ ډول خطر نه پيدا کېږي.
ای هېوادوالو! پرېږدئ نور د ښوونځيو سوزول پرېږدئ، د ښوونکو وژل پرېږدئ او د زده کوونکو پر مخونو د تېزابو له پاشلو تېر شئ، په اخـرت کـې بـه هغـه عظيم الشان ذات ته چې ټول به ورته ټيټ سرونه ولاړ يو څه ځواب وايې؟))
اروا دې ښاده وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمن مې ډکه ده له کاڼو خو څوک نه پرې ولم په عادتونو کې دا يو عادت د غره لرمه

هوکې! دا لمن هم هماغسې يوه لمن ده چې توري، ټکي، کلمې، جملې او حتـا ټولې ليکنې يې د احساس، عاطفې، انساني زړه سوي او ترحم لپاره ډېر، ډېـر څه لري. دا لمن د لفظ او مانا لمن ده. په دې لمن کې به د فکـر، خيـال، مانـا، احساس، عاطفې او ترحم خواږه سره راټولېږي او خپرېږي.

دا لمن د (ل م ن) له ټکو جوړه هماغه مادي او معنوي لمن ده چې هــم د يــو ستر افغاني کلتور د فولکلوريکو کيسو ګڼې انګېرنې پېړۍ، پېړۍ تر شا لري او هم يې عيني او ذهني انځور د ښايست او ښکلا له مخې ډېرې ماناوې ښــندي.

په دې لمن کې لومړني راټول شوي خواږه د همدې کال د تلې د مياشــتې پــه لومړۍ ګڼه کې پاخه، خپاره او خواږه شول.

د لمن خپرېدل په افغاني ادب کې د ټولو فرهنګيانو او فرهنګپالو لپاره د يــوې بلې بريا زيرى دى هيله ده چې دا لمن د افغاني ولس لپاره په خپله جوله کــې ډېر داسې څه راټول او خپاره کړي چې هم نوي، هم خــواږه او هــم د ليکنــې انشاء له مخې په درنو کاڼو تلل شوي وي.

دا چې هر لومړنى کار خامخا څه نا څه نيمګړتياوې او تېروتنې لري نـو د لمــن لومړنۍ ګڼې هم يو شمېر غلطۍ لرلې، چې په لمن کې د راټولو شويو ليکنــو د تللو په تول او وزن کې يې د لمنې د ښکلا او مانا رنګ ته لږ وزيات زيان اړولی و.

هيله ده چې د لمن د ښاغلو چلوونکو ورته پام شوی وي او د بيا لپاره تکرار نه شي د لمن په اړه زما د دې څو کرښو ليکلو موخه دا ده چــې لــه يــوې خوانــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلمن د چلوونکو د کار ستاینه وکړم او د بل پلوه افغان فرهنگیانو ته د لمــن د معنوي ارزښت په اړه څو ټکي ورزيات کړم، نه د لمنې نيمګړتيــاوې او غلطــۍ ليکل او په ګوته کول.

زه نور ډېر څه نه وايم يواځې خپلــو دواړو خــوږو دوســتانو حقمــل صــيب او شينواري صيب ته چې د لمن د خپراوي په کار کې په يواځې ځان هم مادي او هم مانوي قرباني ورکوي، دومره وايم چې په لمن کې د راټولو شــويو خــوږو د خپراوي پر مهال د بيا لپاره تر وسه، وسه هڅه وکړي، چې چاپېدونکې ليکنــې بيا، بيا له سره وګوري او د ممکنه تېروتنو مخه ونيسي. په دې کار ســره بــه دا ښاغلي دوه ګټې وکړي، يو دا چې لمن به يې تل د ګلونو او ګلغوټيو مالامال وي او بل به يې يوه له تېروتنو پاکه سوچه، معياري په تول پوره او کره لمــن لرلــې وي او هم به يې د لوستونکيو دا نيوکه تمبولې وي چې :

(ګلو کې دې شپه وه، تا تشه لمن راوړه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کونړ ځنګلونو ربېل او مخنيوی

الهي قانون داسې دی، چې چرګه به هګۍ اچوي له هګۍ نه به بچی پيدا کېږي، هغه به غټېږي، نورې هګۍ به اچوي او بچي به راوباسي. بيا به زړېږي، مري بـه او له منځه به ځي. خو دا قانون او الهي نظام به هم داسې روان وي او تر قيامته به چلېږي خو د الله تعالی رب العزت يو بل بشپړ ځواک او کامل قـدرت دا دی، چې کله يې اراده وشي، نو کن فيکون ذات دی، چې ووايي، وشه، وشي او چــې مه شه نو بيا نېست او هېڅ شي.دغسې ډېرې کړنې يــې چــې الله رب العـزت فرمايي ((ما د انسان رزق د ده له پيدايښت څخه زرګونه، کلونه پخوا پيدا کړی دی)) موږ وليدل او وينو چې د انسان د پيدايښت او لګښت لپـاره الله تعـالی (ج) ډېر داسې څه پيدا کړي چې د انسان او هر ژوندي موجــود د پيدايښــت نه، به څومره کلونه پخوا پيدا شوي وي، لکه اسمان، ځمکه او بيا په اســمان او ځمکه کې هوا، اوبه او نور هغه څه دي، چې د هېڅ ژونــدي موجــود ژونـد لـه هغوی پرته ناشونی دی او په همدې ترتيب د ځمکې پر مخ شين بوټي د انسان د ژوند او روح سره تړلی دی، خو ځېنې ونې او بــوټي يــې بيــا زمــوږ د هغــې لومړنۍ وينا پر بنسټ، چې خدای (ج) فرمايي: ((ما زرګونــه کلونــه مخکــې د انسان له پيدايښت نه د هغه رزق پيدا کــړی دی.))نــو د الله (ج) د رزق د بــې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمېره ښېلګو ښخه یو هم همدا ځنګلي ونې دي، چې د هر هېــواد، د ښــکلا او ښایست سره، سره د هغه ملک ملي پانګه او ملي شتمني جوړي، چــې خــدای (ج) دغه ښکلا، ښایست او شتمني موږ ته هم راکړې وه، خو دا چــې چــا رانــه لوټ کړه، چا په چا خرڅه کړه او اوس هم د دې ملي پانګې سره چــې څــومره خیانت روان دی، پر دې موږ او تاسې ډېر ښه پوهېږو او دلته په دې اړه د ډېرو زیاتو خبرو او تبصرو نه تېرېږو او دې ته راځو چې اوس څنګه؟ څه وخــت او د کومو امکاناتو په مرسته نوره زموږ د دې ملي شتمنۍ د لو ټلو مخه ونیول شي، خو اصل خبره دا ده چې څوک یې مخه ونیسي؟ څنګه یې ونیسي، او کله یــې ونیسي؟ ځواب روښانه دی، همدا اوس همدغــه نــن د کــونړ دبیــا رغــوونې د لومړنیو کارونو له جملې څخه لومړنی کار باید د ځنګلونو د ربېلــو د مخنیــوي لارې، چارې ولټول شي. او په دې سوچ او فکر وشي، چې څنګه د افغان ولــس د ژوند د ښکلاوو دغه لویه سرمایه نوره دغسې لوټ تالا نــه شــي. خــو دغــه ښاغلي به څوک وي؟ دغه کار نه زما له وسه پوره دی او نه د بل کوم کــارګر او بزګر له وسه. دا دهغه چا کار دی چې د دې وطن د هرې ملي شتمنۍ د ساتنې مسولیت او صلاحیت لري. د هېواد له ټولواک څخه نیولې بیا تــر واړه مــاموره پورې د خپل ایماني، افغاني او وجداني احساس او همدردۍ له مخــې د خپلــو شخصي ګټو نه په تېرېدنې سره او په عام ډول د کونړ ولایــت ټــول هېواپــال خلک، چې د خپلې دغــې قیمتــي ســرمایې ســره د زړه لــه کــومې مینــه او خواخوږي لري، خپل لاسونه او غړونه سره یو کــړي او پــه خپــل ټــول زور او ځواک سره له هرې لارې چارې، چې کیږي د ځنګلونو ربېل او وهل وغندي او په ربېونکو او وړونکو یې لعنت ووایي، خو په خاص او ځانګړي ډول زموږ هیلــه د کونړ ولایت د مقام له ټولو مشرانو څخه ده، چې خپل ټــول ذهنــي او ځــاني

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواک او صلاحیت په کار واچوي او خپله هېوادنۍ مینه په زبات ورسوي او د دې ولایت د ځنګلونو د ړېبلو په مخنیوي کې خپله کارنده ونډه په نظر او عمل دواړو کې پلې کړي. خو دا هله کېدای شي، چې د سیمې په اړوندو ځایونو کې سیمه ییز دفترونه جوړ شي، امنیتي پوستې ځای پر ځای شي کار د کار خلکو ته وسپارل شي او وروسته یې پلټنه او څارنه وشي او په دې ترتیب سره د هر ړېبونکي، اخیستونکي او وړونکي لپاره د قانون سره سم د یو خاص فرمان له مخې جزا او سزا وټاکل شي او بیا د دغې سزا او جزا په ورکړه کې هېڅ ډول سپارښت، ضمانت او مصلحت ونه منل شي د افغان ولس د هغې نېکمرغې ورځې په هیله چې قانون او عدالت په کې په خپله ټوله مانا واکمن وي او غدار په دار وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوی کال له نویو هیلو سره

هر شی چې نوی، نوی راپیدا یا راشي، هغه ته خلک نوی وايي. یا یې د نوي په نامه یادوي لکه د زمانې په حساب نوې ورځ، نوې میاشت، نوی کال، نوی ژوند او نوی کار چې دې هر نوي شي ته انسان په طبیعي ډول لږ و ډېر نوی، نوی خوشالیږي. خو د ماشومانو فطرت داسې دی چې وړو، وړو نویو شیانو ته هم ډېر خوشالیږي. د دوی لپاره په ریښتیا چې هر نوی شی نوی وي. ځکه چې د لومړي ځل لپاره یې ویني او پېژني. دوی د دغه یا هغه شي په مادي او معنوي ارزښت ښه نه پوهېږي. خو هر نوی شی ډېر خوښوي او زیات ورته خوشالیږي. موږ د هغوی په شان نه یو، موږ ته ډېر نوي هم زاړه ښکاري او هېڅ خوشالي نه شي راکولی. موږ ورته ځکه ډېر نه خوشالیږو چې راته بیا، بیا تکرار یږي. که څه هم چې په نوي رنګ وي خو بیا هم تکراري وي. موږ د ماشومانو په پرتله ((زوړ او نوی)) ښه پېژنو. او په دې هم ښه پوهېږو چې دغه ښار نوی او هغه زوړ دی. دا ودانۍ زړه او دا بله نوې ده. خو د زمانې په زړښت او ځوانۍ کې لکه چې تېروتلي غوندي یو. موږ د زمانې پیل ته نږدې وختونه زړه زمانه بولو او د زمانې وروستیو پېړیو ته نوی عصر او نوې زمانه وایو. نوی کال هم په دغه حساب بنا دی. د اتیا کالو بوډا خپل وروستی کال نوی ګڼي او د خپل ماشومتوب زمانه ورته زړه معلومیږي. هر کال چې نوی کېږي له ځان سره څه نوي شیان راوړي ځکه یې نوی ګڼو.

له نوي کال سره نوي خیالونه، نوي فکرونه او نوي کارونه ملګري وي. موږ هیله لرو چې نوی کال په ډېرو نوو جامو کې ووینو او ډېر نوي شیان ورسره وي. خو موږ په دې باید هم پوه شو چې نوی کال له موږ نه څه غواړي او په خپله څه کوي؟ نوی کال سمدلاسه د ورځو په اوږدولو او د شپو په لنډولو پیل کوي. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوبونو وخت کموي او د بيداري هغه د کار او فعاليت لپاره زياتوي. د تيــارې او تورتم عمر لنډ وي او د رڼا هغه اوږدوي. که موږ د نوي کال په رمز او اشاره پــوه شو نو د پسرلي د بارانونو بر ښناګانې همدغه مطلب ته اشاره کوي. که مــوږ د نوي کال په رمز او اشاره پوه شو نو د پسرلي د بــارانونو بر ښنــاګانې همدغــه مطلب ته اشاره کوي. چې د نوي ژوند اساس په برق او بر ښنــا کــې ايښــودل شوی دی او هغه زمانه تېره شوې چې د حيات اوبه، به په تورتم کې وې او ژوند به په تيارو کې و. د نوي کال لومړی درس همدغه دی او ساړه زړونــه يــې نــه خوښېږي. راشئ چې د زمانې په تقاضا ځان پوه کړو او پروي يې وکــړو. زمــوږ ۱۳۸۸ لمريز نوی کال همدغسې يو کال دی. دې کال ته موږ لويان له ماشومانو ډېر خوشالېږو. دا په دې چې موږ ورســره زمــوږ او زمــوږ د ماشــومانو د ښــې راتلونکې لپاره ډېر امېدونه تړلي دي. موږ دا نوی کال په خپل هېواد کې د يوې ښې راتلونکې لپاره د لويو بريو نوی زېری ګڼو او هيله لــرو چــې زمــوږ هيلــې دومره خوږې او په زړه پورې شي چې له دعاګانو او غوښتنو مو ور اخــوا وي او بر عکس راونه خېژي. ځکه موږ په ژوند کې داسې تجربې هم لرلي چې يو کــار ته به ډېر خوشاله وو او بلا امېدونه به مو ورسره شېبه په شېبه تړل. خو پايلــه به يې بيا داسې راوخته چې له بدو به بده وه. او يا به داسې وو چــې د يــو کــار پايلې به راته ظاهراً ډېرې بدې ښکارېدې او ښه پوره به ورته په اندېښنه کــې وو خو نتېجه به يې زموږ له تشويشونو خلاف ښه راووتله نو اوس هم مــوږ نــه پوهېږو چې څه به کېږي، خو بيا هم د يوه ښه کــال پــه هيلــه يــې د راتلــو او تېرېدو انتظار لرو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو ... ډوډۍ، ډوډۍ!!!

((غلې دي امبارونه،امبارونه په دې ښار کې
اسمان ته رسېدلي محلونه په دې ښار کې
شیندلی شي! جوړ ېږي دولتونه په دې ښار کې
خرڅېږي په پیسو محبتونه په دې ښار کې
خو بیا هم چغې اورم چې ډوډۍ ډوډۍ
هو! همداسې ده، همداسې، خو څه وکړو؟! او دا هم منم چې ((په جنتي خاوره نهر ګرځمه)) او یا:

((داستا رضا زما رضا ده ربه!
کاني هم نس پورې تړلی شمه
چې بل ښامار په خزانو ووینم
اخر انسان یم خنګه غلی شمه))

په دې ټول پوهېږو چې د هر ژوندي یا ساکښ موجود د ژوند د پایښت لپاره الله رب العزت تر ټولو لومړنی نعمت (هوا) پیدا کړې ده، تر هغې وروسته یا دویم یې د (اوبو نعمت) او بیا نور خوراکي شیان دي چې (ډوډۍ) یې په سر کې شمېرلی شو.
او دا ځکه چې ډوډۍ هغه ستر نعمت دی چې، د انساني ژوند د بقا او پایښت لپاره د نورو ټولو خوراکي څیزونو څخه یوه خاصه او ځانګړې برتري، خوږښت، مړښت، او تلپاتې خوند لري او هغه په دې، چې که بل هر شی درې څلور وخته سر په سر وخوړل شي نو، نور ترې زړه سړ ېږي یا مړ ېږي، خو په ډوډۍ کې (که هغه غلمینه،بتینه(روټه) او که جوارینه (سوکړک) وي الله تعالی پکې داسې یو تلپاتې خوند او حکمت ایښی دی چې که ټول عمر وچه او بې ننګولي هم وخوړل شي، د بنده زړه ترې نه تور ېږي. خو افسوس او بیا هم افسوس چې نن سبا زموږ په هېواد کې د دغه ستر نعمت پیدایښت، د ډېرو ستونزو سره تړلی دی. زموږ په ملیونونو هېوادوالو ته لمده څه چې، وچه، سپوره ډوډۍ یو وخت

(c) ketabton.com: The Digital Library

په نیمه ګېډه هم نه رسېږي. خو هغه ښاغلي چې زمــوږ د ژونــد د هوســاینې واګې لري لا هغه یوه زمانه وړاندې د چا (حاتم عطایي!!) خبره اوس هم کــوي (چې ولې کلچې نه خوري، که ډوډۍ نه شته!!؟)

ښاغلو بې وسو او غربت ځپلو هېوادوالو! دا چې دا مهال د ټولو خوراکي توکیو اخیستل زموږ ستاسې له وسه وتلي دي او د نرخونو راښکته کــول یــې هــم د خوارو لاسونو کار نه دی په دې ټول پوهېږو او دلتــه پــرې لــه ډېــرو بحثونــو تېر یږو، هوښیاران په نیمه پوهېږي. یوازې د خپله اړخه به همدومره هغه د چا بزرګ خبره وکړو چې:

(د شاهانو ورکړه لال او جواهر وي
د ادب د خاوندانو د زړه وینې)

زموږ د قلم د خاوندانو همدغه خبرې دي چې ومو کړې، هغه څــوک چــې پــه هېواد کې د قحطۍ او قیمتۍ د کنترول او مخنیوي پوره پوره پازوالي لري کــه په سرونو کې ماغزه او په بدن کې زړه، ضمیر او وجدان لري نو په نیمه به پــوه شوی وي، نور نو زموږ ستاسې له وسه څه کېدای شي؟ یوازې یوه اسره لــرو او هغه د الله رب العزت غیبي خزانو ته سترګې نیول او هیلــه ســاتل دي او هغــه چاته د زړه له تله ښېرې کول دي چې د دې غریب ولس د غربت او کړاوونو غم ورسره نه شته او په خپله لکه د خیګانو پړسېدلي دي خو یو هم ونه چاوده.

خدای (ج) دې په خپل غضب او پرغځ سره وچوي چې زمــوږ لــه ســرونو یــې سیوري کم شي او چرته ایماندارو ته مو د چارو واګې په لاس ورشي. او پای په دې دعا چې:

خدایه رسوا او شرمینده یې لرې
څوک چې زموږ واګې په لاس کې لري

(c) ketabton.com: The Digital Library

اصیل افغان ته یوه کتنه

د شعر او ادب خوږو مینه والو او درنو شاعرانو! د خوځښت مجلې پــه دې ګڼــه کې دا دی د یو بل شاعر یاد تازه کوو او ګورو چې دا ځـل زمـوږ دغـه شــاعر څرنګه ګلان کرلي دي دغه شاعر فولاد مشــوانی دی او شــعري ټولګــه یــې د (اصیل افغان) په نوم په (۱۷۶) مخونو کې د (۹۲) شعرونو او نظمونــو پــه لرلــو سره د زرو ټوکو په شمېر په (۱۳۸۱ل) کال کې له چاپه راوتې. ما دغه کتاب لــه سریزو نیولی بیا تر پایه لوستی. پر دغه کتابګوټي اصیل افغان باندې لــومړی د هېواد ستر لیکوال، نامتو شاعر او څېړونکي حبیب الله رفیع صیب څو کرښې د لارښوونې په توګه لیکلي او بیا پرې د سعادت مشوانې په نــوم یــو بــل چــا د ستاینو او صفتونو ډکه لیکنه کړې. پر دغو دوو لیکنو کې، چې رفیــع صــیب او سعادت د کتاب په لومړنیو پاڼو کښلي، رفیع صیب ورتــه خپلــه لارښــوونکې مشوره داسې ورکړې: (فولاد صاحب ته زما توصیه دا ده، چې خپل کتــاب تــر چاپېدو وړاندې پر یوه داسې شاعر وګوري، چې فني او تخنیکي ګډوډۍ یې له منځه یوسي او هم یې د موضوعاتو پر سنجیدګۍ او درنښــت لــه ســره غــور وکړي...) خو له بده مرغه، چې د اصیل افغان شعرونه (!) لکه څنګه چــې وو او دي هماغسې یې په منډه، منډه تر چــاپ ځــای پــورې ورځغلــولي دي او لــه نیمګړتیاوو سره، سره یې ورپسې پیسې هم له جېبــه ورکــړي دي، خــو چــې کتاب زر چاپ شي او د سولې یا نوبل جایزه یې له لاسه ونــه وځــي!! ســعادت پرې بیا داسې ګلان شیندي او لیکي: (د ښاغلي فــولاد صــیب شــاعري ډېــره ساده او زړه راښکونکې ده نو په کار ده، چې د دې لومړي شعري غونــډ اصــیل افغان قدر وکړو، ویې لولو او د ده غوندې زلمي ادیبــان او شــاعران او پــه ادب مینان هم د پښتو ژبې او هېواد د خدمت لپاره وهڅوو...) خو د دغــې کتــاب د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولو ليکنو او شعرونو له لوستلو وروسته ما هم د خپلې ژبې، ادب او هغې تــه د ښه نه لا ښه شعر د وړاندې کولو په هيله پر دغه کتــاب ګــوتې ځــو کرښــې د اصيل افغان د کتاب نه د ژونديو بېلګو په راوړلو او د نړيوالــو ليکوالــو او کــره کتونکيود پخو خبرو په وړاندې کولو سره، چې له هرې وينا او بېلګې وروســته به پرېکړه لوستونکي پخپله کوي، خو مخکې له دې چــې پــه ژونــديو بېلګــو وغږېږو، د نړۍ د نامتو ليکوال (جانسون) دا خبره راوړم، چې وايي: (د ليکــوال دنده په پرله پسې توګه دا ده، چې نړۍ لکه څنګه چې ده له هغې نه ښــه او لا ښه کړي. دا د ليکوال يا شاعر وظيفه ده، خو په همدغه لړ کې د منتقعد وظيفه له هغه نه هم درنه ده، هغه يې بايد د بې لاريو نه وساتي او په مجمــوع کــې د يوې ادبي څانګې روان بهير له دغسې بې لاريو څخه وژغوري او کره يې کړي. دا هم د نقاد کار دی، چې شاعر خپلو نيمګړتياوو ته متوجــه کــړي.) نــو اوس ګورو چې زموږ د روان ځوان ادبي، شعري بهير نوښتګر (!) شاعر خپل شــعر د هنريت او تخييل کومې پوړۍ ته پورته کړی دی:

ګل کې چې کمال و په بل هېڅ شي کې به نه و
ګل چې به يې واخيست له هر څه نه به پرې تېر و
مينه په روپو شوه ځکه ورک په کې خوندونه شو
خدايږو د ګل مينه د روپو نه ډېره ډېر و

او يا دا چې:

هلته لېوني هم احترام کوي د مينې
مينه ځي په مينه خپل اشنا سره ګلابي
د مينې نسل سوزي د زلمونو په بټۍ کې
ځکه وينې مې بهېږي د ژړا سره ګلابي

دلته پرېکړه او قضاوت بيا هم په لوستونکي کوو او زه پرې ځکه څه نه لــيکم، چې بيا ځېنې دوستان دا خبره کوي، چې ته شاعر ببخي رخصتوې او قلم ترې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخلي، خو له هغه دوستانو نه د دغو راوړل شویو بېلګو مانا نغده غواړم. او اوس دې بېلګو ته تم کېږو:

په ځاله د ټپوس کې ایرکندېښن باندې څه؟
زه خو د بازانو یخو غرونو کې اوسېږم
هسې کوډې مه کوه رقیبه بې اثره دي
تل به د لیلا سره مینې زړونو کې اوسېږم

ښه! اوس نو بیا تاسې ښاغلي لوستونکي وواياست چې شعر دې ته وايي؟ او یا شعر دغسې وي؟ او بیا دغه ټولې بې وزنه کربښې څه مانا لري؟ دلته شاعر څه غواړي، چې بیان یې کړي، کومه نوې پېښه، نوې خبره او نوی پیغام د ژور عاطفي احساس په لړلو سره بیان شوی دی او که داسې وې چې:

که په میوند کې شهید نه شوې
د یار لپاره درمسال جارو کومه

نو بیا خو هغه زما د استاد خبره دغسې شعرونه باید نقد شي، وغندل شي او باید چې رد شي او که څوک خپه کېږي یا خوشالېږي نقاد باید خپل کار بشپړ کړي. په هر نوم او په هره لاره چې کېږي ښو ته ښه او بدو ته بد وویل شي، خو اوس زما هغه استاد نشته، چې ترې وپوښتم استاده که ښه په کې له سره نه وي، نو بیا به څه کړو!!؟

منم منم چې ښه انسان دی بابا
واقعي د سولې قهرمان دی بابا

او دغسې پهلوان دی بابا، ډېر وران دی بابا، اسمان دی بابا... خو هېڅ مانا او مفهوم ترې نه څرګندېږي، کوم بابا، چېرته بابا، د چا بابا، په څه بابا او ولې بابا!!؟

خو یواځې او یواځې د بابا نادره قافیه موندل شوې او شروع پرې شوې ده. یا دا:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جنګ او د جګړو راپارونې چې کوي څوک
راشئ چې په داسې افتونو ناغه کېږدو

او همدغسې يې ورپسې اوږده کړې، چې د مولیانو په اختلافونـو او حسـدونو ناغه کېږدو او راځئ، چې د مولیانو په ګوندونو ناغه کېږدو.

له دې سره، سره چې هېڅ نوښت او خوځښت نه لري د شعر او نظم د سـېلابي سیستم څخه هم پاک دی او وزن، چې د شعر اساسي رکن دی هغه يې هم پـه کونړي سیند لاهو کړی دی خو د خپلې ټولنې د اسلامي سپېڅلو ارزښـتونو او نورمونو سره يې هم ډېر بې ځایه او سطحي چلند کړی دی، چې دغسې کړنـو او دغسې پېښو خو زموږ ملت او هېواد دې حالت ته رارسولی دی. بله بېلګه:

د وحشت شورا وحشت په اور کې وسو
انسانیت ته عدالت کې شورا راغله

د غزل له ډېرو ځانګړتیاوو څخه یوه يې دا ده چې هر بیت يې ځانته خپلواکـه مانا لري خو دلته د بیت د مانا د خپلواکۍ خبره لا څه کړئ، کومه شورا؟ د څـه شي شورا؟ کله، چېرته، څنګه، او د کوم مفهوم او مقصد لپاره شورا!!؟

او بیا خو په شعر او شاعرۍ کې ډېره د پام وړ او ضروري خبره دا ده چې بایـد په شعر کې یوه نوې خبره په رښتیني مانا سره باید نوې وي او دغه نوښت باید د شعر په رګ، رګ کې ولیدل شي. او که لـه دغـه عنصـر شـتوالی لـه یـاده وویستل شي نو هغه شعر به څو تورې شوې کرښې وي کاغذ به پرې تور شوی وي او د اور بدونکي او لوستونکي وخت به پرې ضایع شوی وي، خو شعر به نـه وي او له هنري ارزښته به خالي وي، نو دغې وینا ته په پام سره زموږ د نظـر وړ شاعر او د هغه د شعرونو څو بېلګـې تاسـې درنـو لوسـتونکو ولوسـتې. اوس قضاوت او پرېکړه هم پر تاسو او په پای کې څو نورې وروستۍ بېلګې چې:

چېرته چې افغان دی اورونو ته وردانګي
له سره ماله تېر دی سنګرونو ته وردانګي

(c) ketabton.com: The Digital Library

يا:

ځوانان د يو بل سره جنګونه کې لېږده
موليان حرام مال ته اتڼونه کې لېږده

او دا هم:

نن چې نه يو کېږي اى افغانه بيا په کې پر ېوزه
جوړه ډيسکوټيکه کړه ګډېږه بيا په کې پر ېوزه

اوس زموږ د ليکنې په وروستۍ نمايي کې ټوله پر ېکړه تاسې درنو لوستونکو ته پر ېږدم. زه يواځې دومره وايم، چې تشې خبرې شعر نه دی، شعر بايد يو نـــوی ټکی او د بيان نوی ډول ولري. شاعر بايد خپل شعر ته د واعــظ د خبـــرو يـــا د ناصح د پند رنګ ور نه کړي، هغه بايد په شعر کې د ټولنې ژورو نيمګړتياوو ته له يوه داسې ژور عاطفي احساس او مانا له مخې وګوري، چې پرته له ده پـــرې عادي خلک پوه نه شي. خو څرنګه چې هره ليکنـــه د يـــو خـــاص او ځـــانګړي مقصد لپاره وي او بايد، چې د ټولنې څخه يوه داسې نښه ښېله کړی شـــي چـــې سبب يې څرګند وي، نو زموږ د دې ليکنې د پام وړ ټکي هم دا دي، چې زمـــوږ ډېر شاعران، چې وروسته به يې په نورو ليکنو کې که خدای کول رامخکې کړم او د زړه خواله به ورسره وکړو.

وايې، چې خپله ژبه له هغه شکل څخه، چې وه په پراخه، پاکه او دقيقه توګـــه راتلونکيو ته سپارل دا دي د شاعر په عنوان د شاعر ستر او ممکن برياليتوب، نو همدې پخې خبرې ته په پام سره ګورو، چې د (اصيل افغان) ليکوال خپلـــې ژبې او خپل ادب ته دلغاتو په برخه څنګه او څومره خدمت کړی؟..

حسد، پالتې، قبرستان، مردان، معاشره، ليډر، ثروت، تفريح ګاه،کلچر، ثقافت، ګفتار، فروش، بدمعاش، الکشن، پرسان، لېبـــارټري، مـــاډرن، نـــاترس، ګفـــتن، استقرار، افتتاح، ګوياند، ارتال او دغسې په خرورونومونې چې موږ ترې دلتـــه د ښېلګې لپاره دغه دانې رابېلې کړي وی او دا چې موټې د خروار ښېلګه وي، نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمونږ دا ليکنه هم له خرورونو يو څو دانـــې رابېلـــې شـــوي او د پښـــتو شـــعر او شاعرۍ سره دخپلې اورنۍ مينې له مخې مې دا ليکنه وکړه اونوره يې رالنـــډه وم هيله ده چې دکتاب مالک ترې څه اخيستې وي په ځانګړې ډول د ځـــوان اوسني هنري شعر سره د اورنۍ مينې او د خپلې ژبـــې او ادب ســـره د زړه لـــه کومې د څرګندونې وکړې. هيله ده، چې د تولو زلميو شاعرانو لباره به يو څـــه ناڅه خواړه ترخه له ځانه سره ولري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنکۍ لښتې، تنکي لاسونه

دا څومه ورځ وه چې زمان او ټولګیوال یې د حساب د پاړۍ د نـه زده کـړې پر سر وهل کېدل، نن یې بیا لومړنۍ درسي ساعت حساب و. ټول په دې وېـره کې وو، چې بیا به یې د ((حساب)) ښوونکۍ وهي، بیا به یې لاسونه په وهلـو، وهلو سره کبړي. دوی ټول لا په دغو ویرووونکو اندېښنـو کـې ډوب وو، چـې ښوونکۍ ټولګي ته رننوت. ټول زده کوونکي چوپ شول غلي، غلي کېناسـتل، چا سون نه کاوه. د هر (یو په زړه د غم قولبې ګډې وې!!) دا سې غلي وو چـې تا به ویل، ساګانې نه لري ټولو ښوونکي ته رډ، رډ کتل، هېڅا څه خبره نه شوه کولی، ښوونکي هم ټول له سترګو تېر کړه، ټولو ته یې ښه په ځیر، ځیر وکتل. بیا یې د ټولګي خاموشي ماته کړه: هلکانو! څنګـه داسـې (دم) کـړي ناسـت یاست!؟ دوی ټول غلي وو هېڅا څه نه ویل، هېڅا خبرې نه کـولې، د حسـاب ښوونکي (دستي ګل) چې ټیټ ونۍ او ډبل سړی و، هر وخت به یې تنده تروه، وه، هر وخت به ((هسې خوشې چټې)) په قار و. هر ورځ وهـل ډبـول د ده یـو ځانګړی عادت ګرځېدلی و. هسې خو به ټولو ښوونکو وهل کول خو د حسـاب او املا لیکلو ښوونکو به زده کوونکي دومره وهل، چې بېخي زړونه به یـې لـه زده کړو ور تور کړل، د ماشومانو غوړونه تاوول، په یوه پښـه شـېبې، شـېبې ودرول په لښتو وهل. او نور، نور، دا هر څه همدلته کېدل، خو څه بایـد شـوی وای؟ ((که ګور تنګ دی، د مړو ناکام دی.)) نن لا ښوونکي د تېـرې ورځـې د درس په اړه پوښتنه نه وه کړې، چې د زمان پر ذهن او فکر د وېرې یو لوی غـر پروت و، ټول بدن یې رېږدېده، هغه یې تېره ورځ هم ډېر زیات وهلی و، دومره یې وهلی و، چې د لاسونو ګوتې یې نه شوې راټولولی، دواړه لاسونه یې پـولۍ شوي وو. غوټۍ، غوټۍ وینې ترې هم راوتلې وې... کله چې ښـوونکي روسـتۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لښته ورکړه نو ورسره سم يې وويل: ((څه ځه ورکېږه تنبله)) زمان بېرته په خپل ځای کېناست، خپلې اوښکې يې وچې کړې، لاسونو يې ډېر درد کاوه، ټول بدن يې لکه د مرغۍ بچی رپېده، ټولو هلکانو ورته ځير، ځير کتل، دوه درې ځلې يې په خپلو سترګو لاس تېر کړ، او ښکې يې بيا، بيا وچې کړې، د زړه بازار يې ګډ وډ و. په خوا کې ناستو ټولګيوالو ورته وويل: ((ته راښکاره کړه، لاسونه خو به دې وينې شوي نه وي؟)) د هغوی په خبرو زمان نور هم سوختي شو. ښه ډېر يې وژړل په چوکۍ ناست ملګري، ملال ورته د تسلۍ په ډول وويل: ((خير دی مه ژاړه، زه يې له تا نه پرون ډېر وهلی وم، نه ګورې دواړه لاسونه مې تناکې شوي.)) د زمان له وهلو وروسته ښوونکي دستي ګل ټول زده کوونکي ووهل هر يو يې ځانته، ځانته تختې ته وغوښته، د ټولو د (ضرب) پاڼۍ سمه نه وه زده... ماشومان همداسې وي، ځېنې شيان يې سم نه زده کېږي خو ډېر داسې څه هم شته چې تر لويانو يې ماشومان ښه زده کولی شي. دلته همداسې وشول، د ضرب پاڼۍ د هېچا نه وه زده، د چا نه زده کېده. ښوونکي دستي ګل د زمان له وهلو وروسته ملال ته چې تېره ورځ يې هم ډېر وهل ورکړي وو، د پاڼۍ ويلو اشاره وکړه. نن يې بيا د ټولګي د تورې تختې مخې ته راوغوښت، ملال د ښوونکي پوښتنې ته څه نا څه مات ګوډ ځواب ورکړ خو استاد پرې قناعت ونه کړ. دستي ګل چې به هر زده کوونکي ته د پوښتنې پر وخت لښته په لاس ولاړ و، ملال ته يې د لاس نيولو اشاره وکړه چې لاسونه وهلو ته سم کړي. ښوونکي لکه د نورو زده کوونکو د وهلو په څېر د ملال په لاسونو څو سخت، سخت ګوزارونه وکړل، چې د دويم ګوزار سره سم ملال چېغه کړه: ((وئ، وئ!! وئ خپله دادا! وئ لاسونه... وئ لاسونه مې...!)) چې د ممدغو تکراري جملو او له دويم ګوزار سره سم يې له لاسونو وينې وڅڅېدې او ژر يې لړ څه وتښتول، دستي ګل پرې نور هم ور په قهر شو، ونيسه... ونيسه لاسونه ونيسه... د ملال تنګي لاسونه، چې تنکيو لښتو لکه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره اور سپرغیو سوي وو او له سترګو او لاسونو يې اوښکې او وينې يــو شــان روانې وی، په يوه ساه يــې دا جملــې تکرارولــې ((ای اســتاذه! بــس دی... ای استاذه!... ای استاذه! لاسونه مې وينې شو... ای... ای...)) خو دستي ګل بيا هــم ټينګار کاوه چې: ((ونيسه... ونيسه لاسونه ونيسه...)) بيا يې دوه، درې لښــتې پر شا او سر، سر وواهه او ورسره يې دا هم وويل: ((ځــه ورک شــه... ورکېــږه ځه... تنبله لا خو!!)) څو تنه لا پاتې وو چې د ساعت د بدلون ځنګ ووهل شو، ښوونکي يو سوړ اوسېلی وويست، بيا يې وويل: زده کوئ به يې... سم بــه يــې زده کوئ... سم، سم او که نه هره ورځ به مو دا حال وي!!! هو هــره ورځ، هــره... خو د زمان او ملال په ټولګي کې د وهلو ټکولو دا وروستۍ ورځ وه او بيا... د تل لپاره......

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

سرلیک مخ

رغون يو غير نامتنازعه شخصيت ۱

زما دا ليکنې او شننې ۵

شعرونه او شعارونه ۸

په جنسي مسايلو کې د خوشال بابا تجربې او لارښوونې ۳۱

خاطرى که خاطرې؟! ۳۷

پښتنې په قامت سترې نه دي څه دي؟ ٤٨

دعاګانې، دعاګانې ۵۵

چې پرې نه پوهېږې ته، ګناه د چا ده؟ ٦١

د مجنون په رنګه کلک عزم پکار دی ٦٤

بزګر کرکتړ او فلسفي غرېدا ٦٦

زاړه ميرزايان او زلمي ليکوال ۷۱

مينه په پښتو لنډۍ او لويديځه نړۍ کې ۷٦

اول سواد زده کړه خانيه! ۸۸

افغان معارف او ګنې ستونزې ۹۲

پر پوهنه د رسنيو اغېزې ۹٦

((کونړدنګې څوکې)) شعري ټولګه که جغرافيه !؟؟ ۹۸

ښه هغه چې د چا نوم په کې يادېږي ۱۰٤

(c) ketabton.com: The Digital Library

شعرونه که مېرونه ۱۱۱
اول زده کړه، بیا کوږده کړه ۱۲۲
شعرونه، انځورونه ۱۲۸
د هر چا قضاوت د هغه د پوهې په اندازه وي.......................... ۱۳۲
د خپلواکۍ د اتل په نوم لېسه ۱۳۵
کاشکې ځوان د پښتانه په ننګ کې مړ وای!............................ ۱۳۹
لمن مې ډکه ده له کاڼو خو څوک نه پرې ولم ۱۴۲
په عادتونو کې دا یو عادت د غره لرمه ۱۴۲
د کونړ ځنګلونو رېبل او مخنیوی.. ۱۴۴
نوی کال له نویو هیلو سره ۱۴۷
خو ... ډوډۍ، ډوډۍ!!!... ۱۴۹
اصیل افغان ته یوه کتنه ۱۵۱
تنکۍ لښتې، تنکي لاسونه.. ۱۵۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننه او کور ودانی

د افغانستان ملي تحریک له هېواد پال او فرهنګپال شخصیت ښاغلي (احمدصمیم فضلي) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته یې اوږه ورکړه. ملي تحریک ویاړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ یې پیل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

یو ځل بیا د دې اثر له لیکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د لیکلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مینه

د افغانستان ملي تحریک

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان ملي تحريک
www.melitahrik.com

د خپرونو لړ: ۱۱۵

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library